

PANTEONULU ROMANU.

—
PORTRETELE SI BIOGRAFIELE

CELEBRITATILORU ROMANE.

~~~~~
TOMULU I.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COMPUSU SI EDATU

DE

IOSIFU VULCANU.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201500047

PESTA 1869.

CU TIPARIULU LUI ALESANDRU KOCSI.

PANTEONULU ROMANU.

PORTRETELE SI BIOGRAFIELE

CELEBRITATILORU ROMANE.

TOMULU I.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COMPUSU SI EDATU

DE

IOSIFU VULCANU.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201500047

PESTA 1869.

CU TIPARIULU LUI ALESANDRU KOCSI.

200573

BCU Cluj / Central University Library Cluj

INNALTIMEI SALE REGALE

C A R O L U

DOMNU ALU ROMANILORU,

PROTECTORU ALU SCHINTIELORU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SI

ARTILORU FRUMOSE.

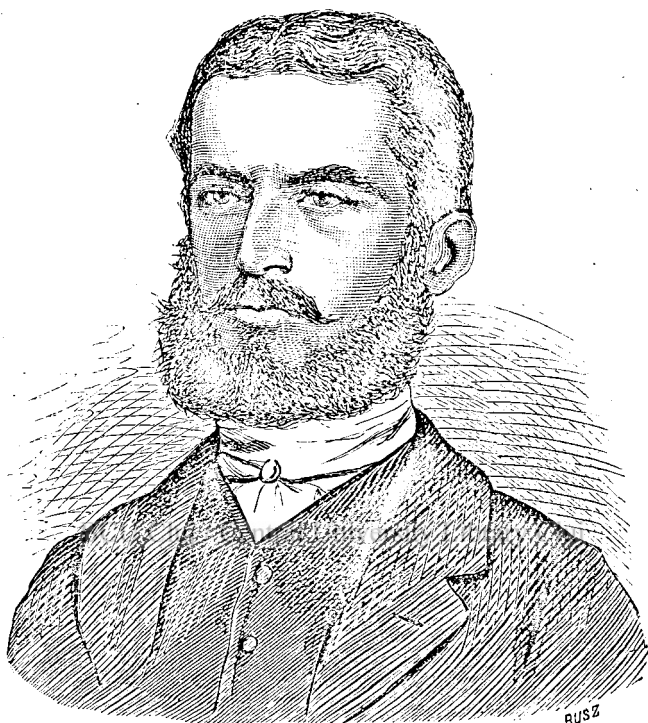
In semnu de omagiu si devotamentu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PANTEONULU ROMANU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C a r o l u I.

domnulu Romaniloru.

Credemu de cuvîntia, si suntemu convinsi a face placerea si a implinî voi'a tuturor Romaniloru, candu incepemu Pantheonulu nostru, prim'a publicatiune romana in feliulu acest'a, cu primulu si celu mai mare Romanu, cu domnulu Romaniloru.

Nu negâmu debilitatea năstră, si o spunemu din capulu locului, cā poterile ni lipsescu de a poté face descrierea ce o merita inalt'a persăna, cu care incepemu publicarea năstră.

Nu pusetiunea inalta ce ocupa acést'a persóna la Romani; nu chiamarea ce are a o impliní cu intregu poporul romanu in Europ'a orientala; nu aspiratiunile acestúi poporu, concentrate in persón'a domnitoriului romanu — ni insufla sfiéla de ai face descrierea; ci man'a si anim'a nóstra tremura, pentru câ simtîmu, câ nu vomu poté dá perfect'a oglinda a vietiei de pana acuma si a calitátiloru de omu, de cetatianu si de domnu, a primului domnu ereditariu la Romanii din Daci'a.

Unu poporu odinióra liberu si propagatoriu alu civilisatiunii in lume, poporul Italiei asediatu de marele Traianu in orientele Europei — de la asiediarea sa si pana in diu'a de astadi, a luptatu pentru conservarea propria, a luptatu pentru limba, pentru patria si pentru libertate. Dar' luptele continue cu trei patru inimici deodata, l'au frantu câte odata, nu l'au ucisu, nu l'au estirpatu inse; si-a perdutu libertatea, a fostu atacatu in limba, in simbolulu vietiei sale — dar' simtiulu iubirii de patria si de limba n'a amortítu in elu neci-odata; acestu simtiu totu-de-una erá víu. Astfeliu a luptatu, a luptatu, si in continuu a luptatu; si astfeliu luptandu, acestu poporu a trebuitu a deveni éراسi liberu.

Elu este . . . . elu va fi . . . .

Si principele acestui poporu liberu e Carolu.

Dar lupt'a inca nu s'a finitu. Pre câtu tempu unu membru alu familiei nu este inca liberu, pre atátu tempu ceialalti membri ai familiei nu potu fi fericiti. Sê sperâmu, câ va vení tempulu candu toti membrii familiei voru fi liberi, si atunci fericirea va fi universalá. Sê sperâmu, câ suspinele si lacremile fratiloru ce gemu inca in suferintie, voru dá curagiu si putere fratiloru liberi pentru a lucrá la mangaiarea acelora; éra suferitorii nu se voru inecá in sugrumare, ci usiorandu-li-se sórtea cea vitrégá, se voru bucurá dimpreuna cu fratii liberi, cu carii sunt uniti in limba, uniti in simtieminte,

Marétia e chiamarea domnului Romaniloru; si acestu domnu e ^{regele} principele Carolu Hohenzollern.

Famili'a Hohenzollern este un'a din cele mai vechi si mai stralucite familii principesci; ea si-a luatu numele de la vechi'a si inalt'a intaritura de munte numita Zollern séu Hohenzollern in Svevi'a. Din acést'a familia si-tragu originea nu numai principii suverani de Hohenzollern, ci si cas'a domnitória acum in Prussi'a. Celu mai vechiu stramosiu alu acestei familie se pomenesce contele Tassilo pe la a. 800. Dintre fíii lui Fridericu III. care a traitu pe la a. 1111 e memorabilu Rudolphu II, ai carui fíi si a nume, Fridericu IV. e fundatorele casei Hohenzollern, éra Conradu I. a fundatu cas'a domnitória acum in Prussi'a. Fridericu IV. ca posesorele bunuriloru creditari parintiesci a latítu cas'a familiei Hohenzollern, si la inceputulu seclului XVI. devenise la o védia préinsemnata, mai alesu dupa ce imperatulu Masimilianu I. pre la a. 1507 a datu contelui Fridericu IV. demnitatea de camerariu ereditariu alu imperiului; totu acestu Fridericu a primitu de la imperatulu dominiulu Haigerloch in schimb pñtru dominiulu Rázun. Nepotulu seu Carolu I. intr'atátu s'a interesatu pñtru imperatulu Carolu V. in câtu l'a datu la creşcere in Spani'a; éra dupa ce s'a stinsu famili'a Werdenberg la a. 1529, elu a primitu conteele Sigmaringen si Böhringen; mai tardíu s'a facutu presedinte la consiliulu imperialu de curte, si la a. 1575 a fundatu ordinea de sucesiune ereditaria, dupa care fíii sei au portatu in comunu titlulu si insemnulu conteeloru Hohenzollern, Sigmaringen si Böhringen si a domineloru Haigerloch si Wöhrstein, éra demnitatea de camerariu ereditariu alu imperiului remanea pe langa celu mai betranu in familia, standu acestuia in voia de a abdíce de la acést'a demnitate. Fíii lui Carolu I., a nume Fridericu VI. si Carolu II. s'au impartítu in creditatea paterna asié, in câtu cel'a a primitu conte'a Hohenzollern, éra acest'a Sigmaringen si Böhringen. Fridericu VI. a facutu castelulu Hechingen si pñtru line'a sa a primitu numirea Hohenzollern-Hechingen, éra Carolu II. si-a numitu line'a sa Hohenzollern-Sigmaringen. Contele Ioanu Georgiu de Hohenzollern-Hechingen, fiulu lui Fridericu VI., a primitu de la imperatulu Ferdinandu II. la 28 martiu 1623 demnitatea de principe imperialu; acést'a demni-

tate s'a datu si seniorului din line'a H.-Sigmaringen la a. 1638, inse dupa aceea si a nume la a. 1692 imperatulu Leopoldu I. a datu titlulu de principe la toti fiii nascuti dupa aceea, si a eschisu numai line'a laterala Hohenzollern Haigerloch. La anii 1695 si 1707 s'a incheiatu tractate creditarie cari asemenea ordinei de succesiune creditaria de la a. 1575 a trecut in statutulu familiei de la 24 jan. 1821, prin care regele Prussiei se recunoşce de capulu a tota cas'a Hohenzollern; in puterea acestui statutu se sustiene dreptulu de primo-genitura, si stingându-se o linea in partea barbatésca, trecu tierile ei la ceea ce este in vie'tia, ér' dupa mórtea amenduoru in linea barbatésca si femeie'sca, trece la cas'a regé'sca domnitória in Prussi'a, ale carei tieri in asemenea casu aru trece la Hohenzollern.

Din acést'a scurta notitia vedemu câtu famili'a Hohenzollern este de latîta; dar restringându-ne numai la line'a Hohenzollern-Sigmaringen, din care linea se trage domnitoriulu de acum alu Romaniloru, ^{regele} Carolu I. amu vediutu câ fundatorele acestei linee a fostu Carolu II. fiulu lui Carolu I. si stranepotulu lui Fridericu IV.

Lui Carolu II. mortu la a. 1606 a urmatu Ioanu, mortu la a. 1623; apoi Mainhard I. mortu la a. 1681; apoi Masimilianu mortu la a. 1689; apoi Mainhard II. mortu la a. 1715; apoi Jos. Frid. Ernst, mortu la a. 1769; apoi Carolu Fridericu, mortu la a. 1785; apoi Ant. Alois Mainradu mortu la a. 1831. La acestu anu a urmatu in domnia Carolu Ant. Fridericu, nascutu la a. 1785. Acest'a s'a casatoritu la a. 1808 cu Antonetta Murat, nepóta de frate a regelui Neapolei de atunci, pre care Napoleon o redicase mai antâiu la rangulu de princé'sa. Elu dedatu cu gubernarea inca pana traiá tatalu seu Antonu Alois, si-a propusu de prim'a si propri'a chiamare de a dá poporului seu o constitutiune dupa principiele domnitórie atunci in Germani'a. Viéti'a patriarcala la curtea sa erá tipulu unei vietie simple si parsimoniale; acést'a crutiare l'a facutu posibilu, de a poté inbunetatî starea financiála a tieriei. Dar' meritulu specialu si l'a castigatu prin ingrigirea esemplaria ce o avea pentru scóle si pentru cultivarea poporului

si pentru prosperarea religiunii. Casatori'a acestui principe a binecuvantata cu patru prunci: principele ereditariu Carolu Antonu, parintele domnitoriului Romaniloru de acum, nascutu la 7. septemvre 1811.; si princesele Anunciata, Amalia si Friderica.

Principele ereditariu Carolu Antonu s'a casatoritu la a. 1834 cu Josefin'a princes'a de Badenu, nascuta la a. 1813. Din acést'a casatoria, dupa Leopoldu-Stefanu nascutu la a. 1835; si dupa Stefania nascuta la a. 1837, s'a nascutu la 20. aprile 1839 domnitoriulu Romaniloru Carolu I. Ceriulu a mai binecuvantatu acést'a casatoria cu Antonu nascutu la a. 1841 si cu Fridericu nascutu la a. 1843.

Ací sê ne oprinu pucintelu, si pre acei iubiti cetitoriai nostri, cari dorescu — si cari nu sunt accia? — a cunósce mai pre largu si mai cu de a meruntulu acést'a mare si gloriósa familia, sê-i indreptâmu a cetí „Monumenta Zolleriana“ colectiune originala la istori'a familiei contiloru de Zollern data de Stillfried in Halle la a. 1843, si „Histoire de la familie Hohenzollern, par Schäffer, Paris 1867.“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dupa trecerea certelor religióse, dupa caderea feudalismului, mai erá o revolutiune singura salvatória pentru individualitátile omenimii, pentru diferitele natiuni, pentru unitatea speciala a acestora. De multe-ori cugetulu si simtiulu poporului se manifesta si in principii de pre tronuri. Principele Carolu Antonu, dupa revolutiunea de la 1848, revolutiune eminentu natiunala, revolutiune pentru unitatea natiuniloru de un'a si aceea-si limba, revolutiune prin urmare si pentru unitatea Germaniei, petrunsu de acést'a idea marétia, si ca sê satisfacá vointi'a natiunii a abdîsu la tronulu seu in favorulu regelui Prussiei, sub care avea a se uní tóta Germani'a.

Astfeliu e parintele domnitoriului Romaniloru; elu a abdîsu la tronu in Germani'a pentru ide'a, pentru care fiulu seu a primitu tronulu in Romani'a. . . . Sê sperâmu câ Germani'a va fi; sê sperâmu câ Romani'a va fi; sê credemu câ Franci'a fiindu, Itali'a inca nu va intardîá de a fi. . . .

~~...~~ Mai însemnăm, că Carolu-Antonu, parintele principelui, a fostu ministru presedinte în Prussi'a de la a. 1858 până la 1862, aপরando totu-de-una interesele patriei și respectandu vo-inti'a natiunii.

Sê mai însemnăm, că precum amu vediutu, Carolu I. domnitoriulu Romaniloru, este în legatura de sange ca famili'a regala a Prussiei și cu famili'a imperiala a Napoleoniloru.

Dupa ce Moldov'a și tiér'a romanésca si-alesera cu atât'a simțiu și entusiasmu unu singuru principe în persón'a lui Cuza, si asié fecera pasiulu primu și celu mai esentialu la unirea acestoru d'oue tieri; dupa ce mai tardîu s'a întrunitu și esecutiv'a și legislatiunea pentru aceste tieri, și a fostu unu guvernu și una legislativa pentru Romanî'a unita; dupa reformele salutifere ce se ferera în justitia, administratiune, în desrobirea tieraniloru, în secularisarea monasteriloru, și în alte libertăți individuale, politice și sociale: atunci, dar și pana atunci, s'a simțitu lips'a stabilității, consolidării și conservării Romaniei; s'a simțitu lips'a realisării principiului eredității tronului.

11 februaru 1866 a facutu pasiulu pentru faptic'a realisarea acestui principiu; principiu pentru care și principi, și guberne, și poporu, și tóta Romanî'a se dechiarasera,

Atunci, și îndata dupa aceea amu vediutu pre adeveratii reprezentanti ai vointiei natiunale — că-ci în Romanî'a totu-de-una vointi'a natiunala a fostu supremulu preceptu — i-amu vediutu dîcemu cercandu persón'a, pre care vointi'a natiunala o caută spre a-i incredintia destinulu Romaniloru, spre a o redică pre tronulu romanu. Anu vediutu pre Ionu Brateanu, omulu provedintiei pentru Romanî, l'amu vediutu plutindu pre Dunare, în josu; langa elu o persóna de aspeptu alesu, de tienuta barbatésca, de caracteru resolutu. Acést'a persóna se pare a dîce: Tatalu meu a abdîsu tronulu pentru unitatea Germaniei; — eu primescu tronulu romanu pentru consolidarea Romaniei.

Si candu acést'a persóna a pusu piciorulu pe pamentulu Romaniei, primulu cuventu ce a dîsu, a fostu: „Eu sum Romanu.“ Primulu cuventu a ori-carui Romanu, în ori ce tempu și la ori

ce impregiurâri. Si Romanii l'au primitu; romanii l'au procliamatu de domnu; romanii i-au datu tronulu creditariu romanu.

Si elu este Romanu.

Mama-sa, Josefin'a, princés'a de Baden, femeia amabila si de cele mai nobile simtieminte, candu Ionu Brateanu in presinti'a ei a oferitu coron'a tiei lui Carolu, si-a datu consimtiementulu in aceste cuvinte: „Am fostu decisa a face acestu sacrificiu in momentul in care natiunea romana voiesce a alege pe fiulu meu, sia-i incredintiá o misiune, pentru câ este de onórea copilului meu a impliní acea misiune; si candu e vorb'a de a impliní o misiune, prin urmare candu e cestiune de onóre, n'am esitatu unu singuru momentu de a face ori ce sacrificiuri“ Si candu a venitu vorb'a despre pericle la cari póte sê fia espusu fiulu seu, acést'a princésa démna de matrónelle romane a dîsu: „Preferu, ca fiulu meu sê fia aruncatu de pre tronu de armele straine, si sê fia sustienutu de vointi'a natiunii, decâtu contra vointiei natiunii sê fia adusu pe tronu de armele straine.“

Cu aceste cuvinte pre câtu de dulci pre atât de serióse, Carolu avendu-le si in minte si in anima, a descalecatu pre sacrulu pamentu alu Romaniei pentru a impliní o misiune, misiunea Romaniloru.

Caletori'a principelui pana la Bucuresei, a fostu o caletoria de triumfu in midiloculu entusiasmului si multiumirii universale a poporului. La 10 maiu 1866 a intratu in Bucuresei. Adunarea tierii lu-proclamà de domnu ereditariu alu Romaniei libere.

Si cu acestu actu s'a pusu bas'a stabilitâtii, consolidârii si conservârii Romaniei.

Carolul I. e domnu alu Romaniloru dupa vointi'a natiunala. Elu de la suirea sa pre tronu, conduce dupa prudinti'a si seriozitatea sa sórtea Romaniloru, si suntemu convinsi, câ marirea si fericirea acestora se va realisá pe deplinu si cu stabilitate sub domnirea lui. Abié suitu pe tronu, a datu tiei cu vointi'a natiunala o constitutiune din cele mai liberale in lumca liberala, a ascuratu libertatea cugetului si a persónei, a inaintatu starea materiala a tiei, si nelasandu-se a se amagí de intrigele ciocoiesci — cum

se numescu la Bucuresci — a tîenutu totu-de-una ministeriu liberalu. Cu unu cuventu, elu mai bine voiesce a fi sustienutu prin vointî'a natiunala, si a face reformele necesarie cu vointî'a natiunala si cu prudintî'a sa, decâtu a fi sustienutu cu intrige totu-de-una contrarie intereselor Romaniloru.

Multe amu mai avé de a díce ací. Ar fi sê enumerâmu tóte legile binefacutórie pentru Romani'a ce s'a votatu sub guvernulu lui Carolu I., amu avé de a recitá tóte binefacerile si usiorârilor ce le-a facutu acestu principe pentru poporu, pentru industria, pentru comerciul si pentru economi'a de statu; amu avé de a constató stabilitatea si consolidarea statului romanu in intru, si respectarea lui inafara: dar' credemu, câ tóte aceste atátu sunt de cunoscute si atátu sunt de recente in memori'a lectoriloru nostri, in câtu amu fi siliti a reproduce lucruri ce acum tóta lumea le scéie, tóta lumea le apretiéza. Nu potemu inse a nu amintí, câ sub Carolu I. s'a intrunitu pentru antái'a data prim'a societate academica compusa din Romani literati din tóte partile locuite de Romani. Frumosu si bunu anguru pentru misiunea lui Carolu ce o are a impliní la Romani!

Ne oprimu ací, si insemnâmu numai specificu la persón'a domnitoriului, câ elu asta-di, nascutu fiindu la 20. aprile 1839, abié ce a trecutú inea de 29 ani. Vorbesce limbele latine, vorbesce limb'a englesa, germana, a facutu studiele juridice-politice si militare; a caletoritu tóta Europ'a si Afric'a nordica pana pe la Tunis. Are si sciintiele diplomatice. Are multa prudintia, si impreuna tóte calitátile unui domnu constitutiunалу.

Romanii au suferitu pré multu parte prin despartîre si gemere sub domniri straine, parte prin despotismulu domniloru proprii; e tempulu si credemu, câ sub Carolu I. nu e departe, unde desumirile, despartîrile, si suferintiele au sê incete.

Incheiâmu cu strigatulú ce credemu, câ va aflá echo in tóte animele romane: Sê traiésca Carolu I. ^{regele} domnulu Romaniloru! Sê traiésca Romanii!

Andrei Muresianu.

totu-de-una ni implinim o detorintia natiunala, de câte ori reinviâm memori'a barbatiloru nostri binemeritati, cu atât'a mai sacra detorintia avem sê implinim d'atunci, candu avem sê aprindemu faci'a de pietate memoriei sacre a celui d'antâiu bardu natiunalu, care a sciutu sê redescepte spiritulu amortîtu alu natiunii, — care a sciutu sê vorbésca toturor animalor romanec.

Bardulu nostru natiunalu a fostu mai multu ca unu poctu escelinte, elu a fostu geniulu natiunii, care prin cantările sale cele dulei si armonioșe, a deschisu animele, a luminatu spiritele Romaniloru, ca sê simția si sê védia, câ au unu venitoriu stralucitu, — a aretatu calea sigura si drépta catra fericirea si marierea natiunala . . . . „uniti-ve in eugetu, uniti-ve 'n simțiri!“

Si candu redeseptâmu memori'a acestui geniu natiunalu, fara indoiéla, fîa-care Romanu se va întrebá presine, câ óre n'a uitatu cuvintele ceresci ale maestrului, — óre pre langa stim'a si admiratiunea ce i-o pastrâmu, nu amu uitatu invetiaturile salvatóric ale lui?!

Numele lui Andreiu Muresianu e întiparitu in animele romane, — e de lipsa inse ca sê nu uitâmu cele ce amu invetiatu de la dinsulu, din opurile sale, si mai presusu de tóte e de lipsa, ca sê ne si acomodâmu acelu precepte sanetóse si salvatóric pentru natiune.

Nu este aci locul si ocașiunea, ca sê aretâmu frumsetiele pretióse ale creatiuniloru lui Andreiu Muresianu, — neci sê carapterisâmu maréti'a sa activitate atâtu pre terenulu muselu, câtu si pre celu politicu-natiunalu.

Tempulu dóra va indemná pre barbatii cu pene mai demne de glorificarea marelui poetu natiunalu sê arete posteritătii, câ fiii presintelui au sciutu sê stimeze si adoreze cu deplina demnitate creatiunile maretie ale lui.

Asta data noi ni implinimu detorinti'a nóstra de a amintí câte-va date ce amu potutu aflá si audî din viéti'a acestui barbatu mare, — fórté pucine voru fî acele, — câ-ci dorere, barbatii cari au fostu fericiti de a-lu cunósce mai de aprópe, a vietuii impreuna cu dinsulu, nu au grabitu sê scrie cele ce știu despre viéti'a-i publica si privata, intru câtu s'aru aflá si a buna séma trebuie sê fi fostu date de insemnatu pentru posteritate celu pucinu, câ-ci asié facu tóte natiunile culte, cari si-stiméza barbatii mari si se stiméza pre sine. A dese ori ne plangemu, câ mai nimica nu scimu despre barbatii mari din trecutu, si in presinte totu

atâtu de nepasatori ne aretâmu ca si contemporanii nemoritoriu-lui Sincai, Maioru . . . . si altii.

Andreiu Muresianu s'a nascutu in 16 novemvre 1816 in ora-siulu Bistriti'a din Transilvani'a; parintii lui Teodoru si Eftimia erau de o stare, cum e starea celoru mai multi Romani, impresorata de lipse si neajunsuri, — ei traiau din moraritu, — isvoru simplu de traitu, dar destulu ca omulu serguitoriu, cum a fostu tata-seu, sê-si sustiena cas'a dupa cerintiele modeste ale tempului de-atunci, — si inca sê-i mai remana câti-va cruceri pentru de a dá pruncutiulu la scôla, ca sê invetie, câ dieu, aru fí pecatu sê remana fara de a scí carte pre langa mintea cea frumósá si agera ce o are . . . . asié cugetá tat'a lui Andreiu, candu lu-vedea sprintenu, vioiu si câ a facutu ce-va, prin care a meritatu lauda.

Pre tempulu acel'a inse nu se aflá neci urma de scôla románesca pre acolo, asié dara primele cunoscintie de a serie si cetí le-a primitu de la unu granitiariu din Valea Rocnei, a nume Danila Dobasiu. Dupa acést'a scurta invetiatura natiunala cercetá scólele normale din locu, ér' studieie gimnasiale le-a ascultatu in gimnasiulu Piaristiloru totu in Bistriti'a, — unde s'a distinsu prin portarea si invetiatur'a sa cea escelinta, candu intre atâtia fii de magnati elu a fostu totu primul eminentu.

Absolvindu ací gimnasiulu, la recomandatiunea protopopului Maioru din Bistriti'a, a mersu la Blasiu unde absolví studieie filosofice, precum si teologí'a totu cu distinctiune.

Esîndu din teología la an. 1838 fû provocatu de zelosii comercianti si cetatieni din Brasiovu la scól'a loru din cetate de profesoru si conducatoriu, — elu primí, câ-ci misiunea lui erá de a invetiá si instruí, — totu in acelu anu fû chiamatu si de profesoru la gimnasiulu rom. cat. de acolo, unde impreuna cu veruseu, eruditulu Iacobu Muresianu, vre-o diece ani a servitu la altariulu museloru, — sub acestu tempu lucrá totu de o data si la „Gazeta“ fiindu colaboratoru pre langa pré meritatul publicistu alu nostru Georgiu Baritiu, pre atunci redactorulu foiei amintite.

Lucrarea literaria a lui Andreiu Muresianu datéza de la an. 1839, adeca de candu a esítu in „Gazeta“ cu poesíi si alte

lucrări literare, — noi inse credemu, câ inca înainte de acésta cu vre-o câti-va ani a trebuitu sê lucre, câ-ci la prim'a sa deputare ca literatu, a tradatu si desteritate pre langa talentulu escelinte.

La an. 1846 fiindu aredicatu gimnasiulu rom. cat. la gradulu de gimn. superioru, ca acea ocasiunea cancelari'a aulica prin scrisórea sa a laudatu meritele lui ca profesoru eruditu si neobositu.

Intre aceste sosì anulu 1848. Intre acele eveneminte mare-tie, pre Andreiu Muresianu si Barnutiù i vedemu stralucindu ca doi meteori datatori de lumina si viétia, i vedemu ca pre doi factori principali ai rescolării natiunale, ambii puternici si devotati causei sante a natiunii.

Unulu cu oratori'a sa cea puternica si fulgeratória, celalaltu éra cu lir'a farmecatória si adancu miscatória au adunatu si insu-fletítu pre mîi si mîi de . . . „betrani, barbati, juni, teneri“ ca sê se lupte pentru libertate si natiunalitate „in loculu gloriosu!“

Program'a natiunala, testamentulu santu alu apostoliloru nostri si evangeli'a credintiei natiunale s'a scrisu cu litere de auru in „Resunetulu“ cantatu de natiunea intréga.

Cetiti acele cuvinte sacre, si veti admirá in acele pre filoso-fulu escelinte, pre diplomatulu mare, pre sacerdotele altariului santu alu libertâtii si mai pre susu de tóte — pre geniulu des-ceptatoriu si mangaiatoriu alu natiunii amortíte sub selavi'a in-delungata . . . . . tóte cuvintele acele esprimu intieptiune adan-ca, patriotismu curatu, amóre sacra, si descépta credintia si spe-rantia intr' unu venitoriu ferice si gloriosu. . . .

Apoi acestu talentu stralucitu, pre poetulu celu mai escelinte dóra alu tuturoru Romaniloru de traiá intre giurstâri favoritórie ca unu Göthe si Voltaire, — pre acestu geniu natiunalu, pre ca-rele ni-l'a tramisu prevedinti'a sê ne descepte spre o viétia mai sublima, la anulu 1850 lu-vedemu lucrandu in cancelari'a pro-saica a guvernului din Sabíiu ca translatoru cu rangu de conci-pistu. . . . Poetulu blandu si fragedu de la natura a trebuitu sê implínésca lucrurile cele mai seci, — elu care ardea pentru li-bértate, trebuia sê traduca ordinatiunile si legile sugrumatórie de

libertate si natiunalitate alu guvernului absolutisticu . . . ni potemu inchipuî câtu de amara i-a fî fostu viéti'a, candu avea sê se ostenésca pentru sustienerea vietii.

Apoi sê mai adaugemu si acele suferintie ce erau planuite de unii intriganti in contra lui, si de la cari numai asié ceva nu a potutu asceptá, — o anima atâtu de blanda, frageda si curata ca a lui, ar fî trebuitu sê incete de-a mai bate, — si a buna sêma pré curendu i s'ar fî stinsu viéti'a vediendu-se uitatu si parasitu de ai sei, — dar provedinti'a i-a tramisu si lui unu angeru mangaiatoriu, — amat'a sa socia lu-consolá in acele tempuri fatale si a sciutu sê mai lungésca viéti'a atâtu de pretiósá pentru natiune.

Si acestei amabile fientie se póte multiamí, câ „bardulu natiunii“ cadiutu in pesimismu, a mai luatú candu si candu lir'a sa cea farmecatória, pentru ca sub numele „Eremitulu din Carpati“ sê deplanga, nu perderea visuriloru sale de auru, ci — sórtea trista a natiunii.

Poesíile sale cele mai escelinte se latira pe aripele zefiriloru peste tóte locurile locuite de Romani, dar la 1862 la proyocarea mai multoru barbati renumiti si-a edatu poesíile intr' unu tomu, — care numai de câtu fû premiatu de Asociatiunea Transilvaniei cu unu premiu de o suta de galbeni.

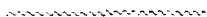
Cu parere de reu insemnâmu aice, câ pana in diu'a de astadi inca totu ni mai lipsesce o critica analisatória a poesíiloru lui ~~lui~~ Andreiu Muresianu. Ce folosu ar resultá din acést'a pentru literatur'a nóstra, voru sci toti aceia, carii au câtu de putîna cunoscentia despre influinti'a unei critice bune a supra desvoltârii cutârii literature. Sê sperâmu, câ acést'a impregiurare ponderósa va indemná pre unulu dintre barbatii competinti, ca sê ni infatîsiedie aceste pretióse creatiuni poetice in deplin'a lorú splendóre.

Afara de poesíi au mai scrisu si alte lucrâri, ce au aparatu in foile romane, la 1842 a edatu: „Icôn'a crescerei,“ o carte fórté pretiósá.

Inainte de a cadé in ból'a ce-i curmà viéti'a, mai traduse Analele lui Tacitu, cari impreuna cu alte manuscripte ale sale,

ascépta edarea — dóra in venitoriu, candu se voru pretiui mai bine ostencilile barbatiloru devotati culturei natiunale.

Ból'a sa fatala, escata din iritatiune nervósa, ajunse acuma la culmea sa, — dupa ce a zacutu dóue septemani, in $^{12}/_{24}$ oct. 1863, sér'a la 10 óre si-respirà spiritulu seu celu sublimu, — se stinse viéti'a marelui poetu, — dar natiunea i-a impletitu cunun'a nemoririi pentru totu-de-una pana candu va mai vietui Romanu pre pamentu.

Ioanu Eliade Radulescu.

Natiunile, cari gemura tempu indelungatu sub jugulu sclaviei sugrumatórie, natiunile strivite de vigeliile secoliloru desnatiunalisatórie, totu-de-una au avutu si fericirea de a vedé innaltiandu-se din sinulu loru barbati meniti de sórte spre a conduce nai'a natiunii la limanulu doritu, — barbati tramisi de provedintia spre a desteptá si a cultivá poporolu loru, si pentru a-lu aredicá la innaltîmea ce li compete in concertulu popórelor moderné, inaintate in cultura.

Si cu câtu numerulu acestoru barbati a fostu mai mare, cu atât'a natiunile respective au inaintatu mai cu sporiu pe scar'a civilisatiunii, prosperării si a bunastării spirituale si materiale.

Intru adeveru, déca aruncâmu o privire câtu de scurta a supra secoliloru trecuti, si esaminâmu tóte fazele si impregiurările prin cari avura de a trece si cu cari avura a se luptá stramosii nostri, mintea nóstra ni se umple de o mirare, si numai decâtu ne întrebâmu: cum se póte aceea óre, câ o natiune ca a nóstra, parasita de toti amicii si binevoitorii ei, despoata de tóte drepturile sale, renegata chiar de fíii sei laptati cu sinulu mamescu, persecutata, batjocorita si insultata in decursu de secoli numerosi, totusi n'a peritu, totusi mai traiesce inca? Da, traiesce cu speranti'a unui venitoriu splendidu in sinulu ei. Traiesce, si va traí in eternu.

N'a peritu natiunea romana, câ-ci in pericolele cele mai mari, candu nai'a natiunii crá p'ací sê se cufunde, providinti'a totu-de-una se ingrigí si de câte unu faru luminatoriu, sub a carui conducere nai'a sê póta încungiurá vîetegiurile periculóse si sê ajunga in pace la portulu fericirii, — providinti'a totu-de-una ni tramise barbati, carii cu lumin'a sciintiei loru au deslucitu calea pre care aveá sê pasiésca si sê inainteze poporulu loru.

E micu numerulu acestoru meteori pe ceriulu romanimêi, dar stim'a ce li o pastrâmu e cu atâtu mai mare. Si acést'a stima e sincera, adeverata, si nu se va stinge pana ce va mai esiste unu Romanu pre fati'a pamentului. Poporulu carele nu e capace dea poté stimá pre barbatií sei mari, nu merita a se numerá între natiunile culte; poporulu acel'a nu este demnu sê aiba barbati mari.

Biografiile acestoru barbati providentiali nu se potu scríe, fara de a face si istori'a natiunii loru, — ele sunt legate strinsu un'a de alt'a, — un'a fara de alt'a ar avé scadere mare, ar fi pré defeptuósa.

De aceea in momentul presinte, candu voimu sê descriemu viéti'a unui veteranu alu literaturêi nóstre, pre care o péna celebra l'a numitu „gigantele templului“, simtînu o sfiéla admiratória in anim'a nóstra, si abié avemu curagiulu a incepe acést'a scurta schitiare.

Natiunea noastră pôte fi superba de acestu fiu neobositu alu seu. Dlu Eliade demultu lucra, si inca cu rezultatulu celu mai stralucitu pentru desvoltarea culturii noastre; vieti'a neobosita a acestui barbatu mare a fostu incoptata cu o misiune divina. Si intr'adeveru laureatulu veteranu alu literaturii noastre a corespunsu in deplinu chiamarii sale. Dlu Eliade a fostu acelu apostolu invapaiatu de foculu cerescu, carele primindu invetiaturele detatorie de vieti'a de la marele maestru si reinviatoriulu Romaniei Georgiu Lazaru, a mersu mai departe desptandu la inviare. Lucrările sale precampulu literaturii sunt nenumerate si diferite; mai in toate ramurile literarie a produsu ce-va pretiosu. Precum in prosa, asié si in poesia a' maestru. Acestu spiritu fara indoiela mare, acusi lu-vedemu luminandu pre altariulu poeziei magicu ca foculu vestalu, acusi éra luminandu ca unu lucéferu, ce apoi se contopesce in sórele filosofiei. D. Eliade e poetu, publicistu, dramaturgu, filologu, teologu si pre langa aceste — filosofi mare si patriotu escelinte, câ-ci mai in toate lucrările dsale observăm interesarea pentru bunastarea si marirea Romanimeii.

S'a nascutu in 1802 la Tergovisce, din parinti de stare grea materiala. Prim'a sa educatiune fû fericitu a o primî la Bucuresci, in scôl'a fundata de nemoritoriulu G. Lazaru, apoi totu sub acestu maestru mare trecû in colegiulu santu Sava, unde facû asié progrese mari, câ dupa absolvare in etate de 20 de ani fû denumitu profesoru in acestu colegiu. — Cu primirea acestui oficiu, ni potemu inchipui câtu de neobositu a trebuitu sê fia, pentru ca sê póta corespunde chiamarii sale, intr'unu tempu, candu nu erau cartile debuintiose, candu bietulu profesoru pentru ca sê póta propune studîile cu succesu, mai nainte de toate avea sê compuna manualele studîloru. In acestu tempu traduse matematic'a lui Franchioru si prelucrâ gramatic'a lui Vacarescu. Mai departe afara de necesitătile scolarie mai traduse câte-va Meditatiuni d'ale lui Lamartine, precum si Mahometulu lui Voltaire.

La an. 1826 publicâ: Ruinele Tergovisei, stantie eroice, Heruvimulu si Serafimulu, poema mare plina de gracie. — La

an 1831 începù publicarea fôiei: „Curierul român.“ Care nu-mai decâtu si-cascigà o autoritate mare inaintea opiniunii publice, si a contribuitu multu la pregatirea spre regenerare a Romaniei. — La an. 1844. facù sensatiune mare prin „Mircea,“ drama eroica, nu mai pucinu prin cele dóue canturi din eposulu: „Mihaida.“ — La 1848 luà parte insemnata in guvernarea proviso-ria, fiindu membru din locoteninti'a domnésca. — Indesiertu se nisuià ca sê moderedie revolutiunea, pentru ca sê i-se caseige protectiunea straina, acést'a cadîu, si de-atunce Eliade perdù credinti'a ce-o avea, si pentru carea s'a luptatu pana acum, credinti'a in regenerarea Romaniei. De atunci e pesimistu, inse mai de curendu ne bucurâmu, câ éراسي lu-vedemu interesandu-se de cauzele comune. Romani'a negresîtu, câ are trebuintia de acestu talentu stralucitu.

D. Eliade a avutu destula parte si din politica, dar' lucrâ-ri-le-i literarie sunt nenumerate, deci mai amintimu numai: Proscrisulu, Conservatoriulu, Biblicelele, Isachar si. a. tratandu dife-rite obiecte cu privire la fericirea tierii. In atâte lucrâri totu-de-una se distinge prin cugetâri nobile, nalte si prin unu stilu viu si far-mecatoriu.

Natiunea recunoscátoria inca de multu a adusu tributulu iubirii si admiratiunii sale acestui „gigante alu templului,“ — si numele lui l'a scrisu intre ale acelu apostoli ai natiunii nóstre, carii si-au sacrificatu tóta viéti'a loru pentru inflorirea, prospera-rea si inaintarea santei cause de care palpitéza fía-care anima romanésca. Si Academí'a Romana a espresu fidelu opiniunea unanima a natiunii, innaltiandu-lu in scaunulu presidialu alu ei.

Deie ceriulu ca inca multi ani sê mai póta lucrá pre cam-pulu literaturei nóstre!

Timoteu Cipariu.

Cu reverintia si cu pietate prindemu condeiulu a mana pentru a depune ací câte-va trasure din viéti'a marelui barbatu, a cărui imagine o presentâmu onoratului publicu pre pagin'a acést'a. Dîcemu numai câte-va trasure, câ-ci a-lu urmari pasiu in pasiu, din cea mai frageda copilaria, de candu incepuse a se consacrâ museloru, pana la anii cari au pusu una diadema argintia pre fruntea-i neobosita, ar insemná a face una caletoria atâtu de lunga si de grea, in câtu nu ni-ar' ajunge po-

terile; ar' însemnă a-lu urmări pre nemarginitulu campu alu sciintieloru pana la acele puncte, cari le-au atinsu rarulu lui ingenienu, lucru ce nu-e datu ori cârui moritoriu; a te încercă sê dai una icóna corespundietória despre innalt'a-i eruditieune, ar fi mai asemenea încercării, de a aretá tóte margaritariele marei in deplin'a loru splendóre.

Cipariu este unu magazinu de sciintie, a dîsu unu barbatu destinsu, care-lu cunosecea din teneretie, si-lu studiasc de aprópe, si noi nu aflâmu una definitiune mai precisa si mai potrivita, pentru a aretá binevoitoriulu ecitoriu, indata aci, la inceputu, si in cuvinte pucine, pre cine-i presintâmu si a cui viétia voimu a o delineaá.

Da, Cipariu este unu magazinu de sciintie; neci unu ramu alu sciintieloru n'a remasu necultivatu de destinsele-i facultâti; éra ramulu cultivatu cu predilectiune, care i-a ascuratu lui Cipariu unu locu de frunte intre celebritâtile europene este filologi'a.

Considerandu câtu de neamblatu a fostu acestu terenu la noi, apoi studiandu cu de a menuntulu grandiosele rezultate, la cari a ajunsu Cipariu dupa scrutâri nentrerupte de dieci de ani pre acést'a cale spinósa, si cari le-a depusu in opurile sale, cari forméza unulu dintre cei mai scumpi tesauri ai natiunii romane, ori ce criticu, fia câtu de severu inse nepartenitoriu, va trebui sê recunósca, câ fâra de a detrage meriteloru altor'a, corón'a de lauri se cuvine lui Cipariu intre toti invetiati romani cari s'au ocupatu si se ocupa ex professo cu filologi'a.

La tóte natiunile are valóre adevverulu: câ elenodiulu celu mai scumpu alu unei natiuni este limb'a ei; de aceea nimene nu-si póte face meritu mai mare pentru natiunea sa, decâtu acel'a, care se ingrigesce de cultivarea acestui tesauru nepretiuitu. Si Cipariu nu numai s'a ingrigitu de cultivarea limbei romane, ci pasîndu in urm'a câtoru-va gloriosi antecesori ai sei si-a sacrificatu, asié dîcandu, mai tóta viéti'a, din teneretie si pana asta-di, pentru ca sê indrepte limb'a romana pre calea sa naturala, de la care o abatuse nedreptatea timpurilor trecute si s'o scape de periclele ce o incungiurau.

Dara sê nu ne abatemu pré tare de la scopulu propusu, ci restringandu-ne in sfer'a nóstra: de a presentá onor. publicu câte-va date din viéti'a destinsului eruditu T. Cipariu, sê vedemu mai antâiu de unde-si trage originea, si care institutu a fostu fericitu a-lu pregatí pentru innalt'a chiamare ce-i erá reservata?

Timoteu Cipariu s'a nascutu din parinti liberi la anulu 1805 in Panade, una comuna in Transilvani'a, asediata langa Ternav'a mica, in apropiarea Blasiului. Inca de mitutelu fu dusu la scólele din Blasiu, unde in scurtu tempu devení iubit u si stimatu de toti. Mintea-i agera si memori'a-i tenace, insotíte de una diligintia laudabila erau admirate de toti profesorii si conscolarii sei. La anulu 1823 absolví cursulu filosoficu cu celumai splendidu succesu. Pre acelu tempu, fiindu natiunea romana scósa din tóte drepturile, junii romani, cari studiau, n'aveau alta cariera de câtu: preotí'a. Asié si junele Timotou Cipariu, dupa terminarea cursului filosoficu, se devotá statului preotiescu si intrá in seminariulu romanu din Blasiu, unde in 1826 absolví si cursulu teologicu, totu cu asemenea succesu. Indata dup'acaea, fu numitu profesor, mai antâiu gimnasialu, apoi la dogmatica, mai tardîu de filosofia si la studiulu biblicu si limbele orientale, cari le popuse pana la anulu 185⁴/₅. La anulu 1826 dupa cum vediu-ramu, scólele Blasiului capetara in Timoteu Cipariu, pre atunci abié de 23 de ani, unu profesoriu zelosu si escelinte, éra in anulu acest'a 185⁴/₅, tóta intieleginti'a romana salutá cu bucuri'a pre Timoteu Cipariu in fruntea acestoru scóle. La acestu anu adeca T. Cipariu devení directoriu alu gimnasiului romanu din Blasiu si conduce acestu institutu superioru de invetiamentu de atunce pana in dîu'a de asta-di cu una intieptiune, care merita tóta recunoscinti'a natiunii romane.

Cine scie la câte atacuri au fostu si sunt espuse scólele natiunale romane din Blasiu, va pricepe si greutatea ce este impreunata cu directiunea acestoru scóle. Tactulu celu finu alu directoriului T. Cipariu a scutitu gimnasiulu din Blasiu de multe rele, ce-lu amenintiara, si a delaturatu multe pedece ivite pre calea innaintârii. Precum ca profesoriu, asié si ca directoriu T. Cipariu

a fostu pururea la innaltîmea chiamării sale. Stimatu de corpulu profesoralu, iubitu si adorsu de tenerimea studiôsa, T. Cipariu a fostu de atunci si este in diu'a de asta-di lucriferulu conducatoriu alu scôleloru romane din Blasiu. Dinsulu a staruitu din respoteri a redicâ din tôte partile starea gimnasiului, si insa-si imbunatatîrea stării profesoriloru din Blasiu, cari erau mai inainte fôrte reu dotati, inca este a se atribui, in mare parte, neobositeloru lui staruintie.

Pentru meritele-i castigate ca profesoriu si pentru destinsele-i calitâti, T. Cipariu fu numitu inca la anulu 1842 canonicu la catedral'a din Blasiu, asta-di metropolitana a Arci-diecesi romanesci catolice de ritulu nesariteanu a Albei-Juliei.

Pre langa tôte ocupatiunile sale, ca profesoriu, directoriu si canonicu, dinsulu luâ a supra-si si prefectur'a tipografiei seminareale, care o are acum mai bine de trei dieci de ani. Dar neci acést'a inmultire a ocupatiuniloru sale, neci impregiurarea, câ erâ pururea afundatu in scrutâri si studie adance, n'au fostu in stare a-lu abate, ca sê nu se ingrigesca si pre altu terenu de innaintarea natiunii romane. A nume in tempurile cele mai grele, candu erau pucini Romani cari sê se lupte pentru drepturile calcate a le natiunii romane, Tim. Cipariu apare ca publicistu in „Organulu Luminârii“ mai tardîu „Org. Natiunale,“ apoi ia parte insemnata la lupt'a Romaniloru pentru castigarea drepturilor politice, ca membru alu comitetului de pacificatiune din 1848, ca deputatu in Vien'a la 1850 unde a lucratu si pentru restaurarea metropoliei, si ca deputatu la diet'a din Sabîu de la 186³/₄, unde fu alesu si deputatu in senatulu imperialu. Afara de acést'a pre Cipariu lu-vedemu cu fruntea intielegintiei romane din Transilvani'a in toti pasii câti i-au facutu acést'a ca de 30 ani încôce pentru drepturile natiunii romane.

Activitatea literaria a lui T. Cipariu este cunoscuta toturor Romaniloru, cari se interesêza de limb'a si literatur'a romana. Inca de teneru se apucase de studiarea limbeloru si invetiâ, afara de limbele patriei, una multîme de limbe, parte orientale, parte apusene.

Cipariu are meritulu de a fi tiparitu mai antâiu unele cârti besericesci (Orologieriulu — Ciasoslovu — Acatistieriulu etc. inca la a. 1836) cu litere strabune, si cu ortografi'a, ce cu pré pucine schimbâri se intrebuintiéza in dîlele aceste. A scrisu una multîme de opuri despre limba, intre cari „Principa-le de limba“ publicate in „Organulu Lumiuarei“ la an. 1847—8 atrasera atentiunea publica; éra „Elemente-le“ sale servescu de manuale in scóle si celoru ce voru sê cunósca firea limbei romane.

Regretâmu multu câ nu suntemu in stare in momintele aceste a presintă onorab. publicu un conspectu completu despre numerósele produse literarie ale emintelui nostru literatoru, a carui eruditiune aflà si recunoscinti'a strainiloru.

Asié societatea germana orientala lu-alese intre membrii sei inca innainte de ast'a cu multi ani; asemenea fu alesu si de conservatoriu c. r. pentru monumintele vechi.

Infintiandu-se „Asociatiunea Transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ T. Cipariu fu alesu vice presiedinte alu acestei asociatiuni, éra la 1867 infintiandu-se „Societatea academica romana,“ alu carei fundamentu se pusea in anii precedenti, membrii acestei societâti, adunati din tóte provinciele locuite de Romani, asemenea lu-onorara pre T. Cipariu cu postulu de vice presiedinte.

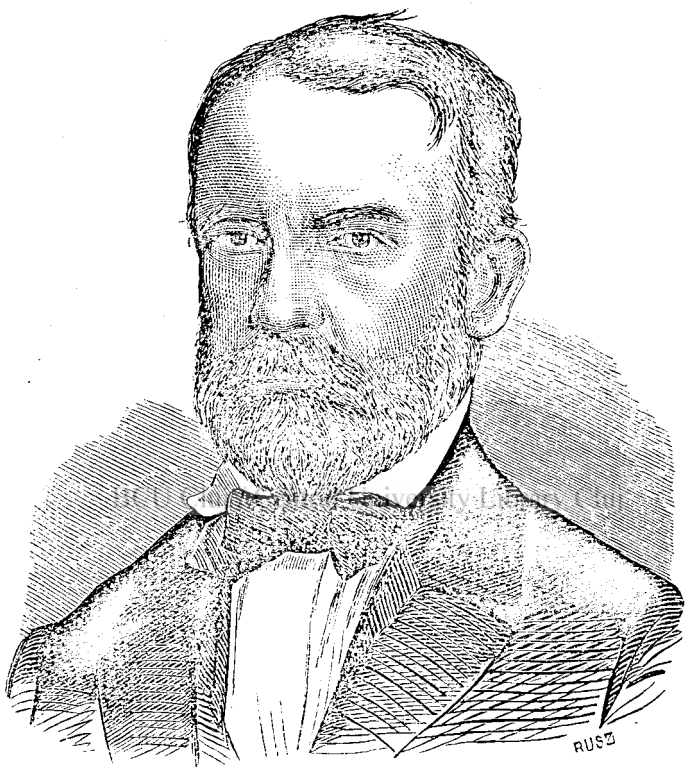
Cu sacrificii considerabile si-procurà un'a dintre cele mai alese bibliotece. La an. 1849 inse si-vediù mai tóte ustenelele aruncate in ventu, nimicindu-i-se bibliotec'a de totu. Daun'a ce a suferitu prin acést'a nu numai T. Cipariu ci si intrég'a natiune romana, ni-o vomu poté represintă, déca ne vomu aduce a minte, cumca acea biblioteca continea si cârti si manuscripte vechi, cari nu se mai afla necaiurea.

Nenorocirea acést'a inse nu l'a langedîtu neci pre unu momentu. Din tóte poterile se apucà de restaurarea bibliotecei sale depredate, n'a crutiatu ustenéla si spese pentru repararea daunei, si asta-di bibliotec'a lui T. Cipariu, care contine si una suma de monuminte limbistice romane in origine séu in copie, facute

mare parte de îns'a-si man'a sa, éra-si este un'a dintre cele mai de frunte biblioteci private în tóta Transilvani'a.

Inchiaiandu, ne exprimem fericirea câ natiunea romana se póte mandrí cu unu asemenea barbatu. De candu avem si noi una societate academica, sperantiele ni s'au indoitu, credinti'a ni s'a mai intaritu si suntemu securi, câ natiunea nóstra cu asemeni barbati de sciintie, cari traiescu numai pentru respandirea luminci, va ajunge fâra indoiéla la tient'a dorita.

Missiunea societâti academice este mare, si-fâra de a detrage câtu-si de pucinu celoralalti pré demni si pré meritati membri ai ei — Timoteu Cipariu este splendórea ei. Ceriulu sê-i intinda inca indelungu firulu vietiei, spre a poté dotá natiunea nóstra cu tóte fruptele neobositelu lui ustenele si ale marclui seu ingeniu!

A. Treboniu Laurianu.

Literatur'a este cea mai pretîoasă avere a unui popor, nu o potu rapí inimicii, si peste care sborul eternu alu seculilor va trece fara a o atinge.

Natiunea noastră romana inca a inceputu a avé o literatura scrisa. Dîcemu scrisa, pentru că o literatura traditiunala avea de multu, si inca o literatura frumósa, care nu asteptá, decátu nesce mani abile, cari sê adune pretîósele sale margaritare de

prin munti si vâi, ca sê-i redice dintr' insele monuminte neperitôrie, si astfeliu sê-i asigure eternitatea.

Incepuramu dar a avé o literatura.

Asié de tardîu? va întrebá strainulu care nu ni cunósce trecutul nostru.

Da, tardîu; cu dorere trebue sê afirmâmu. Dar sê nu insultâmu martiriulu acestui poporu. Nôpte lunga si infioratória a trecut peste dinsulu; si pre candu Europénulu de la Rinu si de pre malurile Tamisei se adoperà ca sê afle lumi nóue, si sê deschida spiritului omenescu drumulu prin regiunile abstractiuniloru filosofice, — pre atunci Romanulu trebuia sê sté cu lancea in mana ca o sentinela perpetua la otarele mosîei sale si ale Europei, ca sê oprésca navalirea intunerecului si a barbarismului.

Pucine, fórte pucine stele licurira in acést'a nôpte lunga a supra poporului romanu, cari impreuna cu angerulu seu apertoriu i-au indegedatu calea catra venitoriulu seu celu mandru.

Dar' in fine diu'a se apropia. O lumina mai viua incepea lucí. Diorile renascerii se revêrsa in fine in tóta frumuséti'a loru. Ómeni alesi de provedintia si-sacrifica ostenélele si viéti'a pentru a redicá natiunea si a-i imbunatatí sórtea. Numerulu loru s'a imultítu meru, si astadi avemu unu inceputu de literatura destulu de frumosu.

Unulu din acei ómeni alesi de provedintia, alu caroru meritu e cu atâtu mai mare, cu câtu au pasítu pre unu drumu mai pucinu amblatu, séu cu câtu au deschisu ei drumulu pentru altii, unulu din acei apostoli ai natiunalitátii nóstre este venerabilulu barbatu din a carui viétia voimu a da aici o scurta notitia pre câtu suntemu informati.

Dlu A. Treb. Laurianu, fiulu parocului Paulu Treboniu, se nascù in 20 iuliu 1810 la satulu Foverte in Transilvani'a in regiunea Oltului. Invetià elemintele limbei romanesci de la parintele seu insu-si; la Sabîu absolvì scólele primarie germane si apoi gimnasiulu, folosindu-se cu cei mai buni profesori atâtu publici câtu si privati, de catra cari se initia in limbele classice si moderne, in cea italiana, francesca, ispanica si anglesa, si cu

ajutoriuu acestor'a si-usiorà subsistinti'a la studiile superiøre. In anul 1830 trecù la Clusiu la facultatea filosofica, unde remase pana la a. 1835. De acolo se duse la Viena si se ocupà cu studiulu sciintieloru matematice si fizice in institutul politehnicu, ascultà astronomi'a la universitate sub renumitul directoru J. J. Littrow, continuandu totu de odata si studiile filologice, filosofice si politice. — La 1840 publicà capo'oper'a „Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae romanae in utraque Dacia vigentis“ despre care unu invetiatu romanu, a dîsu, că cine-va nu pôte cunósce bine limb'a romana inainte de a cetí acést'a carte. — La 1842 fu chiamatu ca profesor de filosofia la Bucuresti. In acestu centru alu Romaniei, pre langa ocupatiunile grelei sale misiuni, lucrà multu pentru respandirea lumineloru si pentru desvoltarea si consolidarea simtiului natiunalu intre Romani publicà impreuna cu fericitul N. Balcescu „Magazinulu istoricu pentru Dacia“ in 5 volume. Traduse si tiparì Manuariulu de filosofia, lucratu dupa program'a universitatii din Parisu, de Delavigne, dupa dorinti'a mai multor'a; si Manuariulu de filosofia si de literatur'a filosofica, de W. T. Krug dupa gustulu seu.

Amendoue aceste serie de lucrări (istorice si filosofice) au fostu intrerupte prin evenimintele anului 1848. In primavér'a acestui anu, candu s'a innaltiatu stindardulu reinvierii natiionale pre muntii si colinele Daciei centrale, candu audî strigatul de libertate a fratiloru sei de peste Carpati, cari uniau vócea loru cu a toturoru popóreleru Europei, dlu Laurianu alergà in Transilvani'a si luà parte la adunarea cea grandiósa tienuta in 15 maiu pe campulu Libertătii la Blasiu. Ni este cunoscuta din istoria activitatea si rol'a ce erà rezervata acestui veteranu alu sciintieloru si alu libertătii la acést'a mare serbatóre. De aci fu insarcinatu impreuna cu J. Popasu, J. Maiorescu si J. Branu a duce la imperatul Ferdinandu cererile adunării. Candu ajunse in Austri'a (12/24 maiu) aflà Viena baricadata; imperatul Ferdinandu fugise la Eniponte in Tirolu. Dlu A. Tr. Laurianu consultà cu socii sei si se determinà sê plece la Eniponte dupa imperatul. In 18/30 maiu petitiunea Romaniloru se dede la Cabinetu. Imperatul

primi deputatiunea în 11 iunie, și răspunsu simplu, că unirea Transilvaniei cu Ungaria s'a decisu de către diet'a de la Clusiu ($\frac{18}{30}$ maiu), și că ministeriulu ungurescu va împlini cererile Romanilor espuse în petitiunea lor. — După ce se întorse de la Eniporte la Sabău, Laurianu se arestă în 6 augustu ca agitatoriu în contra Ungurilor și se aruncă în casarmă. Poporul român, mai vîrtos din marginele militare alergă la Sabău și ceru cu voce impunătoare liberarea lui. În 13 augustu Prefectur'a Generală deschise portile casarmei și d. Laurianu fû dusu în triumfu la Orlatu (centrulu regimentulu românesc.)

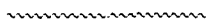
La a doua adunare, care se ținu la Blăși în 4 și 17 septemvru D. Laurianu se alege membru alu comitetulu de pacificatiune, recunoscutu și de comisariulu imperialu, generariulu Puchner. La adunarea de la Sabău, în 16 decemvru fû însărcinatu de a merge la Viena împreună cu Popasu spre a solicita de la junele imp. Franciscu Iosifu aprobarea cererilor formulate la adunarea de la Blăși. Deputatii romani nu află nici de asta dată pre imp. în capital'a imperiulu; ei purceseră asîdădă la Olmütz, unde ajunseseră pre altu drumu și episcopulu Siaguna, și în 13 fauru 1849 prezentă noulu monarcu petitiunea Romanilor. În martiu se publică constituțiunea imperiulu care promitea tuturor persônelor și tuturor natiunităților egalitate de drepturi. După ce se sufocă revoluțiunea ungurêscă d. Laurianu se întorse în Trnă împreună cu gubernatoriulu civilu și militariu Wohlgermuth și staru neîncetatu, că promisi'a egalitate de drepturi sê se pună în lucrare.

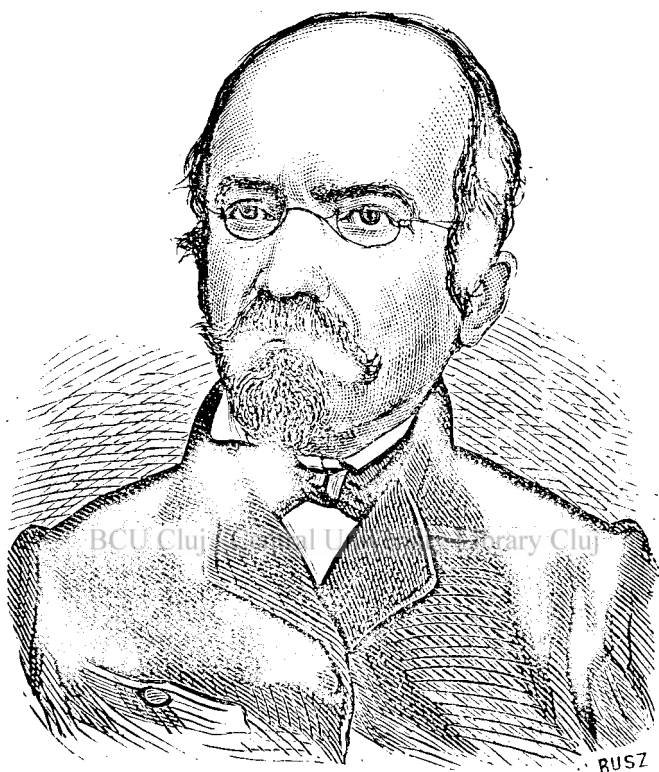
Wohlgermuth avea înse însărcinarea de a organiza Trnă după modulu Galitiei. D. Laurianu alergă de nou la Viena și împreună cu cei alți deputati veniti din toate părțile locuite de Romani reclamă la Bach, care ajunseseră omnipotente; înse însășertu. În spatiulu acest'a de tempu Laurianu publică la Viena „Die Romanen der Oestereichische Monarchie.“ Cătră finea an. 1851 fû chiamatu de principele Gr. Ghica că Inspectoru generalu alu școlilor în Moldov'a, și vedîndu că prin urmărire trebuie sê dispara toate iluziunile, trecu în Moldavia și se puse pre or-

ganisarea scóleloru. La Jasi publicà „Istori'a Romaniloru“ in trei parti si fù insarcinatu de principe cu revisiunea si tipariulu Chronicei lui G. Sincal in trei tomuri, opera pretiósă, care inca nu vediușe lumin'a. La a. 1855, fù tramisu impreuna cu Const. Negri la conferenti'a de la Vien'a in caus'a Principatelor. Dupa ce inse conferinti'a se sparse fara resultatu, elu primì insarcinarea de la Domnitoriu de a visità scólele din Germani'a. D. Laurianu se folosì de ocaσιune si visità scólele nu numai cele din Germani'a ci si cele din Franci'a Angli'a, Itali'a, in care caletoria facù cunoscintia cu cele mai multe celebrităti ale Europei. Intorcandu-se in Moldov'a, elu continuà functiunile sale scolare si publicà mai multe cărti didactice. Inse intrigile cele nesuferite sub caimacam'ă despotului Vogoride lu-desgustara asié de tare, încātu la a. 1858 si-dede demisiunea si trecù la Bucuresci, unde dupa schimbarea lucrurilor, dupa dupl'a alegere a lui Ales. Cuz'a, fù numitu in 1859 eforu alu scóleloru, bibliotecariu si profesoru de literatur'a clasica. De la a. 1859 pana la 1861 publicà fói'a periodica „Instruciune publica“ folosindu-se de acést'a spre a scóte la lumina între altele „Samuelis Klein historia Daco Romanorum“ si „Cronolog'ă astronomica,“ cea de multu ideata de dinsulu. Publicà apoi separatu Cosmografi'a, Elemente de istori'a Romaniloru, si Tabula Daciae antiquae. — La a. 1862, dupa complet'a unire a Principatelor romane, fu numitu membru alu Consiliulu superioru de Instruciune publica; si in a. 1863 Directoru alu scólei superióre de litere; in a. 1864 publicà Calendariulu lunariu si paschalu pre fundamentulu Calendariulu Julianu comparatu cu anulu tropicu si celu siderate, de la 2300 ante Cr. pana la 3172 dupa Cr.

La an. 1865 se alese Decanu alu facultăti filosofice; la a. 1866 publicà Chart'a Daciei moderne, si luà parte ca deputatu la Constituant'a țierei. In a. 1867 se numì membru alu Societăti academice romane, de catra care se alese secretariu generalu. Dsa are pre langa aceste onórea de a fi profesorulu de limb'a si literatur'a romana alu M. Sale junelui Domnitoriu alu Romaniei.

Pentru a aretá anim'a acestui venerabilu barbatu cu o natu'a adeveratu filosofica, vomu spune, câ la unu momentu solemnu, in care s'a implinitu celu mai mare actu comunu in viéti'a Romaniloru, la 1. aug. l'amu vediutu stergandu-si mai multu de o lacrima sub decursulu serbârii, — lacrimi de bucuría, pentru câ a vediutu apropiandu-se de realisarea sa — ide'a, pentru care a lucratu tóta viéti'a, si careia sacrificà repausulu carunteloru sale betranetie.

Michailu Cogalniceanu.

Istori'a este magistr'a vietii omenesci. Ea ni aréta erorile si faptele cele bune ale trecutului, ni dâ lectiuni pentru venitoriu, ne îndemna si ne entusiasmeza a ne implini bine chiamarea ce avem ca individi, ca natiune si ca omenime. Cu distingere istori'a nati'nală este unul din cele mai scumpe tesauze ale unui popor; ea e, cum o numesce Cogalniceanu, marele sacerdote alu cugetării, flacar'a religiinii, a patriei si a artîloru.

Pre langa acést'a elocinți'a si sciinți'a de statu sunt condițiuni fara cari unu poporu nu póte figurá in corulu natiuniloru.

Celuce iubescce aceste sciintie, de siguru se va interesá sê cumósca mai de aprópe, celu pucinu atâta câtu potemu aretá aci, datele principale din viéti'a acestui barbatu, alu carui nume este poporalu nu numai Romaniloru, dar este unu nume europeanu.

M. Cogalniceanu e nascutu la 1806 in Moldov'a. La infintierea armatei romane imbracisiá carier'a militaria. Pe la anulu 1834 fû tramisu de parintii sei spre a-si continuá studiile in Germani'a. Elu se ocupá aici principalmente cu jurisprudenti'a; mintea lui cea vasta imbracisiá tóte sciintiele, si mai cu sêma sciinți'a istoriei. Astfelu, inea fiindu studinte, editá in Berlinu la 1837 istori'a Romaniei si a Moldovei, scrisa in limb'a francesca; dupa ce mai antâiu percurse tóta Germani'a si o parte a Franciei, ea sê cerceteze si sê-si adune materialulu necesariu. Domnulu Moldovei apretiuindu calitâtile sale intelectuale, mai alesu, câ acolo erá emululu si colegulu a doi fii ai sei, i dede ranguri succesive de inaintare, încátu la 1838, candu s'a intorsu in tiéra, fû aplicatu ca adjutantu domnescu si maioru. Mai târdu castigá titlulu de colonelu. — Aici elu incepù a-si desvoltá spiritulu si capacitatea sa imensa. Elu si-facù o tipografiá, in care pre langa „Buletinulu oficialu alu statului,“ ce i se dedese in intreprinderc, deschise cr'a publicității literarie. Fondá „Arhiv'a Romana,“ prim'a publicatiune periodica, care vorbì Romaniloru despre originea loru, si incepù a scóte la lumina documinte istorice pretiósce. Totu pre atunci intreprinse (cu colaborarea puciniloru scriitori ce desvoltau talinte, cari mai in urma mersera totu crescandu) o fôia intitulata „Daci'a literaria.“

Dar acést'a fôia, ca tóte productiunile natiunale persecutate de protectoratulu Rusiei, nepotendu duce viéti'a iunga, Cogalniceanu nu incetá a urmarí ide'a sa pentru desvoltarea literaturiei. In curendu se vediù aparendu fôia „Propasîrea,“ in colaborare cu Alesandri, C. Negri si Ioanu Ghica, dar' in care se vedea domnindu spiritulu lui Cogalniceanu. Acést'a fôia a facutu educatiunea politica a junimei, si a silitu pre guberniulu lui Mihailu

Sturdza a decretá actulu de emancipare a Ciganiloru, la 31 dec. 1843. ✕

„Fóia satésca“ a esítu asemenea sub redactiunea sa.

Totu deodata Cogalniceanu a imbracisiatu profesiunea de avocat, elu pentru prim'a óra dede in Iasi idea despre ceea ce se numesce elocintia parlamentaria; mai multe pledári in procese de interesu comunu i facura o reputatiune mare; pana la elu nimenea nu cutediasa a vorbí contra injustitiei tribunaleloru si a judecatoriloru.

In an. 1843 incepù a predá ca profesorul istori'a Romaniloru, in academi'a Michailéa din Iasi, cu care ocaziune tienù renumitul discursu de introducere in istori'a natiunala. Urmá inse numai in semestrulu de érna alu aceleia-si anu, si pentru diverse impregiurári fù silitu a intrerumpe acestu cursu spre daun'a istoriei nóstre.

La 1848 persecutatu si elu de guberniulu despoticu de atunci, emigrà la Cernauti. Acolo publicà o brosiura fórté remarcabila intitulata „Dorintiele Moldoveniloru.“ Acést'a opera contribuì la resturnarea lui Sturdza, ce ajunsese odiosu Moldoveniloru.

Cu venirea lui Grigoriu Ghica la domni'a Moldovei deschindu-se o era de justitia si desvoltare natiunala, Cogalniceanu progresà in carier'a sa, si stralucì in mai multe functiuni publice, din cari se vedea, câ elu este primul omu politicu alu Moldovei.

Dupa ce in mai multu de diece ani de munca cum spune dinsulu, adunà cu multa grige si cu multe dificultâti manuscriptele cronicelor romane, ce stau afundate de seculi in pulberea monastiriloru si in locuri espuse peririi, urmarindu acést'a lucrare salutaria chiar si in esiliu si inchisóre, — publicà in fine la 1852 o colectiune a cronicelor romane, intitulata „Letopisetiele tiei Moldovei;“ acést'a lucrare uriasa este un'a din cele mai pretióse pentru Romani, si care impreuna cu Sincai si Petru Maioru ca o biblia santa a natiunalitáti nóstre n'ar trebuí sê lipsésca din neci o familia, din neci o casa romana.

Lui i se detorescu lucrări remarcabile a supra Ciganiloru, a supra originiei, limbei loru etc.

Dlu Cogalniceanu, a colaboratu asemenea la „Arp'a“ la „Albin'a“ la „Romani'a literaria,“ fundata de V. Alesandri la an. 1855.

Dupa tratatulu de Parisu, care scapà principatele de protectoratulu rusu, Cogalniceanu fù unulu din cei mai mari si mai invapaiati luptatori în cestiunea Unirei. Folosindu-se de libertatea presei decretata atunci de Gregoriu Ghica, scóse la lumina „Stéu'a Dunarii,“ în care luptà pentru marca idea ce erá destinata a se realisá. Dupa restabilirea censurei inse acestu diuariu incetá de a se mai publicá la Iasi; dar' reaparù dupa câte-va luni în limb'a francesa, la Brúxel'a, unde s'a continuatu pana la 1859.

La 1857 fu alesu deputatu la divanulu ad hoc alu Moldovei, unde s'a distinsu ca autoriulu mai multoru raporturi importante.

De aci înainte omulu de statu este cunoscutu prin discursurile si lucrările sale publicate prin foile publice si oficiale; elu se înaltia pre treptele gloriei din ce în ce mai multu. — Fu numitu ministru în Moldov'a în care tempu s'a facutu în Iasi universitatea, dóne gimnasii, si mai multe scóle primarie în tóta tíer'a. Dupa realisarea unirei definitive, ca primul ministru alu Romaniei, cum lu-numea poporulu, a creatu în istori'a Romaniei renumit'a epoca de la 2 maiu 1864, candu s'a adusu lege pentru improprietarierea tieraniloru.

În 1867 fu alesu deputatu în camera, si s'a distinsu prin interpelatiunea facuta guberniului pentru felicitarea facuta ministeriului magiaru de ministrulu Ioanu Ghica.

M. Cogalniceanu a contribuitu la întemeierea industriei în Romani'a prin strabilirea unei fabrice de panura (postavu) la Némtiu în Moldov'a, singur'a fabrica care o posiede astadi Romani'a.

Meritósele sale titluri sunt asié dara: ca istoricu natiunalu, ca publicistu, ca mare barbatu de statu, si potemu díce ca primul oratoru alu Romaniei.

Ca sê dâmu o idea de elocinti'a dlui Cogalniceanu, ne permitem a face aici unu micu estrasu din brosiur'a dlui Ales. Urechia despre oratorii romani.

„Vediurati dvóstre marea in sublim'a sa largime? . . . Ap'a e liniscita, valurile abié ineretiescu suprafaci'a ei . . . luntrea pasiesce a lene cu ventrelele indoite si abié miscate de adierile recoroése . . . Deodata ventulu se redica, valurile se naltia, se lovescu, mugescu, barc'a pre valuri acum se urca pre virfuri de munti aposi, acum mesura prepasti'a deschisa . . . Fortun'a sporesce, muge, urla . . . unu fulgeru . . . barc'a e perduta . . . nu! . . . fortun'a se alina, valulu se cadentiéza mai liniscitu, si éca malulu . . . tiermulu infloritu! . .

„Asié e elocinti'a dlui Cogalniceanu, un'a dupa alta fortunósa si liniscita . . . . .
Am palpitatu din emotiunile sale, am stersu lacrimi candu lacrimine inecá vócea lui . . . . . Atletu cu alure libere, cuventulu dlui Cogalniceanu lupta corpu la corpu si déca neamiculu, multu la numeru, nu erá terasatu erau inse smulse, sfásiate bucâti laurele ce si le punea pre frunte.“

„Elocinti'a dlui Cogalniceanu resulta dupa noi:

„Din poterea si nimerit'a orinduire a argumenteloru; din o esceptiunala cunoscintia a lucruriloru si a ómeniloru; din o elocutiune usióra pururea la inaltímea cugetârii; si din intrebuirea figureloru de cugetare in locu de figurele tropice si de cuvinte.

„In deplin'a posesiune a limbei sale, a unei limbe clare, precise, acum dulce, acum nervósa, elu face din totu cuventulu o icóna a unui lucru, a unei idei. Ací nu sunt cuvinte de prisosu . . . Acum cuvintele se ingramadescu ca sê insiste a supra cugetârii, care vré sê o sublinieze, acum aluneca repede a supra cugetârii ce displace, si lu-vedi jocandu-se in sinulu chiaru alu fortuneloru cugetârii . . .

„Ceea ce dâ o deosebita potere cuvântarii dlui Cogalniceanu, este si memori'a cea admirabila ce are, si care la trebuintia fara neci o esitare i pune sub mana argumentum ad hominem.

„Galii reprezentau elocinția sub chipul lui Ercul, tîrîndu de virfulu limbei sale o multîme de popóre încatusiate de urechi.

„Acést'a e icon'a oratoriei lui Cogalniceanu.“

Romani'a are de a asceptá inca multu de la dinsulu. Natiunile cari nascu astfelu de fii, trebuie sê se mandrésca de ele in-se-si, si sê spere in bunulu loru destinu.

Georgiu Baritiu.

Celu mai renumitu publicistu alu nostru in Austri'a, pre carele cu totu dreptulu lu-potemu numi: fundatoriulu presci romane de dincóce de Carpati.

Este óre de lipsa ca sê spunemu aci numcle acestui barbatu escelinte? — Este óre intre noi cine-va, carele sê nu scia, câ acuma avemu sê vorbimu despre Georgiu Baritiu?

Nu vomu serie dara mai pre largu despre activitatea acestui barbatu; nu vomu spune aice, câ ce influintia a avutu dinsulu a

supra desvoltării spiritului național; nu vomu însă meritele sale nedisputabile, cari de multu i cluptara nume nemoritoriu; nu, câ-ci ar fi o vatemare pentru națiunea română vinindu a-i spune cine este și ce a făcutu Baritiu? Națiunea noastră atâtu din cōce câtu și din colo de Carpati cunōsee fōrte bine faptele lui, și celu-ce va serie candva istori'a literaturii noastre, va însemnă într'ins'a numele Georgiu Baritiu cu litere de aur.

Êr noi ca simpli cronicari înregistrâmu acî numai pre scurtu câte-va schitice din viêti'a acestui barbatu binemeritatu, cari dēca sunt defectuōse, sunt a se aserie, — afara de debilitatea penci noastre — numai modesticii sale.

Dlu Georgiu Baritiu e nascutu la 4 juniu 1812 în Juculu de josu în comitatulu Clusului, tata-seu eră preotu gr. c., mai antâiu învetașe în scōl'a normală din Trecău, apoi merse în lēganulu literaturii noastre: la Blasiu, unde absolvă gimnasiulu. De acolo caletorî la Clusiu și aice în liceu ascultă cursulu filosoficu.

Ca cea mai mare parte a barbatiloru nostri din trecutu, asié și domnulu Baritiu si-ălēsce carieră cea l'preotiescă și intră în seminariulu atunce numai episcopescu, êr acuna arceiepiscopescu și mitropolitanu de Blasiu, în acelu seminaru în care studiara și Andreiu Muresianu, Simionu Barnutiș și alti nemoritori ai nostri.

La anul 1835 fu numitu profesoru de fizica la gimnasiulu de Blasiu, dar ca atare potu funcționă numai unu anu, câ-ci în anul urmatoriu fu chiamatu la Brasiovu, unde organiză o scōla comercială și comunala pentru comunitatea bisericescă română d'acolo.

Impregiurările d'atunce lu-induplecara spre studiarea istoriei și a politice. Pre tempulu acela strările politice erau fōrte critice pentru noi, magiarii și sasii lucrau din respoteri pentru asigurarea esistenței lor; spiritulu naționalu începū a se desceptă și la Romani, dar dînsii în tōta monarci'a austriacă nu aveau neci unu organu de publicitate, în care barbatii națiunii sē desfășiere opiniunile lor în privinti'a cauzei naționale, — n'a fostu neci unu medilocu prin care conducătorii sē spuna națiunii: ce cale are d'a urmă, — n'a fostu neci unu diuariu în care poetulu sē strige în tonulu tunetului:

Descépta-te Romane din somnulu celu de mórté!

Atunce Baritiu la anulu 1838 fundà in Brasiovu: „Gazet'a de Transilvania“ si „Foi'a pentru minte, ânima si literatura.“ E de prisosu sê amintimu de grandios'a influintia ce au avutu aceste diuarie a supra desvoltârîi spiritului natiunale; potemu dîce cã nu este fôia romanésca, carea sê aiba mai multe merite pentru natiunea nôstra de câtu betran'a „Gazeta“. Diuariulu dlui Baritiu in scurtu devinî loculu de intalnire alu celoru mai renumiti barbati si nu pucini dintre eei mai poporali poeti ai nostri d'acuma, in „Gazeta“ publicara primele loru incercâri. Atunce inca si fratii nostri de peste Carpati se interesau mai multu de intreprinderile nôstre literarie, literatii d'acolo lucrau bucurosu pentru „Gazeta“, ér publiculu cetitoriu o partinea materialminte, — ceea ce se pôte esplicá si d'acolo, cã pre atunce neci la ei nu pré erau foi publice.

Dlu Baritiu in intereselu foiloru sale in anii 1839 si 1845 caletorî la Vien'a si la anulu 1845 abdîse de postulu seu de profesor.

Anii 1848—49 sunt de trista memoria pentru barbatulu nostru, anume in martiu 1849 insurgentii lu-depradara mai de tóta averea miscatória, cautandu ca sê-lu si omóra. Totusi fugindu, din gresiéla, devinî in prinsóre rusésca si fu internatu in Bucovin'a. Rentorcandu-se, in 1 dec. 1849 primî éراسi a supra sa redigerea Gazetei, dar in fauru 1850 fu silitu a se lasá de nou.

D'atunce e colucratoriulu primariu, asié dîcandu sufletulu Gazetei. In 1853 primî directoratulu fabricei de hartía din Zernesci, in intereselu acesteia intreprinse o caletoría prin Belgiu, Franci'a si prin Svitieri'a. La constituirea Asociatiunei Transilvane in 1861 fu alesu secretariu primariu, si in 1863 fu numitu regalistu la diet'a Transilvaniei si totu in anulu acest'a lu-alesera deputatu la Senatulu imperialu, unde staru mai alesu pentru reducerea contributiunii si pentru infintiarea de câi ferate. Din opurile sale mai amintimu: „Cuventarea Scolastica“ (Brasiovu 1837); dictionariulu compusu cu Munteanu si Polisu si „Calindariulu pentru poporulu romanescu“ (inceputu 1851.)

Dar opurile acèi amintite sunt numai lucrările sale secundarie, ceea ce i clupta renumele celu mare, este activitatea sa publicistica, — cu totu dreptulu potemu intarí, câ in Austri'a nu avem neci unu barbatu, carele sê fia lucratu mai multu pre campulu jurnalisticei romane si carele sê fia pasîtu pre acést'a cariera cu mai multu studiu decâtu dinsulu.

In anulu 1863 ca la alu 25-le anu alu activitâtii sale publicistice femeile romane din mai multe parti lu-suprinsera cu felurite suveniri.

Din viéti'a-i privata amintimu, câ e tata de familia, a avutu nóue prunci, din carii cinci sunt in viétia, patru a casa, fetiti'a mai mare maritata.

Inchialiâmu aceste orduri cu dorinti'a, ca Ddieu atotu-potintele sê-i concêda a ajunge in viétia acelu minutu, candu va poté sê dîca cu Simeonu: Acum demite Dómnice pe sierbulu teu, câ-ci ochii mei vediura mantuirea poporului meu!

Simeonu Barnutiu.

Cu temere stimatória luâmu a mana pén'a spre a serie biografi'a acestui barbatu nemoritoriu, câ-ci debilitatea poteriloru nóstre nu va fi in stare a vi zugraví acea icóna marétia ce ni infatîsiedia viéti'a lui, pentru a careia zugravire s'ar recere istetiulu penelu alu artistului renumitu.

Simeonu Barnutiu a fostu unulu dintre cei mai bravi barbati ai nostri, intieleptu ca Solomonu, dreptu ca Brutu si elocinte ca Cicerone. — Biografi'a dinsului e legata strinsu de istori'a

natiunii nóstre si celu-ce cu tempulu va serie istori'a nóstra natiunala, nu va poté trece cu vedere numele lui, ci lu-va eternisá între cei mai emininti factori ai ei, — lu-va însîră între acele caractere mari, cari au numai unulu si acela-si scopu: inaintarea natiunii lor, — si insemnandu faptele lui Barnutiu, va dîce posteritătii: Éta unu esemplu frumosu! Nisuiti-ve fratiloru Romani a fi adevirati straneputi ai acestui barbatu; incordati-ve poterile spre a merge mai departe. pre calea inceputa de dinsulu; continuati faptele sale intrecasate; iubiti natiunea cum o iubise elu: atunce Romanulu nu va perî, atuncē natiunea nóstra va fi mare si va inflorî.

Acestu barbatu escelinte alu natiunii nóstre fu nascutu in 1. augustu 1808 in satulu Bocsi'a-romana comitatulu Crasnei, tata-seu fu cantoru la beserie'a d'acolo. In etate de 6 ani incepù sê invetie la scól'a locala, si candu implinî alu 7-le anu merse la scólele normale din Sîmleu, unde invetiandu trei ani trecù la gimnasiulu din Carei, aici absolvà siese clase gimnasiale findu in tóte clasele primulu emiunte, apoi pentru ascultarea filosofiei se duse la Blasiu, unde absolvà si studiile teologice. Stralucitulu seu talentu impreunatu cu o diligintia neobosita i cluptara in graba iubirea toturoru profesoriloru sei si junele Barnutiu abié in etate de 23 ani, la 1831 fu numitu profesoru antâiu la fisica, apoi la istori'a universală in gimnasiulu din Blasiu, si ca atare consacrandu-se de preotu la anulu 1833 fu numitu prefectu alu studiiloru in seminariulu d'acolo si la 1835 notariu consistorialu, dar abié portà trei ani acestu oficiu onorificu si abdîse de elu, sciindu că dinsulu va folosi natiunii mai multu respandindu de pre catedr'a profesorală radiele binefacatórie ale culturei si sciintiei, si insuflandu in junii sei scolari spiritulu natiunalu. Deci ocupà catedr'a la studiulu acest'a la anulu 1841 in limb'a romana; dar asta fapta frumósa in locu sê afle partinire la episcopulu de atunce Lemény, din contra, bravulu profesorulu romanu fu persecvatu si scosu din postulu seu.

Barnutiu inse nu desperà. Plinu de credintia pentru venitorulu natiunei sale, se retrase in linisee la Sabiiu si acolo incepù

sê studieze drepturile. Ce resignatiune nobila! Pentru ea mai tardîu sê pota sierbí si mai cu folosu natiunii, dinsulu de pre inaltînea catedrei profesorale, de unde a fostu iubitu si stimatu de catra toti, se coborî la simplele bance de scolariu. Intru adeveru vertute romana! Cinc ar fi eugetatu atunce, câ modestulu scolariu peste pucinu va fi conducatoriulu a 40,000 Romani?!

Anulu 1848 este epoc'a cea mai stralucita in viéti'a lui Barnutiu, este anulu in care si-cluptà laurulu nemorii. Candu Romanii din Transilvani'a intre valurile eveniminteloru nu sciau ce direptiune sê apuce, atunce se audî o vóce modesta si anónima, vócea lui Barnutiu, propunendu unu congressu natiunalu. Resultatulu acestei propuneri fu unu ce grandiosu; tenerimea studiósá, intrég'a inteligintia ardea de dorulu a-lu cunósce mai de aprópe, si in scurtu n'a fostu in Transilvani'a barbatu mai poporalu decâtu elu si n'a fostu neei unu Romanu carele sê nu fia rostitu cu stima numele lui. In dominec'a Tomei, candu poporulu adunatu in numeru de cinci — siese mii la Blasiu intielese de sosirea lui Barnutiu, alergà de locu maintea lui, ca sê desprinda caii din caruti'a lui si sê-lu aduca cu triumfu, atunci Barnutiu se scolà si li dîse: „Lasati! acum nu este tempulu, fratiloru, sê bagâmu pre ómeni in jugu, ei sê-i scótemu; lasati dar sê traga vitele, câ voi ati trasu destulu, si acum sê fimu ómeni liberi?“ Aceste cuvinte facura sensatiune straordinaria, entusiasmulu poporulu erá la culme. Sosindu in Blasiu propuse ca Romanii sê céra unu congressu natiunalu. Acest'a se incuvintià si se tienù in 15 maiu la Blasiu, si acolo, pe campulu libertâtii Barnutiu inviatu de catra poporu sê vorbéscá, se suí pre tribuna si in midiloculu celui mai cutricretoriu aplausu, cu modesti'a sa indatinata începù sê rostésca cuventarea, carea pururea se va pastrá ca unu tesauru pretîosu alu literaturéi nóstre. Cetitorii nostri — credemu câ — cunoscú vorbirea acést'a, ér cei ce nu o cunoscú o potú cetí in istori'a dlui Papiu, in care opu si adunarea de la Blasiu e descrisa cu o péna artistica. Barnutiu esprimà in vorbirea acést'a dorintiele Romaniloru, cari se primira cu cea mai innalta insufletîre.

Dupa decursulu evenimintelor din 1848, barbatulu nostru plecà la Vien'a si acolo se inscrise de ascultatoriu la facultatea juridica, de acolo caletorì la Pavi'a, unde faci doctoratulu de legi in etate de 46 ani. Rentorcandu-se de la Pavi'a, ministeriulu de culte din Moldov'a lu-invità de profesoru de filosofia la universitatea din Iasi, deci in ianuariu 1855 trecù in Moldov'a, unde ocupà numit'a catedra la facultatea filosofica, precum si ceea de dreptulu naturalu in facultatea juridica. In tempu de nóue ani ce-i petrecuse barbatulu nostru la universitatea din Iasi si-merità admiratiunea toturora; scolarii sei lu-priviau ca pre unu adeveratu parinte, care vré sê créscà din fiii sei barbati adapati cu spiritulu natiunalu, patrioti iubitori de patria si ómeni indiestrati cu cultura; ér profesorii lu-priviau ca pre unu modelu alu loru.

Dar sórtea vitréga ni invidià pre acestu barbatu ilustru si suflarea rece a mortii stinse faci'a vietiei sale. Din lun'a lui decemvre 1863 dinsulu fu totu morbosu, si la svatulu mai multoru amici plecà la loculu nascerii pentru recastigarea sanetâtii sale, dar la 28 maiu 1864 in valea Almasiului si-a datu sufletulu in bratiele nepotului seu si se inmormentà in loculu nascerii sale in Boci'a-romana cu pompa cuviintiósà. Fia-i tierin'a usióra si memori'a-i binecuventata!

Vasiliu Alesandri.

Déca avemu si noi unu ramu alu literaturii, despre care vorbindu, potemu sê dîcemu strainiloru: „Éta, priviti si admirati-lu!“ — apoi acelu ramu nesmintitu e poesi'a populara. Acést'a e atâtu de frumósa si incantatória, in câtu numai pucine popóre potu emulá cu noi.

Literatur'a nóstra abié s'a scolatu din leaganu, dar' multiamita ceriului care ni-a tramisu câti-va genii distinsi, pasii ei cei primitivi sunt siguri si anim'a ei e plina de viétia, carea secolu

intregi a incaldîtu natiunea fara ca aceea sê se ivésca in splendórea luminei, acést'a viétiã ascunsa a trebuitu aprinsa de schintéu'a dicésca a geniului, ca sê luminedie cu radie binefacatórie a supra literaturii natiunale.

Poesi'a poporala, acést'a viétiã necunoscuta dar' simtîta de intrég'a natiune, timpuri indelungate a remasu ascunsa in animile inpresorate de simtieminte fragede, si la atingerea geniului, isvorulu vietiei s'a ivitu la lumina, spre a nutrí campulu uscatu de suflârele ventului din tierile straine.

Poesi'a poporala e acelu isvoru ce e menitu sê nutrésca literatur'a natiunala, din acést'a esala acea recóre ce scutesce plapandele plante contra arsîticii literaturiloru straine. Vai de acea literatura carea se rumpe de catra anim'a poporului, câ-ci despretiuindu caldur'a nutritória a acesteia pentru splendórea luminelu straine, pentru acelu lustru orbitoriu ce nu corespunde firei, carapterului si destinatiunii sale, mai nainte sêu mai tardîu trebuie sê piéra ca flórea aruncata sub arsîti'a ecuatorului. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pana candu poesi'a nóstra poporala n'a fostu aredicata la loculiu seu ce trebuie sê ocupe in literatur'a natiunala, literatii nostri rateceau prin labirintulu literaturiloru straine, unii imitau clasicitatea latina — elina, altii schiopetau pe calea literatiloru Franciei, Germaniei si altoru popóre inaintate in cultura.

Nu negâmu incurgerea binefacatória si prin urmare necesaria a popóreloru mai inaintate in cultura a supra literaturii natiunale, dar' straplantarea opuriloru straine trebuie sê fia cu'consciintia si nu o imitatiune orbecatória, traducerile din clasicii straini sê fia corespundietórie stadiului in care se afla literatur'a natiunala, resadurile straine sê ni inavutiésca gradin'a natiunala, dar' sê nu ni innebusiésca plantele plapande si inca fragede. Literatur'a numai in casulu acest'a póte avé viétiã duratória, armoni'a generala numai atunci póte fi candu tóte sonurile sunt acomodate tonului fundamentalu, acest'a éra nu póte fi altu ceva in literatura decâtu tesaurulu ei celu mai pretîosu — poesi'a poporala.

Si câ acestu tesauru pretîosu inea nu e în întunerecu, câ acestu isvoru plinu de esigintie pretîose si binefacătorie s'a pre-datul literaturiei, câ literaturiei romane s'a pusu baz'a trebuintîosa, e de lipsa ôre sê spunemu, câ avemu sê multiaminu dlui Vasiliu Alesandri.

O scurta privire asupra literaturiei nôstre e destula sê vedemu câ numai dupa ivirea poesiei populare potemu dîce în ade-veratulu ei întielesu câ avemu literatura natiunala. Si acî întielegemu nu numai creatiunile poporului, ci si partea mai mare din ale dlui V. Alesandri, care în tôte opurile sale a aretatul câ e canversatoriulu si cantaretiulu poporului.

Dlu Vasiliu Alesandri mai nainte a vediutu sôrele vietiei la an. 1821 în bratiele unei familie de stare buna din Moldova, într' unu institutu privatul din Jasi primî cele d'antâiu instructiuni, spre cascigarea cunoșcintielor mai estinse la anulul 1834 merse la Paris, de unde la an. 1839 trecandu prin Itali'a a ren-turnatu în patria. Acî se aliâ cu Cogalniceanu care atunci erâ centrulu vietiei literarie din Jasi, si la 1840 acesta fundandu pretîos'a fôia „Daci'a literaria,“ d. V. Alesandri fû unulu dintre cei mai zelosi si talentuosi colucratori pana cand acestu organu, ce începî a eseriâ o incurgere binefacătoria asupra natiunei, la 1842 fû sugrumatu cu brutalitate. Dupa acêsta dlu Alesandri în interesulu literaturiei facandu escursiuni prin partile cele mai ro-mantice ale Moldovei, cu neobosita diligintia a adunatu basmele, baladele si doinele populare cari prin simplicitatea lor cea naturala, dar' totu-de-odata fiindu infrumsetiate cu fragedîme, gracia si ele-ganti'a cea mai estetica, au atrasu atentiunea Europei civilisate, si cari au avutu atâtu de placuta si binefacătoria incurgere atâtu asupra genialitateri dlui Alesandri câtu si asupra altoriliterati romani, precum a trebîntu si trebuie sê aiba si de acî în colo. Apoi în compania cu Cogalniceanu si Negruti primindu directiunea teatrului din Jasi, în lips'a cea mare de piese teatrale origi-nale, dlu Alesandri scrisu unu sîru de comedii, cari, fiindu popo-rale ca tôte opurile domniei sale, fura primite cu entusiasmul mare. Din aceste mai însemnate sunt: Lipitôrele satului, Dômn'a

Chiritia in Iasi, Dómn'a Chiritia la tíera, Nunt'a tierenésca, Rusaliile si altele mai multe cari aparura in „Repertoriulu dramaticu.“ La 1844 impreuna cu d. Cogalniceanu incepù „Fó'i'a scien-tifica,“ carea inse dupa câte-va luna a trebuitu sê 'ncete. — Dupa aceste intreprinse o caletoria spre Orientu, Greci'a si Insulele ionice.

Rentornandu in tíera a luat parte activa la miscârile din 1848, dar venindu la putere éra reactiunea, a trebuitu sê emigredie de nou prin tieri straine. Acésta emigratiune a inceputu-o cu caletori'a prin Bucovin'a si Transilvani'a spre a culege margaritare de poesia poporala, apoi neobositele lucrâri in interesulu Romanimei le-a continuatu in Paris. La an. 1855 a voitu sê încépa in Iasi „Romani'a literaria“, carea asisdere fù sugrumata de guvernul. La an. 1867 a fostu membru Divanului ad hoc si realisandu-se unirea Romaniei in 1859 a intratu in ministeriulu din Iasi ca ministru de afaceri esterne. Din operatele dlui Alesandri mai insemnate sunt : „Repertoriulu dramaticu“ 2 Tom. (Iasi 1852) „Doine si lacrimióre“ (Paris 1853 si Bucuresci 1863) si „Baladele poporale“ 2 Tom. La an. 1855 au esítu in Paris traduse de dsa : „Ballades et chants populaires de la Roumanie.“ „Doinele“ fura traduse de Voinescu (Paris 1853 si 1855.) — Sê urâmu inca viétia îndelungata stimatului poetu de la care literatur'a nóstra ascépta inca multe margaritare pretióse!

Gherasim Popovici
1902/1903

Anastasiu Panu.

Unulu din acei barbati devotati cu tóta anim'a loru causei sante a natiunei, de cari fórté pucini avemu, — unulu din stralucitii individi, cari prin splendórea si tari'a spiritului loru s'au sciutu naltia din intunereculu nesciintiei la culmea sciintieloru celoru mai frumóse, mai salutarie, — unulu din acei energiosi aperatoru ai drepturiloru apesatiloru, ai demnitátii natiunei romane, cari pana la ultim'a loru spirare mergu innainte falfaindu si aradicandu stendardulu progresului ducandu inainte

faci'ia culturci si anuntiandu viétiá acelorá ce sunt gata a-i urmá, — in fine unulu din acei martiri ai causeru sante, cari in tóta viéti'a lorú au asudatu pentru altii, au ajutatú pe fie-carele, numai de ei ensii s'au sciutu uitá . . . cetatianu distinsu, advocatu eminentu, oratoru raru, si mai presusu de tóte diplomatu mare si energiosu.

Anastasiu Panu de fericita memoria s'a nascutu in Iasi la anulu 1821 adeca chiaru pre tempulu desceptárii Romaniei apesate de fanariotii greci, tata-sen, Panaite Panu, de origine macedo-romana, crá secretariu la mitropoli'a din capital'a Moldovei, mam'a lui Anastasiu crá véra buna cu mitropolitulu Sofroniu Miclescu.

Scimú bine, cá pre tempulu acela institutele scolarie erau in o stare fórté primitiva; deci Anastasiu Panu n'a potutu sê primésca vre-o instructiune sistematica, — elu si-a facutu invetiaturile in institutulu privatú a lui Cuculi din Iasi, unulu dintre cele mai bune institute private ce s'a potutu aflá pe tempulu acela.

Dar cu tóte aceste fórté pucini barbati celebri au potutu sê aiba cunoscintie mai frumóse si o invetiatura mai intemeiata decátu acestu barbatu mare alu natiunii nóstre. Elu pe langa talentulu sen celu raru si stralucitu mai posiedea si o ardóre nemarginita pentru totu ce e santu, nobilu si frumosu, si acésta ardóre lu-indemná sê studieze necontentitu, órele de repausu ale sale erau órele studiului celui mai seriosu.

Carier'a sa de activitate si-a inceput'o ca amplotiatu intr'o functiune inferióra, adeca la anulu 1840 esíndu din scóla, sub domnirea lui Mihaiú Sturza fú denumitu judecatoriu la tribunalulu de Husi in judetiulu Faleiiloru, si ca atare numai decátu se distinse prin iubirea sa de dreptate si naintarea natiunei. Cu tóte cá ministrulu de atunci oprí ori-ce reforma, ori-ce inoire in cele oficióse, Panu neincetatu lucrá pentru straformári corespundietórie spiritului tempului innaintatoriu, si 'nainte de tóte se nisú ca sê introduca cuvinte romanesci in loculú celoru straine, cari se incuibasera peste mesura, mai alesu in limb'a oficiolatoru,

apoi pentru iubirea sa de dreptate, ceea ce era o raritate mare pe timpul acela, curendu si-casciga stim'a si iubirea poporului mai alesu, si din acesta cauza guvernulu vrendu nevrendu adeseori l'a intrebuintiatu tramitiendu-lu ca jude impaciutoriu in mai multe cause, cari prin tactic'a lui cea fina si vorbirile sale cele intielepte si convingatorie incetara de a mai fi obiecte de certe si procese intinse in decursulu mai multoru ani, elu le resolvá asié, cá ambele parti litigante se semtiau multiamite.

Dar ar trebui sê scriemu tomuri intregi pentru ca sê potemu areta activitatea lui Panu si chiaru in fazele cele mai principale. Vomu cautá dara, ca in acestu cadru marginitu sê amintimu numai câte-va fenomene mai distinse din vietí'a laboriósá a acestui barbatu mare.

Ca amploiatu vedemu cá de la functiunile cele mai inferióre graduatu s'a innaltiatu la cele mai superióre, dar acesta innaintare nici candu n'a fostu ajutata de protectiune, cá-ci fiindu nascutu din sinulu poporului nici candu n'a potutu sê se radieme pe favórele destinate casteloru privilegiate, ci numai pe propri'a sa putere spirituala, carea inse a fostu pré destulu ca sê ocupe carierile sale cu demnitate.

La anul 1857 luá parte ca deputatu in adunarea ad-hoc, activitatea lui in acest'a adunare e data acum istoriei; numai de cátu apoi in 1858 ajunse in locutieninti'a domnésca. In acesta pusetiune a culminatu glori'a lui Anastasiu Panu, si acesta stéua gloriósá neci candu dupa aceea nu a mai scadiutu, cá-ci radiele ei totu din acea 'naltíme a incinsu persón'a-i préstimata.

Elu a fostu celu mai devotatu ideei mari de a uní principatele romane, elu a fostu unulu din acei barbati atátu de mari precátu si de rari, cari se sciú inaltia mai presusu de interesele private ale sale, ale tienutului séu chiaru si ale tieiei sale, elu a imbratiosiatu caus'a natiunei intregi, a lucratu pentru consolidarea Romaniei, acesta dorintia a fostu visulu de aur alu acestui patriotu escelinte.

Sê spunemu cá a mai luat parte la guvernul si sub domnia lui Cuza ca primu-presedinte in ministeriulu celu mai libe-

ralu. După unirea totală a Romaniei sub unu singuru guvern, pe A. Panu lu-vedemu că deputatu în corpulu legislativu din Bucuresei unde împreună cu M. Cogalniceanu s'a luptatu pentru bliertatea, pentru consolidarea și glori'a Romaniei.

Mai în urmă, struncinatu în corp și spirit, după atâte lucrări se retrase în viața privată, atunci și-aduse aminte și de sine, de restaurarea sănătății sale, era înse târziu acum, trecându prin atâte direcții mari neci atâtă nu a știut să se îngrijescă de sine, că la betranție se pōta vieții fără de grija, acest'a a putut fi singur'a eroră a lui Panu, dar elu șiea să se îngrijescă numai de națiune și asiē trebuia să ajungă și elu sōrtea apostolilor, avu să se lupte cu miseria cea mai mare, până cându în vēră trecută trecu și elu la cei fericiți repausându în Vien'a, abiē în etate de 46 ani. Zelosulu nostru conationalistu, dlu negociatoriu din Vien'a B. G. Popoviciu, împreună cu stimabil'a-i dōmna, alinara până în minutulu celu mai de pe urmă dorerile acestui ilustru romanu, carele în fine și-respiră sufletulu în brățiile lor iubitorie.

Guvernulu Romaniei se îngrijă că să ducă corpulu lui în patria și i-a datu cea mai cuvenită onōre la înmormentare, carea atunci era serbarea dorerōsa a națiunii întregi.

Samuilu Vulcanu.

Tóte sunt trecátórie pe fati'a pamentului, numai sciinti'a e eterna. Trecu, pieru, disparu tóte, — numai un'a nu trece, nu piere si nu dispare — sciinti'a. Fostu-au multe popóre, cari au escelatu prin bravure belice, sangerandu pe campulu bataliei pentru libertate si independintia; fostu-au natiuni, cari si-au eternisatu memori'a prin obeliscuri si piramide colosale; trecura inse multi secolu, si in decursulu acestora sciinti'a cuceri tóte popórele, si natiunile remase in barbarismu se stinsera, se

absorbira de câtra cele inaintate in cultura, si perira cu totul, încâtu neci numele nu li remase. Perit'au popórele belice, bravu-rele lor nu se mai amintescu; au venit viscocele secolilor si au nimicitu obeliscurile si piramidele, posteritatea neci nu mai scéle de esistinti'a lor. Inse natiunile, cari au escelatu in sciintie, traiescu si acuma in opurile lor neperitórie, si voru traí in eternu.

Barbatulu alu carui portretu lu-presintâmu on. publicu pre pagin'a precedentă a fostu convinsu pre deplinu despre adevèrulu acestora; pentru aceea s'a nisuitu in totu decursulu vietiei sale a respandí cultura si sciintia între confratii sei de acela-si sange si de aceea-si origine; pentru aceea a fondatu gimnasiulu romanu de Beiusiu.

Samuilu Vulcanu fù nascutu la Blasiu in 1758, din parinti economi si seraci, carii nu erau in stare a-i dá spesele necesarie spre a se poté perfectioná in sciintie; ei dinsulu inca de teneru fù silitu a-si procurá panca de tóte dîlele, spre a poté studiá. Scólele elementare le invetiá in locul nascerii sale, totu acolo absolvá si gimnasiulu cu succesu eminentu.

Datele ulterióre le scótemu din o biografía aparuta in „Fóí'a pentru minte.“

Midilocí'a lui stare, avendu tata vitregu, lu-siliá a impliní si robot'a domnéscă. Asié candu odata, fiindu studinte in clasele mai inalte, merse a casa, vitregulu seu l'a manatu la cósă in robota, unde intrandu si elu in lungulu sîru alu cosasilor, spre noroci-rea lui vení diregatoriulu domnescu alu Episcopului din Blasiu si cantandu peste cosasi, vedíu pre acestu teneru zolindu-se între ceialalti robotasi cā nu scie cosí, merse la dinsulu, lu-intrebà, cine este? Dupa ce-i spuse tenerulu, dîse : Tu nú scii cosí. — „Voiu invetiá“ — fù responsulu. — „Cum esti clasificatu?“ intrebà diregatoriulu? — „Eminentu!“ respunse. Atunci diregatoriulu incepù a vorbí latinesce cu dinsulu, si limb'a lui curgandu pre clasic'a latinia, i dîse : „Pune tu fiule cós'a aceea diosu, cā nu-e de tine.“ — „Ce voi face?“ intrebà tenerulu, „Cine va impliní robot'a vitregului meu, din care cauza eu de multe ori lipsescu

si de la prelegeri pentru robota?“ — Du-te fetulu meu, câ eu, ca vitregulu teu sê nu te póta maná, i iertu tóta robot'a anului acestui'a, si tu te du la Dragosiu Episcopulu Oradici-mari, câ-ci acolo e lipsa de asié teneri, si intra in teologíá, câ te vei fericí!“

Tenerulu ducandu acésta mangaiósa resolutiune la vitregulu seu, se rogá sê-i faca óre ce spese, sê póta trece la Oradea-mare, si asié in anulu 1778 canoniculu Georgiu Farkas ducandu-lu cu sine fû primitu in numerulu clerului celui teneru alu acelei diecese, dupa acea in academi'a oradana in curgerca unui anu, de aici cu invoirea mai mariloru sei la seminariulu din Vien'a „la Sant'a Varvar'a,“ a invetiatu in altu anu sciintiele filosofice si teologice, si pre langa acést'a cu deschilinita diligintia, si limb'a germana, francésca si italiana, cari le vorbiá de plinu. Pre la anulu 1784 in alu 24-le anu alu vietiei sale intorcandu-se la diecesa de la acelu seminaru, fû santítu de Episcopulu Moisie Dragosiu, de preotu si numitu diaconulu besericei catedrale. — Inse abié a portatu diumetate de anu acésta diregatoria, imperatulu Iosifu alu II-le cunoscandu-lu inea din seminariulu din Vien'a, unde nu odata a vorbitu cu dinsulu, — spre mirarea clerului, lu-chiamá si numí prefectulu studiiloru in susu numitul seminaru din Vien'a. Episcopulu Dragosiu, care nu se despartí bucuros de elu, lu-petrecù din diecesa cu aceste cuvinte: „Acum se duce din mediloculu nostru flórea diecesei!“ Dupa mergerea lui la Vien'a in unu anu se mutá acelu seminaru vestitu, in an. 1785 la Agri'a, unde se ocupá cu clericii, acum si magiari, totu ca prefectulu studiiloru. Dupa acea éra se mutá acelu generalu seminaru in Leopole (Lemberg) in Galiti'a, unde Samuilu Vulcanu s'a numitu acum vice-rectorulu seminariului generalu, in care din totu imperiulu se tramiteau cei mai emininti individi. Aici in scurtu tempu a invetiatu deplinu si limb'a polona, si n'a incetatu a se perfectiuná neobositu prin cetirea cartiloru folositorie. In scurtu tempu, in anulu 1788, care e numai alu patrulu alu preotíei sale, pentru harnici'a si demnitátile lui, ca preotu teneru, fû alesu de canonicu la catedral'a oradana. Inse totusi pentru desteritatea si aplicabilitatea ce o avea, nu-lu lasara de acolo

neci ca pe canonicu sê se întórca la dieces'a sa, pana candu la anulu 1792, adeca dupa ce 7-ani ar fi fostu indreptatoriulu clerului din acelu generalu seminariu, a incetatu cu totulu acelu seminariu. Atunci se reintorse la diecesa, inse neci dupa ce s'a intorsu la diecesa, ca la pucina odihna, n'a remasu fara deschilnita si grea deprindere, pentru câ dupa doi ani, a fostu alesu vicariu generalu alu episcopului de atunci Ignatie Darabantu, care diregatoria éراس a portatu-o, cu cea maimare acuratétia si fidelu pana la anulu 1805, adeca pana la mórtea episcopului Darabantu. Pre tempulu canonicatului seu erá amatoriu de óspeti, amicabilu si tuturoru placutu; nime de la dinsulu n'a esítu nemangaiatu, in tóta vieti'a lui acest'a i erá simbolulu : Mei, déca nu poti ajutá pe cine-va cu midilóce materiale, dâ-i omului necasítu incai cu-ventu bunu!

Dupa mórtea episcopului Darabantu la 1806, imperatulu Franciscu I. la dorinti'a comuna a clerului denumí pre acestu barbatu indiestratu cu atâte vertuti stralucite, de urmatoriu in scaunulu episcopescu si in anulu 1807 s'a si santitu in Blasiu in locul nascerei sale de nemuritoriulu episcopu Ioanu Bobu, si asié (inea si ca vicariu facandu mai multe escursiuni prin diecesa) a inceputu de ací a face mai multe visitatiuni canonice si dese, a organisá bine clerulu, a desteptá poporulu cu cuventári besericesci, ce in tóte serbatorile mari a facutu pana la mórte.

Dinsulu punendu-se in corespundintia cu principii tiereloru romanesci, facú forte multu pentru inaintarea romaniloru in cultura; lucrà zelesu la inalt'a casa domnitória, in cointielegere cu capii romani, de a dobendí decrete de la inaltele locuri, ca in dieces'a aradana, curatu romana, sê fia respectati romanii de a poté avé pe viitoriu episcopi romani; elu ajutá inaintarea in sciintie a mai multoru teneri fara de a se scí in publicu. Cele mai multe carti romane s'au datu la tipariu pe spesele lui, intre altele si Dictiunariulu romanu lucratu pana la liter'a I. de canoniculu Ioanu Corneli. N'a recursu la densulu scriitoriu, literatoru romanu sê nu-lu fi ajutat. Pre tempulu fómetei câte si ce poternice ajutórie a datu, câte mii de florinti a donatu spre ajutoriulu

civiloru si meseriasiloru seraci : acestea tóte déca s'aru face publicului cunoscute, s'aru mirá ori-cine, la ce grandióse sume se suie. Câti scolari seraci s'au ajutatú in resiedinti'a lui cu viptu, vestminte si carti, fara deosebirea religiunei pana la mórtea lui ! câ-ci tenerii studinti toti sciau, câ intrarea e libera la episcopulu Vulcanu. Câti absoluti gimnasisti au capetatu de la nemoritoriulu episcopu ajutórie materiale, pentru continuarea studiiloru juridice ! Junimea romana studiósá absolvandu vr' unu institutu aflá la elu cea mai caldurósá primire, conducere si ajutoriu la întreprinderi folosítórie. Din svaturile lui curgea miere si nectaru, atra-gea pe toti sê se arunce sub aripele lui. Ferésca Domnedieu sê fia descuragiatu ori tractatu elu cu asprime despotica pre cine-va. — Câte mii i-a constatu lui biblioteca 'a cea mare, cuprindiátória de cei mai rari si vestiti autori, castigati din tierele straine, carea dupa mórtea sa o testá gimnasiului fundatu de elu in Beiusiu : dórere inse, câ acea biblioteca 'se abstrase de la scopulu si inten-tiunea fundatoriului, si acum jace aruncata intr' unu unghiu alu aceleia-si resiedintie, si a caratu din ea cine a voitu.

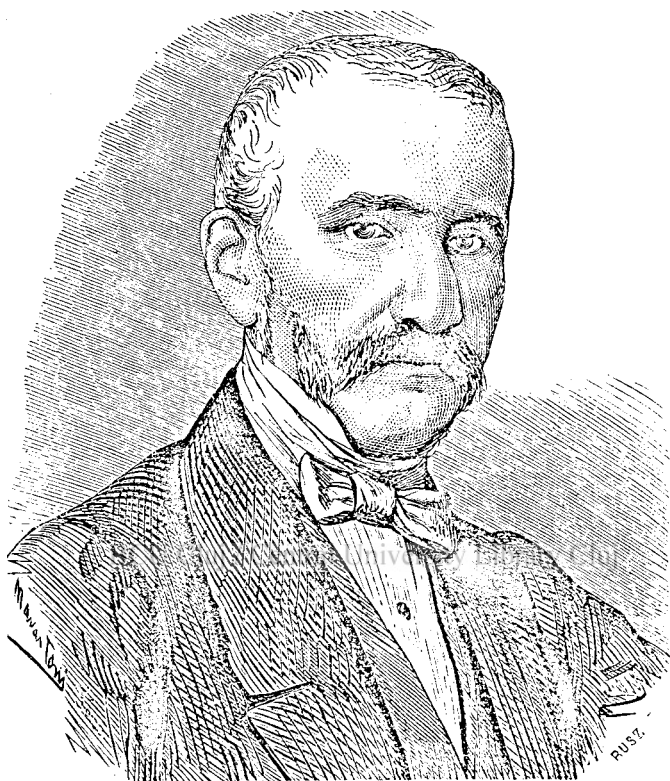
Acestu barbatu nemoritoriu in diecimea cea mai de pre ur-ma a aniloru episcopiei sale incunună darnici'a si liberalitatea sa cu fundarea gimnasiului din Beiusiu, pentru mai bun'a destep-tare si lumina-re a tenerimei romane lipsite de midilóce.

Episcopulu Vulcanu erá omu de statura midilócía, cam ne-griciosu si proportiunatu la trupu, cu nisce frumsetie naturale atragátórie, placute, cu buze purure zîmbítóre. Omu cu sufletu odihnitu, si fara patima, cu faci'a totudeuna seřina, si avea unu tonu puternicu. Testamentulu seu si l'a fostu facutu inca in anulu 1833 cu 6 ani inainte de mórte, in care a dispusu despre tóte fundatiunile diecesei, ca sê nu patimésca scadere.

E scíutu, câ clericii de ritulu grecescu in Oradea-mare se crescu cu latinii intr' unu seminariu, episcopulu Vulcanu a por-
tatu multa grige pentru crescerea loru in ritulu orientalu, asié câtu deca s'a intemplatú, câ rectorulu latinu i-a tratatu necuviintiosu, de odata a mersu in acelu seminariu si cu impunetori'a sa auto-ritate a infruntatu pe rectorulu latinu. Neci odata n'a suferitu

órecare amalgamisare in beseric'a sa, ci a sustienutu totu ritulu curatu de influinti'a latina, si n'a iertatu a introduce ceremonii nóue in beserica, in cantâri dupa latinismu.

Candu prin fatalulu focu din 21 juniu 1836 arse grandiós'a beserica din Orade, episcopulu priviá din ferést'a resiedintiei sale, si candu vediù câ turnulu ardietoriu se cutrupesce, si dinsulu, tat'a acestui edificiu maretiu cadiù la pamentu, lesînatu de dore-rile ce sufletulu si anim'a lui le mistuira si nesciindu nimica de sine, altii lu pùsera in patu. Acésta intemplare fatala avù atâtu de mare influintia a supra vietiei sale, încâtu i infipse o slabitiune trupésca si sub anii betranetieloru infrante, slabì cu totulu. In 1837 mórtea soru-sa, pe carca o iubiá ca pe sprigión'a betrane-tieloru sale, — apoi intrigele infernale tiesute in contra lui, intre altii si de unii ca aceia, pe carii dinsulu i inaltiasa din pulvere, — conferira multu spre aciuntá firulu vietiei sale. La 25 decem-vre 1839 fiindu toti canonicii adunati in chili'a sa, ér langa pa-tulu seu betranii lui amici si capitulari Radnoti si Corneli, epis-copulu li dîse : „Acuma me ducu fratiloru! . . .” dar de lacrimi nu potù continuá si peste pucinu si-dede sufletulu in manile Creatoriului.

Aronu Pumnulu.

Desvoltarea popóreloru mai alesu atêrna de la tari'a si genialitatea filoru sei; póte fi unu poporu intre giurstâri favoritórie, inse déca nu va avé neci unu fiu dotatu de la natura cu talentu stralucitu si devotatu causei inaintârii, neci câ se póte inchipuí desceptarea acelu poporu lipsitu de barbati talentuosi; — ér din contra cumca si intr'o sórte apesata si nefavoritória póte sê se descepte si sê inainteze poporulu déca are fii ingeniosi, aceea a doveditu si natiunea romana, carea fiindu ne-

conținutul espusa asupririloru și maltratârilor, totuși s'a desceptatu și a înaintatu în cultura mai așie dîcându fara neci unu sprigionu materialu, ci urmandu calea apostoliloru sei, și-a ocupatu locul cuvenitu în cerculu natiuniloru înaintatôrie.

Unu astufelu de barbatu ingeniosu și apostolu devotatu culturêi natiunale a fostu, dorere, a fostu și nu mai este, Aronu Pumnulu, pre care lu-rapî crud'a môrte în 12/24 januaru a. 1866 înca în etatea cea mai frumôsa. Elu fû nascutu în 27 noemvre 1818 pe pământulu romantieu și santîtu prin suvenirile istorice ale tîerei Oltului, în satulu Cuciulat'a langa Fagarasiu. — Parintii sei, ca mai a tuturoru barbatiloru mari ai nostri, au fostu tîereni miseri materialicesce, dar' avuti prin simtiemintele nobile nutrite de suferintie ereditate de la mosi-stramosi. — Sermanii, ei n'aveau sê dee fiului loru neci nume stralucitu, neci avere, ci i-au datu simtiementulu sacru alu natiunalitâtii, i-au datu o creștere simpla, dar' scutita de tôte defectele lumesci, și s'au îngrigitu ca sê-lu tramita la scôla, înse înca în etate de 6 ani suferî în sanatate, care suferintia a sentit'o în tóta viétii'a sa, și din acést'a cauza abié în etate de 14 ani a potutu merge la Odorheiu spre cercetarea scôleloru normale, unde remase pana la an. 1836 Totu în acestu tînu merse la Blasiu, unde studîase în gimnasiu pana la an. 1841 și ascultandu acî cursulu antîiu de filosofia de la nemoritoriulu Simeonu Barnuti, în anulu urmatoriu absolvâ în Clusiu. În acestu tempu neîntreruptu s'a luptatu cu lipse materiale, cari înse neci decâtu nu l'au descuragiatu, ci mai multu l'au indemnatu spre cascadearea cunoscintieloru folositôrie spre înaintarea în sciintie, prin carea sperâ radicarea și bunastarea poporului romanu.

Dorintii'a-i invapaiata de a ascultá studîele mai înalte se realizâ prin tramitarea sa, împreuna cu alti tîneri mai emininti, la Viena spre urmarea cursului teologicu de 4 ani de la 1843—1846.

În acestu tempu fiindu mantuitu de lipsele materiale, se sentiâ pré multiamitu, cîci putea a se pregatî pentru carier'a sa frumôsa și laboriôsa ce ocupâ mai tardîu tóta viétii'a sa. Elu

afara de studíele obligate invetiá cu zelulu celu mai inflacaratu filosofi'a, istori'a si mai alesu istori'a literaturai romane, careia a fostu devotatu pana la ultim'a sa respiratiune. Dinsulu inca a fostu unulu din intemeiatorii societâti de lectura a teologiloru romani din Vien'a. Pe langa mult'a studiáre a mai tradusu unele opuri momentuóse, precum: o filosofia francesá, o fisica germaná si cartea cea de multe merite a lui Colson despre Principatele romane. Tóte aceste inse se nimicira, se arsera la Blasiu in revolutiunea din 1848. — Asîsdere ca teologu unu tempu avù fericit'a ocaziune a dá lectiuni de religiunea si limb'a romana ficelor printiului Mihaiu Ghica, care pe atunci erá in Vien'a. Un'a din acele brave fice romane astadi e renumit'a literatrice européna — contes'a Dora d'Istria.

Dupa finirea studiéloru teologice in 1847 fù denumitu de profesor de filosofia in liceulu din Blasiu. In acestu postu lu aflà miscarea momentuósa si marétia din 1848, prin carea i-se asemnà curendu si dinsului unu altu terenu de activitate. Acést'a activitate a sa pré frumosu o scrie laureatulu istoricu alu nostru Ilarianu in Istori'a Romaniloru, tom. II. dîcandu: „Chiaru in aceste dîle avea sê plece tinerimea scolatisca din Blasiu a casa pe vacatiunea de pasci. Profesorele de filosofia Aronu Pumnulu folosindu-se de increderea care o avea la tinerimesi care o si meritá pentru sciîntiele sale si insufletîrea natiunala, serie indata o prochiarnatiune chîamatória la adunare pe dominec'a Tomei, o dâ in mana la ficcare studinte, se impraseia toti in tóte pãrtile tie-rei, latiescu ca fulgerulu faim'a despre adunarea pe dominec'a Tomei.“ Si mai de parte scimu câ dinsulu inca a luat parte activa in acea miscare contra despotismului. Si ceriulu i-a scutitu scump'a sa viétia, dar' sub acelu tempu de persecutiune si dinsulu fù persecutatu, de fù silitu a trece in Principatele romane, unde inca nefindu in deplina asigurantia, cam tardîu tómn'a in 1848 ajunsu in giurulu fratiloru bucovineni in Cernautiu, unde fù primitu fratiesce si salutat cu bucuria.

In acestu tempu s'a deschisu carier'a cea mai momentuósa a lui Pumnulu; atunci trist'a Bucovina erá incinsa in doliu, strai-

nismulu cutropî monumintele glorióse ale strabuniloru romani, slavismulu se latîse în tóta grozimea sa, limb'a natiunala, afara de scol'a normala, unde se invetiá fôrte putînu si dupa o gramatica defectuósa, erá eschisa din tóte institutele, chiaru si din teologia. Atunci romanii, desceptati si infiorati de acést'a apesare a desvoltârei, se decisera a infintia in Cernautiu o catedra pentru limb'a si literatur'a natiunala. Pumnulu fû chiamatu de a ocupá acésta catedra în febr. 1849 ca suplinitoriu, ér de la 1852 ca profesor ordinariu; si asié în decursu de 17 ani a impartesîtu tenceriloru sei invetiacei cunoscintiele frumóse despre limb'a mamei loru si a desceptatu intr' insii simtiulu sacru alu natiunalitatii. „Asta catedra — dîce binemeritululu si celebratul A. Hurmuzachi — prin elu a devenitu pentru noi aici (în Bucovina) paladiulu sciintiei natiunale, altariulu simtiului si a virtutii, vét'r'a natiunalitatii romane. Romanii se bucurau, se mandriau cu ea, strainii o respectau.“

Activitatei sale ca profesor de limb'a si literatur'a romana e de a se multiamí acelu resultatu frumosu, câ si în Bucovin'a s'a latîtu si intaritu consciint'ia natiunala, — câ si acésta antica provincia romana s'a cunoscutu pe sine, si la indemnâriile acestui mare apostolu alu culturei natiunale s'a desceptatu din letargi'a de mórte. — Intre aceste neobosite lucrâri spirituale, Pumnulu de la 1856 începù a patimí de o bóla crancena, de unu defectu alu organismului animei, si de care a totu suferitu pana la mórte. Aceste suferintie inse necidecâtu nu l'au abatutu în nisuinti'a sa de a lucrá pana la ultim'a sa respiratiune pentru inaintarea culturei natiunale. Rarele sale cunoscintie, afara de impartesîrea de pe catedra, le-a depusu si în opuri pretiόse. A scrisu si edatu: „Lepturariulu“, carte de cetire pentru tóte clasele gimnasiale în 4 tomuri, care este unu tesauru literariu. A mai publicatu o „Convorbire“ despre limba, o gramatica romana pentru germani, si putînu inaintea tristei curmâri a vietii sale a edatu: „Privirea rapeda peste mosîile si averea fundului religiunariu,“ unu opu fôrte pretiόsu atâtu din punctu de vedere literariu si istoricu, câtu si în privinti'a scopului, careia s'a destinatu. Dorere câ

inca nu s'a aflatu o péna démna de a serie o recensiuine cuvenita acestui opu pretîosu. — Afara de aceste opuri, se asigura, câ au mai remasu scripte nepublicate si neei câ e de lipsa sê amintimu, câ a scrisu nenummerati articuli prin foile romane: ér pre tempulu sosirei sale in Bucovin'a, binemeritatii domni Hurmuzachi, cari l'au primitu si i-au datu adapostu, incependu fói'a romana-germana: „Bucovin'a,“ Pumnulu a lucratu si la acést'a fóia neconținutu pana la incetarea ei.

Éta, stimatiloru cetitori, viéti'a marelui Aronu Pumnulu in câte-va trasure mai marcale, dar intrég'a sa activitate sê sperâmu câ o va serie o péna démna de acestu barbatu escelinte, noi ni implinimu detorinti'a a mai amintí, câ dinsulu s'a casatoritu in Bucovin'a luandu de socia o amabila consangéna a fratiloru Hurmuzachi, o femeia distinsa prin fragedele sale simtieminte, unu adeveratu angeru padîtoriu a marelui barbatu, pre care l'a mangaiatu in decursu de 9 ani plini de suferintie; prin devotamentulu si abnegarea sa cea rara, acést'a brava femeia romana a prelungitu viéti'a patmandului seu sotiu. — Onóre pré stimatei Dómne!

Si éta câ ajunseramu la finea acestei biografii. Acusi vomu depune pén'a nóstra de cronicariu, — dar numai acuma vedemu, câ oglind'a ce vi infatîsiaramu despre viéti'a cea laboriósă a acestui barbatu nemoritoriu, e pré debila, pré defeptuósă. O mica picatura de apa e in stare a reoglindá ceriulu si sórele in deplin'a loru splendóre, dar in cadrulu unei biografii scurte nu incape tabloulu celu grandiosu, ce infatîsiédia tóte faptele, lucrările si intentiunile unui barbatu mare, carele si-a sacrificatu tóte poterile, tóte minutele sale, numai si numai pentru inaintarea si inflorirea natiunii si patriei sale.

Pumnulu a fostu unulu din acei barbati mari, de cari natiunea nóstra avù pré pucini. Perderea lui din falang'a anteluptatoriloru nostri e o lovitura multu simtîta nu numai pentru fiii din patri'a lui Stefanu celu Mare, ci pentru intrég'a romanime; scirea despre mórtea lui imbracà in doliu nu numai pre cei din tiér'a in care mai alesu respandì lumin'a cea adeverata a natiu-

nalismului romanu, — ei pre toti membrii adevirati ai natiunii.

Mórtea lui Pumnulu e o perdere natiunala, ceea ce au recunoscutu chiaru si strainii, cari lu-stimau pentru rarele sale cunoscintie si insusîri nobile. — Societatea literaria din Cernautiu a decisu, ca sê se aredice unu monumentu acestui barbatu mare, si sê se faca o fundatiune pentru ajutoriulu studintiloru sermani, si acêst'a fundatiune sê pórte numele lui. Dar diet'a Bucovinei inca si-a aretatu serbatoresce recunoscinti'a catra acestu barbatu mare, candu in 29 jan. a. c. intrég'a adunare scolandu-se cu reverintia a poftitu sê se ieie la protocalu cuvintele : „Meritele lui Pumnulu sunt recunoscute unanimu, memori'a lui 'naltu onorata.“

Ioanu Brateanu.

Invapaiatu natiunalistu, publicistu de principiele cele mai democratice, diplomatu luminatu si de mare autoritate, oratoru escelinte . . . . éta insusîrile caracteristice ale lui Ioanu Brateanu, actualului ministru de finantie alu Romaniei libere.

S'a nascutu la an. 1822 in Pitesci, acestu orasiu locuitu de cei mai bravi patrioti, cari totu-de-una, de câte ori numai a pof-titu binele comunu alu patriei, au datu dovedile cele mai ecla-

tante de patriotismu si amóre de libertate. Si între acești bravi cetățieni, demni de iluștri lor strabuni, famíli'a Brateniloru a buna séma ocupa locul celu mai d'antâiu.

Ioanu Brateanu îneca în etate de 16 ani a intratu în militia, după trei ani apoi a mersu la Paris ca sê-si completeze studiêle. Elu cânta ca sê primésca cunoscintiele folositórie mai alesu din acele sciintie, spre ale carora studiare nu se pré resolvau tenerii romani, precumu e : istori'a, economi'a politica-natiunala, artea militaria si c. l. — La 1848 în lun'a lui fauru izbucnindu revolutiunea francesca în Paris, dinsulu împreuna cu bravulu seu frate Dumitru îneca a lúatu parte în combaterea baricadelor francesci, apoi contandu pre concursulu numerosiloru sei cunoscuti, cari în acelu tempu momentosu aveau role însemnate politice, a grabitu la București, unde Romanii cei mai liberali si devotati patriei organisara unu comitetu revolutiunariu, si în diu'a memorabila de 11 iuniu prochiemandu-se revolutiunea, elu deveni unulu din cei patru secretari de statú ai guvernului provisoriu.

În nobil'a sa ardóre câtra patria si natiune, elu îneca din teneretiele sale a totu nutritu cu o consecintia caracteristica principiile cele mai liberale, — elu erá capulu partidei radicale, acelei partide carea doriá înfiintierea unui statú romanu independent de veri-ce protectiune esterna, o republica romana asemenea Elvetiei frumósc. Curendu înse trebuí sê véda cu dorere, câ aceste intentiuni, fia câtu de nobile si salutarie, fatia cu giurstările grave si imperióse sunt neesecutabile. Sub locutieninti'a domnésca a fostu prefectu alu politiei, si cadiendu guvernulu, I. Brateanu, împreuna cu bravii sei confrati de unu principiu, fú silitu sê-si caute refugiu prin tierile straine; fiindu proscrisu din patria a petrecutu tempulu de emigratiune în Franci'a, unde înse totu cu mai invapaiatu zelu si luminata prudintia a lucratu în interesulu patriei sale. — A cautatu sê vina în comunicatiune cu cei mai distinsi diplomati cari decideau de sórtea tieriloru europene, carora li-a trasu atentiunea si a supra Romaniei. — A scrisu mai multe brosiure, dintre cari mai alesu : „Memorialulu a supra

Imperiului Austriei în cestiunea Orientului,“ a atrasu atentiunea publicului europénu.

În acestu tempu fû arestatu în urm'a unei sentintie a tribunalului corectiunalu din Paris, care-lu condamnase pe trei luni la închisóre si spre slovirea de 300 franci, pentru unu depositu de presa secreta. — Tempulu de închisóre inca l'a întrebuintiatu spre binele comunu alu patriei, scriindu : „Istori'a Romaniei,“ unu opu mareliu, care dorere inca n'a esítu la lumina. Sperâmu inse, că cu regularea relatiunilor politice ale Romaniei, stimatulu autoru, potendu sacrá câtu-va tempu si literaturii natiunale, va grabí de a publicá interesantele sale manuscripte.

La an. 1856 în juliu redobendindu-si libertatea rentornâ în patria, unde numai decâtu fû alesu deputatu la Divanulu ad-hoc, în care s'a distinsu prin patrioticele sale oratiuni. — În acestu tempu a publicatu unu memorialu a supra situatiunii Romaniei în urmarea tractatelor de la Paris, unu opu scrisu cu eruditiune escelinta.

Ca deputatulu camerei, alesu de unu cercu alegatoriu din Bucuresci, neîntreruptu a sustienutu proiectele de reforme liberale ale guvernului si a combatutu cu o energia cerbicósá si caracteristica cea mai mica intentiune de servilismu, de prerogative si privilegie asupritórie. În discutiunea pentru eliberarea tiereniloru Ioanu Brateanu inca a seceratu cele mai brilante cunune de merite eterne. Elu e nascutu oratoru, — spiritulu seu oratoricu dóra mai nimeritu se póte asemená cu fulgerulu puternicu, care aprinde si copaciulu celu mai putredu, câ-ci ascultandu vócea sa sonóra si fulgeratória chiaru si cei de principiele mai retrograde se aprindu, se rapescu prin puterea oratoriei sale; cu tóte aceste în vorbirea sa este si unu ce placutu, unu ce farmecatoriu, — si acést'a e adeverulu si santién'a causei pentru care numai si-aredica vócea sa sonóra si poterósá.

Sub dominirea lui Cuza inca a fostu ministru, dar' activitatea sa ca atare tienù numai o luna, câ-ci impreuna cu fratele seu demisiunâ. — În januariu 1863 inca a escelatu prin vorbirile sale, facandu opusetiune guvernului, cu care atunci se vedea câ

a ruptu pentru totu-de-una. — La 3 augustu anulu 1865 is-
bucinindu rescól'a din Bucuresei, carea curendu fû nimicita, I.
Brateanu inea fû arestatu ca banuitu de cômplice, ma pôte de
autoru alu acelei rescôle urîte facute de cine scie cine si cu ce
scopu. Curendu inse fû contestata innocinti'a lui si fû agraciatu
impreuna cu ceialalti prinsi de vina si fara vina. — In eveni-
mintele dela 11 fauru si dupa acele I. Brateanu a avutu parte
mare, ér in presinte ca ministru de finantie are sê desvólte o pru-
dintia si amóre de patria amesurata giurstârilor grave in cari se
afla statulu Romaniei. — Deic ceriulu ca nobilele sale intentiuni
sê fia încoronate cu succesulu celu mai stralucitu!

Avramu Iancu.

Pentru ce, chiar' in acestu momentu, anim'a mea me lasa s'eu trece in palpitări mai repedi; mintea mea e confusa si se perde in marea de cugetări iregulate; si totulu tremuru in valuri de simtări? Faptele mari, de asemenea persóneloru cari le-a sustienutu, la prim'a loru vedere ne insufla respektu, si cea mai d'antâia impresiune ce o esercita a supra nóstra e — admirarea; apoi trecemu in entusiasmu; in urma ne tredîmu sdrobiti de palpitările animei, si de simtiurile ce ne-a preocupatu

mintea — suntemu liniseiti si ne aflâmu facia in facia cu rigiditatea cugetului rece. Pentru ce inse, candu vremu a da descrierea persónelor mari, ne lasa chiar' si cugetulu rece? Simtîmu debilitatea poteriloru nôstre.

Êta ce simtîndu, amu trebuitu sêpremitemu, candu vedemu inaintea nôstră fisionomi'a unui omu de fapte; éca ce amu trebuitu sê marturisimu, candu amu pusu pre pagin'a precedenta pre eroulu din 1848, pre celu mai curatu patriotu, pre celu mai curatu Romanu, pre — Avramu Iancu.

Vedeti fruntea lui atâtu de seřina odinióra, cum stâ apesata si sdrobita de doreri; vedeti anim'a lui franta, nu de suferintiele proprie, ci de suferintiele natiunii sale. Ah! elu n'a iubitul alta pre pamentu, decâtu pre natiunea sa!

Dar' sê vedemu pre scurtu cine e acestu omu mare.

„Liberu in 'munti traiesce libertatea.“ Liberu in munti a vediutu Avramu primele radie ale sórelui liberu. Mergi pe muntele „Gaina;“ căuta in jos, supra de bradii superbi; si intréba ce satu se întinde sub ochii tei pîntre vâi si pîntre déluri? Vidr'a-de-susu — aici s'a nascutu „Ianculu“ — ti-va murmurá si riuri si frundie. Asié este. Avramu Iancu s'a nascutu in Vidr'a-de-susu la a. 1824. Parintii lui, tata-lu seu Alesandru Iancu, au fostu unii dintre cei mai respeptati locuitori din satu; si ca toti muntenii, si ei se negutiatoriau cu vâsă de bradu, cu cari muntenii au obiceiu a merge pana pe la Aradu, Macáu si Dobritînu. Alesandru Iancu erá omu fôrte desceptu; de la natura avea minte agera, a invetiatu si carte, si a fostu multu tempu jude comunalu si gornicu de paduri; elu cu diliginti'a ce o avea si-a facutu si avere frumósă; tenerulu Avramu inca, acum ca pruncu se distinsese de ceialalti frati ai lui prin voi'a si aplecarea de a invetiá carte. Asié tata-seu Alesandru se resolví a-si da pre „Avramutiulu“ seu la scóla. Scólele elementarie si cele gimnasiale le-a facutu Avramu in Abrudu, la Zlatn'a si la Blasiu. Sciintiele filosofice si juridice le-a absolvitu in Clusiu. Pretotindene a fostu unulu dintre cei mai solidi si mai eminenti intre conscolari; cu deosebire i placea matematic'a — si in acestu studiu a fostu celu mai es-

celentu; elu iubiá si music'a, si erá maiestru in flauta. Acum flauta n'are, dar' nu-lu vedi neci-odata fara o fluiera simpla, cantandu melodii romane si perdiendu-se in simtîrile de dorere.

Dupa absolvirea studiilor juridice, s'a dusu la Osiorheiu langa tabl'a regésca, unde facêndu pras'a dupa sistem'a de atunci, la a. 1848, a pusu censur'a de avocat. Elu inse fusese si practicantu la tesaurari'a din Sabîiu.

Cu anulu memorabilu de 1848 incepe si viéti'a propriaminte publica a lui Avramu Iancu.

Junele teneru, cu fisionomi'a lui simpatica, cu perulu seu blondu, cu mustetiele si barb'a sa rosia-auria, cu anim'a lui buna si atragatória, cu simtiulu seu nobilu, cu dorulu de libertatea si independintia patriei si natiunii sale, cu cunoscintiele lui nu neconsiderabile, cu capacitatea lui talentuósa — erá placutu la toti. Nascutu in munti in cas'a nu departe de cas'a unde s'a nascutu Horia, ardentu pentru scaparea natiunii romane de sub jugulu feudal — nu putea sê nu face cea mai mare parte din miscârile natiunale de la a. 1848. Popularu la munteni, cunoscutu mai in tóta tier'a — insufletitu pentru ideile capiloru si filosofiloru romani de atunci — n'a pututu a nu fi unulu dintre cei primi cari a miscatu si condusu caus'a romana de la 1848.

Miscârile natiunale de la 1848 ce se manifestasera in tóta tier'a, nu putea a nu se manifestá si mai potentu la cancelistii de la tabl'a regésca din Osiorheiu. Aici erá si Iancu. Cancelistii magiari facu petitiune pentru uniunea Ardélului cu Ungari'a; cancelistii romani, intre acestia Iancu nostru, protesta in contra uniunii, si pentru eventualitatea nesperata, punu de conditiune: recunóscerea prin lege a tóte natiunilor, de totu atâte natiuni politice ale tierii. Cancelistii romani, intre acestia Avramu Iancu, afla lips'a de a se aduná Romanii in adunare natiunala — si ei jóra a se aduná intr'o conferintia premergatória pre Dominec'a Tomei la Blasiu. La Dominec'a Tomei, pre langa marele tribunu alu poporului. A. Papú, a venit si Iancu cu muntenii sei, si se aflau cu totii in Blasiu. Iancu salutà poporulu, si poporulu lu-portà in triumfu. Inve'tiaturele lui la poporu nu erau alta, de câtu libertate si

egalitate pre principiulu de natiunalitate; si poporulu lu-iubiá. Terminulu de a tiené marea adunare natiunala, pre langa tóte pedeele de o parte si intrigele de alta parte, erá defiptu. Diu'a mare de 15 maiu erá apropiandu-se. Iancu neci de aici nu potea sê lipsésca.

In diu'a, pre candu se mestecá diu'a cu nóptea, spre 15 maiu, Iancu cu munténii sei intrà in Blasiu. Ei erau impenati cu frundie si flori de primavéra, aveau stindarde natiunale, si au fostu primiti cu celu mai víu entusiasmu. Dar elu nu potea sê lipsésca de a face parte si in conferenti'a preliminar, unde se invoisera ca: „Adunarea din 15 maiu e adunare generala natiunala a gintei romane din Transilvani'a; adunarea generala romana are sê prochiame libertatea si independinti'a natiunala pentru gintea romana; ea are a depune juramentu de credintia tronului si sîe incesi; ea are a protestá in contra uniunii Transilvaniei cu Ungari'a; éra iobagi'a are sê fia stérsa.“ Si diu'a de 15 maiu, si marea adunare a gintei romane, tóte aceste le-a primitu de ale sale si le-a formulatu in memorabil'a representatiune ce profundulu nostru filosofu si marele erudit romanu Laurianu o a cetitu de pre tribuna in a dóu'a dî de adunarea generala.

Totu cu asta ocasiune se aflà lips'a de a se constitui gintea romana intr'unu organu, déca nu e iertatu a-lu chiamá executivu, sê-i dîcemu natiunalu. Si se formà comitetulu natiunalu. Iancu devenì membru alu acestui comitetu. De aici inainte faptele si portarea lui Iancu se tienu mai multu de istoria, decâtu de o simpla biografia.

Natiunea si patri'a romana se imparte in prefecture; Iancu, omu mai multu de fapta, decâtu de politica si scrisóre devine prefaptulu celei d'antâiu legiuni romane. Revolutiunea curge mai multu cu furia de o parte, decâtu cu ratiune de alta parte. Furi'a invinge si generalulu polonezu devine domnu de nu a tóta, dar' de mare parte a tiei. Pre acestu tempu cu Iancu se intrunescu prefectii, neci maimici in desteritate, neci mai slabi in dorinti'a de a scapá patri'a si natiunea de tiranismulu ce o amerin-

tiá, se intrunescu eroii prefepti Axente si Balinth, si sustienu muntii in contra invasiuniloru ce nu cunosceau neci libertate adeverata, neci egalitate natiunala. Tóta tiér'a erá coplesíta de libertatea (?) despotica a unui elementu ce domniá cu focu si furci — numai muntii erau liberi, sustienuti de Iancu cu cei doi prefepti intr'uniti. Ér' candu stéu'a négra de la nordu vení in despotismulu seu de a alungá pre despotii liberali — muntii sub Iancu erau verguri in simtiulu loru de libertate. Ací lui Iancu, nu i mai remase alta decâtu — a vedé sê nu fia insielatu. Elu facù parte la deputatiunile ce mersera la Viena, si credea multu intr' aceia, in alu caroru interesu mediatu s'a luptatu. La a. 1852 imperatulu face caletoria prin Ardélu, si dispunendu mersulu caletoriei de la Halmagiu pre la Bai'a de Crisiu, la propri'a rogare a lui Iancu, imperatulu si-inschimba mersulu preste Gaina la Abrudú. Pucinu dupa aceea Iancu devine prinsu si inchisu la Belgradu. Dar' nu peste multu s'a eliberatu.

De aici inainte Iancu, care n'a avutu neci unu interesu propriu, decâtu uniculu interesu alu natiunii sale, se perde in dore-rile animei sale, si canta libertatea poporului seu. Iancu traiesce acum in Abrudu; câte-odata lu-vedi cu o unghitia ce o are mergêndu pre riulu de la Vidra, si prindiendu pesci (asié numiti pes-travi) cari apoi i oferesce celui d'antâiu amicu ce-lu intalnesce.

Iancu mai traiesce, dar anim'a lui se sbuciuma in doreri si cugetele sale se pierdu in valurile desperatiunii; anim'a lui mai palpita inca, dar fericirea e unu óspe necunoscutu in internulu seu; budiele lui mai suridu câte odata, dar surisulu loru e amaru si sfasîtoriu; spiritulu lui e si acuma ageru, yiu, — dar' ceea ce lu-misca nu mai e — speranti'a.

Iancu mai traiesce, dar cu anima franta, cu sufletu strunci-natu, — par' câ elu singuru ar fi fostu menitu de sôrte spre a innecá in sinulu seu dorerile secularie ale unei natiuni, — par' câ elu singuru ar fi fostu alesu de providintia spre a suferi pen-tru intrég'a natiune romana.

Iancu mai traiesce, si suvenirea lui va traí in eternu in si-nulu poporului romanu. Campíile si muntii Transilvaníei voru

resună purure de cantecele create pentru glorificarea faptelor sale, — si traditiunea va vorbí cu admirare din generatiune in generatiune stranepotiloru despre — Eroulu muntiloru in 1848.

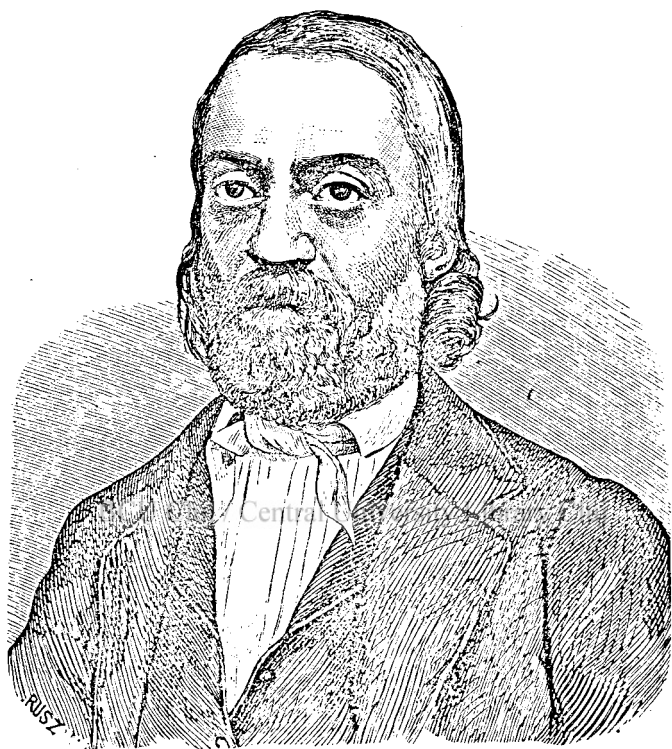
Nu potemu sê caracterisâmu mai bine starea de acuma a lui Iancu, decâtu chiar cu cuvintele lui proprie si de mare insemnatate:

— Iancu nu mai traiesce, — dîse dînsulu unui cunoscutu alu seu, — acel'a cu care vorbesci e numai ruin'a lui Iancu.

Sê sperâmu, câ ceriulu se va îndurá de suferintiele nóstre sugrumatórie, — sê sperâmu, câ va redá pre Iancu natiunii si patriei sale.

Déca o anima sfarmata in dorerile natiunii sale póte sê renvíe, déca mintea póte sê-si revina la tarí'a si divinitatea vecinica si déca simtiulu dorerosu nu le póte coplesî pre amendóue — noi atunci éra-si vomu avé pre Iancu.

Si acést'a cine n'o doresce?

Constantinu Rosetti.

Dóra neci o natiune pre fati'a pamentului nu a fostu maltratata atâtu de crancenu si indelungatu de sôrte ca natiunea nóstra. Trecutu-i lungu e plinu de suferintie, tempii de marire ca si ai caderii ei sunt impresorati de o lunga dorere, dar' prevedinti'a s'a ingrigitu, ca in tempurile cele mai critice sê ni tramita genii mangaiatori, cari cu devotamentu santu au grabitu sê aline dorerile cumplete ale natiunii cu balzamulu mangaiării.

Sê privimu viéti'a barbatiloru nostri, cari cu energia si devotamentu s'au sacratu pentru desceptarea drepturilor ei si vomu vedé, câ viéti'a loru e unu sîru de suferintie, si tóte aceste pentru câ s'au luptatu pentru victori'a adeverului, libertate, respan-direa culturai, catra care fia-care omu e detoriu a se apropiá!

Natiunea e detória a stimá cu scumpetate fiii si ficele-i ce au inaintatu sant'a causa comuna, si sê li deie sprigióna in lucrâ-rile loru. Unu astufeliu de fiu devotatu patriei si natiunii e Constantin Rosetti, poetu placutu, publicistu mare, invapaiatu tribunu alu poporului . . . dar' sê vedemu câte-va schitie din vié-ti'a acestui barbatu escelinte.

S'a nascutu la a. 1816. in Bucuresci; ca teneru de 17 ani intrà in militîa, vediendu inse câ pre acést'a cariera nu va poté face serviciu mari, la indemnarea museloru parasí serviciulu mili-tariu, dar' n'a avutu ce sê se planga câ a desertatu din taber'a lui Marte in imperiulu Minervei, câ-ci acést'a cu dragalasiele sale fice neincetatu l'au impresoratu cu pretiósese averi ale nemori-rii. Inca in primavér'a vietiei a atrasu atentiunea patriotiloru sei prin lir'a-i armoniósá edandu nescce cantece intitulate : „Ceasuri de multiamire,“ cari si astadi le cetimu cu placere, unele au tre-cutu intra doinele poporului, si negresîtu câ cea mai mare parte a publicului cetitoriu ar cetí cu bucuria aceste poesii incantató-rie, déca aru esí o editiune nóua, câ-ci din cea d'antâiu ici colé se mai afla câte unu esemplaru. Cu aceste apoi sunetulu lirei sale se intrerupse.

La 1842 fu denumitu prefectu alu politiei din Pitesci, unde in scurtu tempu sciù a cascigá amórea si stim'a toturora intru atât'a, câ si adi e in placuta memoria; pre urma fù procuroru alu tribunalului civilu din Bucuresci pana la 1845 candu si-a datu demisiunea. Dupa acést'a sórtea lu-duse la Paris, unde locuí câtva tempu si la întórcerea sa luà de socia pre dsiór'a Maria Grant nascuta in Gernesei la 1819, care dupa ce si-facuse educatiunea in Franci'a, merse la Bucuresci cu fratele ei E. Grant secretariulu consulului anglesu. Dómn'a Maria Rosetti, mam'a a cativa prunci bine crescuti redigiá o fóia „Mam'a si Copilulu.“

Rosetti patrunsu de idei democratice, fara a luá in consideratiune despretiulu boieriloru orbiti de principiile aristocratice, la a. 1846 deschise o libraria. Totu in acestu anu formandu-se comitetulu revolutiunariu, se facura pregatirile spre straformările radicale din 1848. Dlu Rosetti ca membru — asié dîcandu — a fostu spiritulu acestui comitetu. La 9 juniu 1848 fû arestatu, dar' a dou'a-dî se eliberà de poporu, care restornà tronulu lui Bibescu, atunci se resbunà contra apesatoriului prin o fapta nobila si umana, scutindu-lu cu peptulu seu si conducandu-lu pana la trasura prin mediuloculu poporului revoltatu. Multîmea entusiasmata aplaudà acést'a fapta generósa, duse in triumfú pre Rosetti. Atunci devinî prefectu alu politieii din Bucuresci, mai tardîu secretariu la guvernulu provisoriu si direttore la ministeriulu din laintru, pre langa atâte ocupatiuni mai avù tempu de a incepe si unu diuariu corespundietoriu tempului de atunci : „Prunculu romanu.“

In septemvre C. Rosetti fu transmisu cu alti deputati in taber'a otomana la Fuad-Efendi, de a protestá contra restabilirii urgisitului regulamentu organicu, ce sustienca dispunerea boieriloru a supra poporulu, ca a supra unoru fiintie fara de viétia. Fuad-Efendi avea instructiune de a nu ascultá protestulu dreptâtii, deci cum se ivira deputatii Romaniei, fura arestati si transportati la Rusiava. „Atunci dlu Rosetti — mi-spuse unulu care a fostu de fatia — cu o elocuintia incantatória vorbì turcului duru, oratorulu patrunsu de amórea patriei buchete de flori preserá prin vorbirea sa . . .“ Acestei oratiuni escelinte se póte multiamí, câ Rosetti impreuna cu ceialalti patrioti persecutati potù emigrá in tieri straine. Totu in acelu tempu dóm'n'a Rosetti vediendu caderea patriei si intielegandu arestarea sociului seu, cu dragalasi'a sa copilitia Zivi-Liberté in bratie, pribegindu prin trestisie a grabitu a trece Dunarea ca sê impartie suferintiele consociului emigratu.

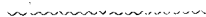
In Paris cu conlucrarea mai multoru esilati romani incepù „Romani'a viitória“ revista politica si „Republic'a romana“ cari inse avura o viétia scurta. In acela-si anu publicà unu apelu

catra toti partisanii eliberării popóreloru apesate si la 1852 dóue epistole catra principele domnitoriu Stirbeiu, precum catechismulu sateanului, nesce dialoguri politice a supra eveniminteloru din 48, in colaborare cu Ionu Brateanu. Reintornatu apoi in patria dlu Rosetti fû alesu deputatu la Divanulu ad hoc si incepù redigecarea diariului „Romanulu,” unu diuariu liberalu, redigiatu cu tactu finu si energía neobosita.

Astufelu a imbratîsiatu caus'a santa a patriei ca diurnalistu, nu intr' altu chipu si ca deputatu. Neci câ e de lipsa sê spunemu, câ domni'a lui totu-de-una a ocupatu locu intra cei mai liberali aperatori ai poporului.

In 1863 „Romanulu“ fu suspinsu, dar' nu multu dupa acést'a aparù : „Libertatea“ carea inse avù totu sórtea aceea. Apoi numai decâtu se ivì „Consciinti'a natiunale“ dar' si acést'a fu curendu viptim'a libertâtii de presa din Romani'a libera.

Dupa caderea lui Cuza intrà éra-si in ministeriu si lucrà pentru infiintiarea societâtii academice romane; nu peste multu inse se retrase din ministeriu, primindu redactiunea diuariului „Romanulu,” care ese si acuma sub conducerea dînsului.

Alesandru Hurmuzachi.

Care Romanu câtu de pucinu luminatu nu numai din provinciele austriace, ci si din Principatale-Unite si din Besarabi'a, sê fia ôre, carele sê nu cunôsca marile merite si maretiele fapte ale familiei Hurmuzachi? Acést'a familia se trage dupa mama din famili'a Movilesciloru, din carea au statutu odinôra nu numai domnitori vestiti in Moldov'a, ci si capi ai bisericeii dreptu-credincióse resaritene.

Domnitorii Moldovei din famili'a „Movila“ au fostu urma-torii : 1. Ieremia Movila 1595—1607 ; 2. Simeonu Movila 1607—1609 ; 3. Constantinu Movila 1609—1610 ; 4. Gavrilu Movila 1618—1619 ; 5. Moisi Movila 1630—1631.

Ér capu besericescu din acést'a familia domnitória a fostu pré renumitul Petru Movila, arciepiscopeulu Chievului, carele a pusu temelia la academiile teologice in Rusi'a, si carele pre la an. 1642 singuru a mantuitu beseric'a resariteana dreptcredinciósá de eresulu calvinescu. Pre acestu tempu adeca se aflá patriarcu la Constantinopolea pré santi'a sa parintele Licaris. Acest'a, adapatu fiindu intru invetiaturele Calviniloru, le primise de ale sale si le si propuse pentru tóta beseric'a resariteana intr'unele scripte ale sale. De si in privinti'a astoru scrisori se tienura mai multe sínóde la Constantinopolea, la Ierusalimu si pre aiuria, cari condemnara simplu invetiatur'a cuprinsa intr' insele : totusi intre toti patriarchii cei de atuncia ai besericei resaritene nu se aflá neci unulu in stare a compune o carte, prin carea sê restórne cu temeiu ratecirile calviniane cuprinse in acele scripte. Acestu sierbitiu mare si neasemenaveru lu-facù besericei numai Romanulu Petru Movila, carele compuse in limb'a gréca si latina cartea numita : „Marturisirea credintiei besericei dreptcredincióse resaritene“ in carea resturná cu temeiu tóte invetiaturele Calviniloru si statori credinti'a crestina apostolica nestramutata, cum ni-a remasu ea de la Mantuitoriulu lumii si de la apostoli. Apoi se aduná unu sinodu provincialu la Iasi prin staruinti'a mitropolitului Moldovei Varlaamu in anulu 1643, carele se tienù sub presiedinti'a patriarcului de la Constantinopolea, Parteniu. Acestu sinodu fù compusu din toti arciepiscopii, episcopii, arcimandritii si toti alesii besericeiloru dreptcredincióse din Rusi'a, Moldov'a, Romani'a, Bucovin'a si Ardealu si din comisarii mireni ai Domnitoriloru din Moldov'a, si din Romani'a. Sinodulu primí cartea lui Petru Movila, si de atunci, traducandu-se aceea in tóte limbele credinciosiloru tienetóri de beseric'a resariténa, s'a facutu norma si indreptariu, dupa care se compunu tóte catecismele religiunarie ale besericei resaritene din tóta lumea.

Deci dara se întielege de sine, de unde resaru atâtu talin-tele cele nalte, câtu si simtiemintele cele ferbinte relegiunarie, morale si natiunale ale acestei familie : adeca într'ins'a vietuesce traditiunea familiara, remasa de la tata la fiu, „ca sê se jertfésca cu avere, cu trupu cu sufletu cu totu pentru beserie'a, natiunea si patri'a sa romana,“ pentru cari strabunii lor ca Domni ai tierii si capi ai besericei inca si-au versatu sangele, si candu a cerutu trebuinti'a, si-au jertfitu totu ce au avutu fara sfiéla si fara crutiare.

Dorintiele cele mai ferbinti ale acestei familie si nediuintiele ei cele mai neadormite au tîntitu pururea spre acea, „ca sê apere relegiunea strabunésca nevatemata, sê aduca beserie'a la cea mai nalta inflorire, sê descopere drepturile natiunii si sê le apere cu tóte midilócele legiuite, ce-i stateau in potintia, sê naintedie devoltatiunea si cultur'a natiunii si asié sê-i sporésca totu mai multu fericirea si inflorirea in totu ce este adeveru, bunu si frumosu.“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De aceea si-a impartítu acést'a familia atâtu de pretíósá Romaniloru pre fíii sei in tustrele provinciele romane média-noptiale, in Besarabi'a, Bucovin'a si in Moldov'a, ca asié sê descepte pretotindene spiretulu vietiei natiunale celu amortítu de fatalitátile temporiloru si ale impregiurârilor.

Asié buna óra, ca sê atingemu numai pre scurtu macar unele din maretiele fapte ale familiei Hurmuzachi, ca a fostu carea a avutu curagiulu sê dé in mai multe rînduri petitiuni la imperatulu, ca drepturile Bucovinei, acestei tieri padíte de Domnedieu, sê se pastredie intocma dupa patentulu Domnului Moldovei, Grigoriu Ghica, in cari drepturi s'a aflatu ca, candu a venit sub Austri'a, adeca la anulu 1775. — Eudociu Hurmuzachi, vornicu mare, parintele familiei, de care vorbimu, a primitu in cas'a sa cu bratie deschise si cu anima iubitória pre toti Romanii din tóte tierile romane, de ori ce stare sê fi fostu ei, si avea bucuria nespusa sê aiba in cas'a sa pururea óspeti, asié încátu déca se templá sê n'aiba pre nime la mésa, se socotiá nefericitu ; din acést'a cauza boerii moldoveni au numitu cas'a lui Hurmuzachi „cas'a

lui Avraam.“ Dara inca si mai multu : asta ospitalitate sincera si crestinéscă erá pururea impreunata cu unu scopu nobilu si innaltu; in cas'a lui Hurmuzachi se desbatau pururea si se desbatu inca interesele cele mai vitale ale natiunii romane, si a nume cum sê se innainteze cultur'a natiunala, inticlesuala si morala pre la toti Romanii si cu deosebire in Bucovina; aici erá unu isvoru de intielegintia si unu foculariu de tóte sciintiele, la care se adapau si se incaldiau toti aceia, carii aveau fericirea de a cercetá acést'a casa binecuventata; de aici spiretele luau o direptiune nóua plina de sboru, si animele incepeau a bate mai caldu romanesce si se indiestrau cu o iubire puternica si infocata pentru totu ce erá si se numiá natiunalu; de aici a purcesu si purcede inca initiativ'a la tóte pasurile, carile tîntescu spre redicarea culturei in tóte ramurile ei si la aperarea drepturilor si intereselor natiunale romane; in cas'a familiei „Hurmuzachi“ s'au desbatutu necontentitu cauzele cele mai nalte ale drepturilor natiunii romane si in deosebi ale drepturilor principatelor dunarene romane, intemeiate pre tratatele stravechii, inchiaiate cu toti imperatii vecini si pré puternici. Chiar pentru acést'a a si indreptatu prevedinti'a domnedieesca impregiurârele asié, câ in adunarea generala din Moldov'a la 1857 a prochiarnatu drepturile neatirnárii Moldovei unulu din asta familia, adeca : marele vornicu Constantinu Hurmuzachi, carele mai nainte facuse calatorií in tieri departate pana in Angli'a la cetatea Oxford, unde a afluat tratatulu inchiaiatu intre Petru Raresiu Domnulu Moldovei si intre Elisavet'a, regin'a Angliei, cam pre la capetulu vécului XVI. (1580.) prin urmare cu vr'o siepte-dieci de ani dupa ce au inchiaiatu Moldovenii si anume Domnulu Bogdanu antâiulu tratatu cu Turcii la anul 1513.

In cas'a familiei „Hurmuzachi“ s'a pastratu pre langa religiunea strabuna inca si natiunalitatea cu tóta scumpetatea si in tóta curatî'a ei. Asié buna óra in restempulu intunerecului, alu asupririi si alu sugrumârii natiunalitâtiloru (1845—1848,) pre candu prin politic'a straina se facuse, ca Romanului bucovineanu sê-i fía rusîne a se numí Romanu si a-si vorbí dulcece sa limb'a

romana : pre atunci în sinulu familiei „Hurmuzachi“ nu numai că se vorbiă limb'a romana, dar' se si tieneau consultări : cum s'ar poté desceptă în Romanii bucovineni simtieminte natiunale, consciintia natiunala, sê scia si ei, cine au fostu strabunii loru si câtu de mari ómeni au fostu accia ; si asié sê incépa si dinsii a duce o viétia spirituala natiunala, vrednica de stranepotii lui Stefanu celu Mare si ai lui Petru Movila, s. a. — Cu acestu scopu s'a lucratu la anulu 1848, ca sê se faca petitiiune generala de câtra toti locuitorii tierii, adresata câtra imperatulu si câtra diet'a imperiala, ca sê se padiésca drepturile tierii, ce le a avutu ca din vechime, dupa care cerere s'a castigatu despartîrea Bucovinei de Galiti'a si catedra pentru limb'a si literatur'a romana la gimnasiulu de susu din Cernauti.

Pentru ca sê póta aperá atâtu drepturile Bucovinei respicate în petitiúnea generala, câtu si tóte drepturile politice natiunale ale Romaniloru din tóte provinciile locuite de dinsii : publicara doi fii ai acestei familie stralucite : Georgiu si Alesandru renumit'a gazeta „Bucovin'a“ în limb'a romana si în cea germana, si asié, pre candu în decursulu aniloru 1848—1850 incetasera si amutîsera tóte gazetele romane din tóte provinciile, în Ardealu pentru revolutiunea ungurésca, în principatele dunarene pentru ocupatiunea rusésca, mai ramenendu în principate numai buletinele oficiale : pre atunci fratii Hurmuzachi singuri aperara cu curagiu, cu intieptiune si cu solidaritate drepturile tuturoru Romaniloru atâtu innaintea guvernului câtu si innaintea întregii Europe. Starea nesametâtiî fratiloru Hurmuzachi, interesele mosîei loru si caus'a comuna apesatória a impregiurârilor de pre atunci facura sê inceteze gazet'a „Bucovin'a“ la anulu 1850. Cu tóte aceste Hurmuzachianii nu incetara neci unu minutu a lucrá cu tóte chipurile si midilocene spre aperarea drepturiloru natiunale si spre desceptarea simtieminteloru natiunale în toti fiii natiunii romane, cu carii venianu în atingere.

Déca provinci'a „Ducatulul Bucovinei“ si-are neatêrnarea sa de câtra provinci'a polóna Galiti'a, si este o provincia coronala imperatésca din Vien'a, si si-are guvernulu seu si diet'a sa pro-

pria : acéşt'a inca s'a facutu mai alesu prin neadormit'a lucrativitate a familiei Hurmuzachi, a fratiloru Eudocsiu, Georgiu si Alesandru, carii nu s'au odihnit'u pre langa tóte pedecele cele mari, pana ce i-au castigatu de la dreptatea imperatului asta pusetiune meritata.

Famili'a Hurmuzachi asta-di se compune din urmatorii membrii, din dómnele : Safta, maritata Sturdia ; Eufrosina, maritata Petrino ; si din domnii : Constantinu, carele petrece in Moldov'a Eudocsiu, capitanulu tierii ; Georgiu, presedintele societátii literarie ; Alesandru si Nicolau. Meritele espuse pre scurtu pana aici despre intrég'a familia se apléca la fia-care medulariu alu ei in parte.

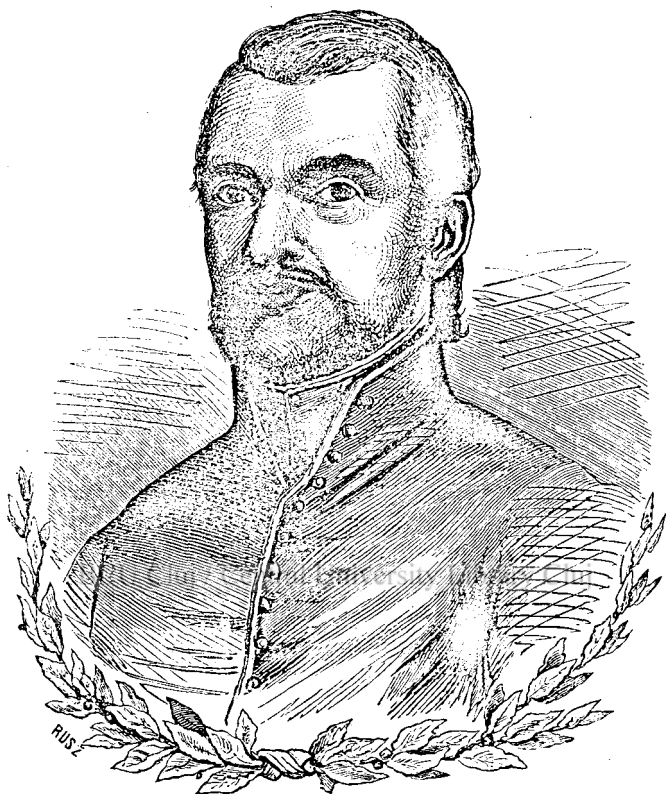
Acum voimu sê mai adaugemu unele trasurile speciale din viéti'a domnului Alesandru Hurmuzachi.

Dinsulu s'a nascutu in Cernauti in 13 augustu 1825. Studiile gimnasiale si cele filosofice si-le-a absolvitu in Cernauti, ér' cele juridice la universitatea Vienei, in decursulu carora i-s'a recunoscutu pretotindene si de cátra toti naltulu si deosebitulu geniu, cu carele este indiestratu pentru tóte ramurile sciintieloru. Dupa absolvirea studiiloru sale s'a devotatu cu totului totu sustinerii si aperiârii toturoru causeru si intereselu natiunale. Carier'a sa literaria si-o incepe cu publicarea renumitei gazete „Bucovin'a ;“ dupa incetarea acesteia, scrise mai multe articule de interesu comunu natiunалу, si le publicà prin alte foi periodice de pre aiuria ; compuse mai multe brosiurele, desbatendu si aperandu intr'insele cu o insufletîre invapaiata, strabatatória si convingatória interesele de cultura natiunala in Bucovin'a. Nu se afla neci unu interesu natiunалу, fía politicu, fía bisericescu, fía de cultura sciintiala, carele sê nu fía purcesu din anim'a Domniei sale cea plina de simtiemintele cele mai nobile, sêu carile sê nu fía aflatu in Domni'a lui pre celu mai caldurosu, mai tînaciu si mai statornicu aperiatoriu si spriginitoriu. Alesandru Hurmuzachi ardeá si arde inca si pana in diu'a de asta-di ca unu focu cerescu tóta nepasarea si amortiél'a din tenerii romani, cu cari vine in atingere si nasce intr' insii simtieminte nobile de totu

feliulu, luminandu-le consciinți'a natiunala, si desceptandu-i spre o viétia politica natiunala si spirituala mai démna de ei, ca strane poti ai unui Mihail Vitézulu. Asié desceptá elu impreuna cu amicul seu Arone Pumnulu in tenerii romani gimnasisti din Cernauti dorinti'a, de a-si cunósce istori'a natiunii si mai alesu cea din lontru, cea sufletésca, adeca istori'a literaturii natiunale si de aceea se apucá tenerimea gimnasiala pre la anulu 1856 de-si-infiintiá prin spriginulu dlui Alesandru Hurmuzachi si prin contribuii, desî mice, numai cu crucerii facute intre sine, o biblioteca curatu romana, in care s'au adunatu pana acuma unu numeru consideraveru de cartile mai insemnate ale literaturii romane. Acest'a este unu isvoru limpede, din carele si-scotu tenerii gimnasisti, ca albinele mierea din flori, o cultura dulce si curatu natiunala.

Punendu-se in lucrare infiintiarea „Reuniunei romane de leptura“ in Cernauti in anulu 1861—1862, care d'altminte de la inceputu urmariá scopulu de a se preface in societate literaria, Alesandru Hurmuzachi a luat parte cea mai activa, si prin zelulu si staruinti'a si indemnulu lui intrá ac-st'a societate in viétia la 1 maiu 1862, spre bucuri'a tuturor binesimtítitoru. Fiindu elu alesu in anulu d'antâiu de vice-presiedinte alu acestei Reuniuni, innaintá interesele ei cele adeverate cu tóte midilócele legiuite, ce-i stoteau in potintia si prin indemnâri sale i castigá curendu unu fondicelu de sustienere. Pecatu numai, câ starea sanetâti sale nu i-a ertatu sê primésca si mai departe presiedinti'a acestei societâti, pre carea inse dinsulu o spriginesce atâtu materialu, câtu si spiritualu si moralu cu unu devotamentu fara margini, si articulele tóte, publicate 'n fó'a acestei societâti, sunt o icóna via a nesuintieloru si a simtieminteloru sale, de cari este pré petrunsu. In anulu 1866 fû densulu denumitu de medulariu alu societâti literarie din Bucuresci ca reprezentantu alu Romanoru din Bucovin'a. Asemene fû Do ni'a lui denumitu la propunerea consistoriului dreptredinciosu reseruatulu din Cernauti de câtra guvernulu tierii ca medulariu alu com siu si pen ru adota rea si compunerea cartiloru scolastice reale in limb'a romana.

Deci Alesandru Hurmuzachi, amesuratu traditiunii familiale apucate si credite de la buni si strabuni, s'a jertfitu si se jertfesc necontenitu pentru aপরarca drepturilor nationale, pentru desvoltatiunea natiunii romane si pentru asiediemintele ei de cultura si de fericire. Dé ceriulu ca simtiemintele si zelulu acestui barbatu pré nobilu sê victiuéscă pururea între toti fii natiunii romane si fericirea ei va fi asigurata!

Dimitriu Cichindealu.

iéti'a barbatiloru emininti ai unei natiuni e reflexulu fidelu alu sortii actuale, din care face parte cutare poporu, si atátu esperiinti'a istorica, câtu si una simpla contemplatiune in viéti'a nóstra privata, ni aréta mai pre susu de tóta indoiél'a adeverulu tesei, câ omulu e produptulu cercustârilor, in cari vietuesce, ér' barbatii primari, corifeii pre óre-care terenu de activitate comuna concentréza in persón'a propria individualitatea poporului loru preste totu, séu a patriei loru restrinse.

Marimea s'eu decadint'ia sociala si politica a poporului incurge a supr'a animei literatiloru lui, inaltia s'eu deprime sufletulu loru, dâ aventu s'eu pune obstacle aspiratiuniloru loru, si face, ca rezultatele nesuntieloru, faptele braviloru natiunii s'eu deie documentu viu despre fluctuatiunile creatoriloru loru. Cultur'a si dupa dins'a civilisatiunea, acesti doui factori potinti pentru esistint'ia popóreloru si fundarea staturiloru, nu numai câ trecu prin procesulu desvoltârii graduate, dar pre cum in natura nimicu nu statiunéza, asié cultur'a si civilisatiunea si-are si cursulu seu avantiatu, afara de acést'a istori'a antica si evulu mediu constatéza continuitatea in schimbare, pre unulu si acel'a-si teritoriu, ni aréta cultur'a restringându-se intre margini totu mai strimte si in fine apunendu totalminte, ca dupa somnulu recreatiunii s'eu apara de nou; asié róde dintele tempului si la basea nesubstantiala a edificiulu omenescu.

In momentulu acestei profunde amortîri provedint'ia ddie-ésca, care veghiéza neincetatu preste destinele popóreloru, si-reincepe misiunea sa si organele sale esecutive sunt barbatii sciintieloru, adevératii luminatori ai poporului, apostolii esmisi in lume, de câte ori genulu omenescu, decadiutu si desbracatu de demnitatea sa, are lipsa de una reforma radicala, de una regenerare perfecta.

Asié pre la finea seclulu trecutulu si la inceputulu seclulu presinte, candu barbar'ia evulu mediu, care in staturile apusene incepuse a decliná de pre culmea desfrêului, la popórele Oriintelului pare a prinde radecine nóue; atunci candu demoralisatiunea si coruptiunea sociala petrunsesse pana in clasele cele mai de josu ale poporului, candu nedreptatîrile comise de una casta privilegiata erá s'eu stinga ultim'a schinteia a consciintiei si simtiului de umanitate in'poporulu strivitu si impilatu; — pre tempulu acest'a vedemu in Transilvani'a pre Petru Maioru, pre Sînceai si Klein, ér' in Banatu pre Cichindealu, reculegendu-si poterile proprie si intrunindu poterile poporului romanu, spre a sfermá catherinele, in care gemea spiritulu divinitâti, consciint'ia de sine a poporului romanu.

Barbatii acestia erau chiamatii domnului spre a eliberá pre Romani de rolulu celu mai tristu, mai rusínatoriu ce lu-memo-réza istori'a, de jugulu sclaviei fizice si spirituale, sub care gemeau fara sperantia, câ pre orizontulu loru va mai aparé candu-va auror'a unui viitoriu imbucuratoriu. In acel'a-si tempu cade actulu renascerei Franciei, consangeni nostri numai prin una catastrofa atâtu de sangerósa, precum fû revolutiunea francesá, poteau sê devina éra-si una natiune, la Romani inse seclulu alu XIX, se potea inauguré numai prin desvoltarea supremei poteri natiunale, pentru a produce barbati, cari cugeta, simtu si lucra ca atari, pentru a depune pétr'a fundamentala, pre care sê se re-construéscá natiunea romana; — si la acést'a a contribuitu Cichindealu in patri'a sa, in Banatu, mai multu de câtu ori-care altulu.

Abstragendu de la referintiele publice ale statului, in care seraculu Róñânu, ca pretotindenea, erá consideratu numai ca obieptu, banatianii se aflau in starea cea mai desolata. Coplesiti de atâte eleminte straine, magiari, nemti, serbi, erau in periclu de a perde nesulu cu confratii loru din Transilvani'a, de a fí to-talment izolati. Lucru pré firescu, câ strainii le puneau pedece, de câte ori se manifestau intre Romani tendintie de emancipa-tiune din orbi'a spirituala, in care languediau intreprinderile cele mai salutare pentru desvoltarea poporului pre ori-si-care terenu, alu sciintiei, comerciului séu industrii. Instructiunea poporala, bacea esistintiei unui poporu, in Banatu lipsia mai de totu; in forte pucine dintre comunele principale se aflá câte unu individuu, care sê impartasiéscá tenerimei poporului óre-care preludiu de instructiune elementaria. In orasie elementulu romanu ca atare n'a potutu duce neci odata unu roluu mai insemnatu.

Respinsu de la templ'a museloru bietului romanu i-mai re-maneá unu asilu, templ'a Domnului, beserie'a, in care inaltiandu rugatiuni la ceriu pentru iertarea pecatelor asupritoriloru sei, sê auda celu pucinu cuventulu ddiescu in limb'a sa propria, in limb'a romana, sê-si recreeze sufletulu obositu prin mangaiarea spirituala a parintelui sufletescu, sê si-conforme faptele dupa pre-

serisele moralului divin. Dar ah! gonitulu de sôrte neci aici sê nu afle repausu!

Pre candu in Transilvani'a beserie'a incepeá a se emancipá pre incetu de caracterulu slavismului, in Banatu egemoni'a serbésca erá inea in culmea puterei sale; episcopi serbesci, preoti serbesci, acestia eráu sê fia pastorii turmei, a carei limba neci nu o intielegeau.

Intre atari cercustâri deprimatórie pentru poporulu romanu din Banatu vediù lumiin'a lumii nemoritoriulu Cichindealu in Becichereculu micu, unu satu nu departe de Timisiór'a, capital'a Banatului timisianu. Cátu de neorganisate trebue sê fía fostu pre tempulu acel'a referintiele publice si sociale la Romani, câta amaratiune si apathia pentru nesuintie mai subline trebue sê fia apesatu anitele Romaniloru, potemu deduce din cercustarea, câ istori'a nóstra nu ni memoréza neci chiaru punctele cele mai momentóse in viéti'a omului, — anulu nascerii si a mortii lui Cichindealu nu se scie. Asemenea nu aflâmu neci una notitia despre starea parintiloru lui, ca din aceea sê potemu refleptá celu pucinu aprosimativu la crescerea, de care se va fí bucuratu Cichindealu, totu asié ni lipsescu ori-ce feliu de insemnâri despre cultivarea lui ulterióra, despre institutele de invetiamentu, cari le-a cercetatu, despre ramulu sciintieloru, caruia s'a consantítu cu predilectiune, si in fine nu scimu, pana la care gradu alu invetiamentulu a potutu inaintá. Eta de nou comprobata dîs'a, atátu de rusînatória pentru contemporani, câ pre barbatii cei mari numai posteritatea i-scie pretiui si stimá.

Déca luâmu inse in consideratiune, câ starea materiala a Romaniloru de pre tempulu acel'a erá cea mai misera, ce se póte cugetá; déca vomu aruncá una privire fugitiva preste stadiulu, in care se aflá instructiunea publica in Ungari'a, ne vomu convinge numai decátu, câ scólele midilocie lipsiau mai de totu in tiéra, éra institute pentru ivetiamentulu mai inaltu abié se aflau in cele dóue trei cetâti principale ale tierei, unde se propuneau câte-va studie mai numai mechanice, fâra sistemu si ordine; lip-sindu medilócele de comerciul in tiéra, cercetarea liceeloru si a

academiiloru îndepărtate eră împreună cu spese mari, pre cari numai nobilii le puteau suportă, precum în fapta totă știință — ca și drepturile — eră monopolizată de nobilime; — atunci ni pare lucru pre firescu a presupune, că Cichindealu nu va fi fostu în acea fericită pusețiune, de a se adaptă pre deplinu din fantană științelor, și prin urmare trebuie să susținemu, că cultură filosofică, profunditatea și universalitatea în știință, ce o aflăm la Cichindealu, și-va fi castigat-o mai multu numai pre cale privată, prin diligență proprie.

Destulă atâtă, că de la Cichindealu se recereau nu numai cunoștințe multilaterale, pentru ca să poată cumpeți lipsele poporului seu, dar se cerea mai vârtosă una putere morală imensă, pentru ca să prescrie Romanilor din mică sa patriă dreptățile, ce aveau să o urmărescă, să delature pedecile, să le netedescă calea, spre a-i face a ținde cu puteri neobosite către țintă îndepărtată, dar splendidă a eliberării spiritului, a reconstruirii bunăstării materiale atât de decădute.

Ingeniulu lui Cichindealu cuprinse numai decăt, că viitoriulu unui popor depinde de la gradulu intelectualității lui, întocmai ca viitoriulu individulu de la educațiunea lui primară, și spre scopulu acestă în primă linia Romanii au lipsa de inventatori poporali. Cichindealu și-consacră dăruirea sa pentru carieră inventatorască, pre câtu de frumoasă pre atâtu de grea, parte pentru a încuraja pre alții, să-i urmeze pre acestă carare, parte spre a conlucra însuși la creșterea unei generațiuni nouă, înțeleginte, și capace pentru misiunea sa. În pusețiunea de inventatoriu poporalu fungeza Cichindealu mai întâi în Bereșeu, după aceea în Belintiu, de unde se întorse mai târziu în asemenea funcțiune la locul nașterii sale, în Becicherecul micu.

Rezultatele și durată activității lui Cichindealu, ca inventatoriu poporalu, sunt învescute în acelăși veșnicu de uitare istorică, care acopere mai întregă lui viață. Greutățile, cu cari avea să se lupte pre acestu teren, erau nenumărate; unu singuru individ, ori și câtu să-și fie încordatu puterile, pre lângă zelulu celu mai ferbinte, nu eră în stare, să ajungă la limanulu dorințelor,

Cichindealu inse a adoperatu a se apropiá de elu. Isolatu de tóte partile, persecutatu de straini, cari nu puteau vedé cu ochi buni aventulu, ce se prepará printre Romani, Cichindealu se ingrigí de tempuriu de unu nou espediinte, care-i promitea una inaintare mai usióra, si sucesu imbucuratoriu. — Sciindu pré bine, câ la unu poporu, ce se afla inca in statulu naturalu, religiunea are cea mai mare influintia a supra animei omenesci, imblandiesce caracterulu feroce, curatiesce moravurile, si face pre omu acceptabilu pentru invetiaturele mai inalte, — ce erá mai naturalu, decátu a impreună carier'a invetiatorésca cu cea preotiesca, cari ambele in sine sunt numai dóue forme diverse ale aceleia-si misiuni.

Nefericitele resbóie cu Franci'a, in cari politic'a órba a cabinetului de Vien'a impinsese pre Austri'a, sê-si esorésca poterile, spre a fí umilita si aruncata la pamentu de repetíte ori, condusera si regimintele romane pre campulu luptei, câ-ci Romanului se reservá atunci, ca si acum, fatal'a onóre, de a formá lini'a prima in lupta. Pentru bravii ostasi ai natiunii romane nu putea fi mai mare mangaiare sufletésca, decátu a ascultá cuventulu domnului din gur'a celui mai chiamatu apostolu alu seu, din gur'a lui Cichindealu, care erá preotulu regimentului. — Bravurile ostasiloru romani in decursulu atâtoru espeditiuni, si pre langa aces-tea representatiunile lui Cichindealu facute la curtea imperiala, aretara barbatiloru de statu ai Austriei, ce póte Romanulu, si in comparatiune cu faptele sale de pana acé, câtu de potinte factoru pentru sustinerea monarciei aru poté devení natiunea romana, déca regimulu s'aru ingrigí dupa cuviintia de desvoltarea facultatiloru ei.

Aceste consideratiuni facura pre imperatulu Franciscu I, a emite la anulul 1812 una ordinatiune, prin care se incuviintiéza infintiarea unei preparandie natiunale romane in Aradu, pentru cultivarea docintiloru poporali, cari sê midilócésca instructiunea elementaria prin comunele romane. Acestu institutu de invetiamentu fú remuneratiunea imperatésca pentru sacrificiele aduse de Romani pentru esistinti'a imperiului si a dinastiei, si dupa ce

se restabilì în câtu-va pacea generala a Europei, musele si-ince-pura activitatea lor binecuvântata în preparandi'a aradana, care fû provădiuta cu patru profesori romani, si unulu germanu, toti barbati versati si binemeritati pre campulu sciintieloru, pre cum fû: Paulu Iorgoviciu, nepotulu renumitului auctoru alu observatiuniloru despre limb'a romana; — Constantinu Log'a Diaconoviciu, care a scrisu una gramatica romana; Ioanu Mihutiu, si în fine ca catichetu: Dimitriu Cichindealu.

Acesti barbati, între cari celu mai de frunte Cichindealu, asié dîcendu fundatoriulu institutului, erau chiamati, a inaugură una era nóua la poporulu romanu, si ei au corespunsu pre deplinu chiâmarii lor. — Cichindealu a tienutu preparandi'a aradana la culmea misiunii sale.

Activitatea neobosita a lui Cichindealu pana la infintierea preparandiei aradane se manifesteaza în opurile lui de pre tempulu acel'a, pre cum sunt: Sfaturile întielegerii sanatoase, tiparite la a. 1802; Adunare de lucruri moralicesci, si Epitomulu, edate la a. 1808. Una brosiura despre scóele pedagogice din Aradu s'a tiparitu la 1813, pre candu Cichindealu erá si aplicatu ca profesor la acea preparandia, si totu pre acelu tempu, adeca în 1814, vedîu lumin'a celu mai importantu dintre opurile lui, „Fabulele,” cari l'au facutu nemoritoriu naintea Romaniloru. În acést'a carte scrisa într'o limba pre câtu de poporala, pre atâtu de corecta romanésca, aflâmu depuse principiile filosofiei practice, cari au condusu totu pasiulu scurtei vietie a lui Cichindealu, si cari s'a staruitu a le încetatianí si la fratii sei Romani. Atunci, candu libertatea cuventului si a presei erá unu ce necunoscutu, adevêrulu nu se potea presentá poporului în form'a sa primitiva, ci numai mascatu în vestminte straine, buna óra ca pilulele amare, ce le tindi bolnavului în invelitura de zacharu. Cu tóte acestea Romanii pricepeau pré bine sublimele invetiature ale lui Cichindealu, cari s'au si respanditu cu iutîmea fulgerului prin tóte anghirile, pre unde mai suná limb'a romana.

Acestu opu nu mai lasá strainiloru neci una indoiéla despre tendintiele lui Cichindealu si asié decisera a-lu delaturá nu nu-

mai din postulul seu ca profesor, ci si din viétia, spre a se ascurá pentru totu-de-un'a in contr'a nedesceptârii simtiului natiunálu la poporul romanu. In contra lui Cichindealu se intentà un'a d'entre cele mai spurecate persecutiuni sistematice, a carei motori nu se sfieau a intrebuintiá si cele mai dracesci midilóce, spre a-si ajunge scopulu. Frantu corporalmente de neomenósele lovituri ale inamiciloru sei, ranitu chiaru si de sórte prin mórtea unicului seu fiu la a. 1813, in care iubitoriulu parinte si-concentrase tóte sperantiele sale, parasí Aradulu pre la finea lui Augustu 1813, si se retrase in singuretate la parochi'a sa din Becichereculu micu, sperandu a aflá aici asilu in contra invidiei strainiloru si restituirea sanatâti sale struncinate. Dar fara folosu! doui ani inca lu-torturà unu morbu de peptu cu doreri cumplite, cari, pre cum se plangea câte odata, le-a simtítu antâi'a óra dupa unu prandiu, la care lu-invitasé unu domnu din Aradu. Asié se vede, câ una mana inferna a tinsu a stinge pretiós'a vietia a martirului natiunálu, care pre la a. 1817, séu 1818, pre cum se dá cu socotéla, si-espirà nobilulu seu sufletu in manele creatoriului, intre doreri crancene, dintre cari cea mai simtíbila crá, a si-parasí dulcea sa natiune, pentru care a lueratu si suferitu atât'a.

Cichindealu a repausatu in Timisiór'a, ér' remasâtiile lui corporale s'au straportatu la Becichereculu micu. In urmare dispusetiuniloru sale testamentarie bibliotec'a sa impreuna cu o multíme de manuscripte parte numai incepute. parte finite, au trecut in manele unui advocatu romanu din Timisiór'a, cu numele Pauloviciu. Dintre manuscriptele inchiaté amintesce insu-si câte-va in precuventarea epitomului, si a nume: „Teologi'a dogmatica si pastoralá,“ si „Istori'a besericesca a marturisirei pravoslavnice.“ Intre cele incepute numera : „Tâlculu faptelorú santiloru apostoli, Filosofi'a, Istori'a naturala, si Canónele sobóreloru a tóta lumea, Cristianismulu, cum este si cum aru trebuí sê fia, o culectiune din predicele sale, si Cuventarea firei.

Dimitriu Bolintineanu.

Poes'ă e arm'a cea mai puternică, ce singură e în stare a cuceri ori ce elemente. Prin puterea farmecătoare a poeziei, poetul produce evenimente grandioase în istoria națiunilor. Poes'ă însuflă tăria în slabi, constanța în esitatori, mângâiere în desperati, curaj în cei fricoși. Ea ni șoptește idei mari și sublime, ea ne îndemna a le executa.

Poes'ă e amic'a noastră cea mai fidelă, care ne însoțește în toată viața noastră. Mam'a cântă copilăsiului din leagăn un câ-

tecu dulce si melodiosu, — junele esprima amorulu seu prin unu cantecu, — unu cantecu de batalía incuragiéza pre luptatori spre triumfu, — canteculu ne veselesce si ne consóla in tóta viéti'a, — si la sunetulu unui cantecu gelnicu se petrecu osamintele nóstre la locuinti'a eterna.

Poesf'a e limb'a animei. Ea ni atinge partea cea mai delicata — anim'a. De aice puterea si farmeculu ei.

Ferice dara de natiunea aceea, careia provedinti'a domnediciéscá i-a donatu poeti mari, la innaltîmea misiunii loru, câ-ci aceea are unu geniu care veghiéza a supra ei, are unu conducatoriu, care i indrépta pasii spre limanulu doritu; viitoriulu ei este asiguratú, si nu va perí neci candu, ci va traí in eternu.

Natiunea nóstra asîsdere se póte numerá între acele natiuni fericite. Ea are pan' acuma o literatura considerabila, posiede talente mari, cari ni anuncia produse eminente pre campulu literaturéi, si are poeti mari, carii cu debutarea loru i asigura onóre in tóta lumea civilisata.

De si numerulu acestora e inca micu, totusi acesti pucini, prin ingeniulu si talentulu loru, eluptara o stima óresi-care in tóta Europ'a, si astadi produsele Parnasului romanu se traducú in tóte limbele culte.

Dintre acesti bardi ai natiunii nóstre, dintre acesti apostoli ai romanismului, carii ca si farulu in midiloculu marei furibunde aréta calea cea sigura pentru mantuintia, dintre acesti poéti mari e unulu si celebrulu nostru Dimitriu Bolintineanu, de a carui biografia ne ocupâmu acuma.

Este óre vr' unu Romanu inteligentu in tóte patriele romane, care sê nu cunósca acestu nume? Este óre vr'o anima romana in ori care parte, carea sê nu se fía indulcitu si incantatu candu-va de cantârile acestui unsu alu museloru? Nu. Laureatul nostru poetu e bardulu natiunii intregi. Numele lui e cunoscutu in tóte partile locuite de Romani, si poesfíle sale se invétia si se canta in palatiuri si colibe.

Bolintineanu e poetulu imaginatiunii, unei imaginatiuni usióre, pline de farmecu, care totu-de-una ni suride si ne pórtá numai

prin flori pline de parfum, prin vâi incantătorie, prin câmpii cerești, unde totul este placere și amoru. . . . .

Dar lasăm alora onorea și totu-odată sarcin'a placută dar' grea de a aprea creațiunile poetice ale lui Bolintineanu; ne întorcem la scopul nostru principal, și facem s'e urmeze aice câte-va date din viața dînsului.

Laureatul nostru poetu fu născut la anul 1826, în satul Bolintin, aproape de București. Originea și-o trage din o familie boerescă, cu toate aceste înse dînsul este unul dintre bărbații cei mai liberali și democrați ai României. Studiile le făcu în colegiul național St. Sava, și după absolvirea aceloră ocupă oficiu la ministeriu.

Încă fiindu student și mai târziu ca angajat publică câte-va poezii în deosebite diuare cari ațrasera atențiunea publicului. Ștefanu Golescu și alți boeri, patrioți buni, observă talentul junelui poetu, se întruniră și decisă a-i înlesni mijloacele spre a pute merge la Paris pentru completarea studiilor sale. Prin indemnul și ajutorința acestor mecenati ai literaturii naționale, junel Bolintineanu la anul 1847, merse la Paris. Era o călătorie pre interesantă acelu pentru junel poetu; mergea acolo unde lu-chiamau iluziunile sale, unde spera a pute face pași necesari pentru realizarea aspirațiilor sale. Dar sôrtea decisă altu-fel. Dînsul nu pot stă multu tempu în capitala civilizațiunii moderne. Voea patriei sale iubite lu-chiamă a casa, și el, cu anima ardinte, fu silitu se parasescă Parisul. Evini-mintele politice din memorabilul an 1848, lu-revocă la București, unde se puse alături cu cei mai bravi apărători ai libertății și cauzei naționale, și în tempu de mai multe luni scose un diuaru republican, intitulat „Poporul Săveran.”

După restabilirea ordinii emigră în Franța dimpreună cu frații Golesci, Brăteanu, Rosetti ș.c.l., de acolo mai târziu trecu în Turcia. La anul 1855. principele Grigoriu Ghica i oferă o catedră de literatură română la Iași; înse Turcia din motive pre curioase nu-i concesse a eși din Turcia spre a-si ocupă catedră sa de profesor în Moldovă.

Intre aceste renumele poetului creşceá pe dî ce treceá. Publiculu cetitoriu doriá sê aiba într'unu volumu poesíile iubitului seu poetu; deci la 1852 deschise o subscriptiune in Moldova spre a tiparí opurile sale. Acésta publicatiune aparù sub titlulu „Cantece si Plangeri“ si facura atâtu de mare sensatiune, încâtu in pucinu tempu trecura tóte esemplarele, si la a 1855 aparù a dón'a editiune sub titlulu „Poesii“. Acésta publicatiune asigurá renumele poetului pentru totu-de-una si in scurtu numele lui deveni cunoscutu nu numai in patri'a sa, ci si in tieri straine; unu fiu alu albionului traduse mai multe piese in limb'a englesésca si le publicà in splendid'a si renumit'a antologíá de poeti romani (Roumain anthology) la anulu 1856 in Hertford.

Mai tardîu publicà in „Romania Literaria“, redigiata de marele Vasiliu Alesandri, unu romanu filosoficu socialu intitulatu „Manole“; afara de acest'a mai scrisa inca unu romanu sub titlulu „Elena“ si publicà o multîme de articoli in diferite diuarie. La anulu 1854, publicà la Parisu o brosiura intitulata „Principatele Romane“ precum si o biografia a boeriloru, sub titlulu „Turci'a, Austri'a si Moldo-Romanii“. Intorcandu-se in tíera fondà unu diuarium sub titlulu „Dimbovitia.“

Afara de opurile mai susu amintite Bolintineanu mai publicà in deosebite renduri descrieri de caletoría, poesíi istorice sub titlulu: „Batalíile Romaniloru“ si „Legende sêu basme natiunale,“ — ér la anulu 1866 publicà in dóue volumuri tóte poesíile sale. Mai scrisa inca o naratiune poetica sub titlulu „Conradu,“ apoi „Traianid'a“ epopea, si o multîme de drame istorice natiunale.

Sub guvernulu lui Cuza poetulu nostru facù parte si din guvern, ocupandu câtu-va tempu in ministeriulu marelui Cogalniceanu postulu de ministru alu culteloru si alu instructiunii publice. De atunce traesce retrasu in viéti'a privata si se ocupa numai de poesía. La an. 1866 traduse si publicà o mare parte din poesíile sale in limb'a francesa, si critic'a francesa i oferì in unanimitate laurulu recunoscintiei si admiratiunii sale.

Bolintineanu acuma e in etatea cea mai frumósa, literatur'a romana are sê ascepte de la talentulu seu multe frupte maretie si pretíose.

Moise Nicora.

Inca unu lucéferu pre orizonulu întunecosu alu natiunii romane. — Inca unu barbatu devotatu pana la mórte cauzei sante a natiunii suferinde. . . Unu anteluptatoriu zelosu si întieptu, carele s'a luptatu pentru bunastarea besericei si natiunii sale, carele s'a ostenitu si si-a sacratu viéti'a — asié dîcandu — pentru aredicarea poporului seu asupritu din tóte partile. . . .

Câte a trebuitu sê suferi acestu barbatu mare, atâtu din partea consangeniilor sei, cari nu au potutu întielege nobilele sale intentiuni, câtu — si mai alesu — din partea acelor'a, ce pré bine l'au întielesu, inse nepotendu suferi înaintarea poporului romanu, cu tóta tari'a i s'au pusu in cale si i-au aruncatu pedice contra realisârii dorintiei lui, si a toturor'a ce iubescu cultur'a si 'naltirea poporului decadiutu, de a restitui o ginte maltratata si asuprita prin calamitâtile timpuriloru nefavoritorie — in posesiunea drepturiloru preserise de natura, de man'a Creatoriului, atotu-potinte! . . . .

Scică elu pré bine, câ nu va ajunge in viétia realisarea dorintieloru sale, vediut'a dinsulu pré lamuritu in venitoriu, câ ostenelele sale voru fi recompensate prin nemultiamiri si muștrâri amare, dar' mintea-i agera a petrunsu si acelu adeveru, câ toti pasii facuti spre realisarea unei cause sante, mai nainte séu mai tardîu voru fi binecuventati de moscenitori. . . .

Elu împreuna cu câti-va contemporani mai zelosi ai sei s'a ostenitu pentru dobandirea drepturiloru politice, de cari pe acelu tempu poporul era lipsitu, dar' mai alesu pentru eliberarea bisericei romane resaritene de sub protectiunea mascera a ierarhiei serbesei. — Cea din urma dorintia n'a potut'o vedé realisata in viéti'a sa, inse pasii facuti de dinsulu au servitu de îndreptariu celoru ce au realisatu reînfiintirea metropoliei romane resaritene . . . . . pasii facuti de dinsulu suntu binecuventati de moscenitori . . . fie binecuventata memori'a lui!

Ni împlinimu dara o placuta detorintia a împartesî câte-va date mai remarcate din viéti'a acestui barbatu mare.

Moise Nicora (Nicorescu) a vediutu sórele vietiei in 17 ianuariu 1784 in Giul'a în comitatulu Bichisiu din Ungaria. Parintii sei se tieneau de cast'a nobililoru, tata-seu Petru Nicora si man'a sa Maria Sierbanu, ambii devotati sórtei poporului si marirei casei Domnului. Ei se ingrigira ca fiulu loru sê dobendésca cultur'a cuvenita stârii loru, si chiamârii ce avù sê împlinésca mai tardîu spre bunastarea natiunii si a bisericei. Studiele elementare le-a ascultatu in scolele normale din locul nascerii, cele gimnasiale

in Oradea-mare si Timisiór'a, ér' filosofi'a a ascultat'o in Pest'a si studiile juridice le-a absolvatu in Posionu, cu sucessulu celu mai stralucitu, dobandindu calculu eminentu.

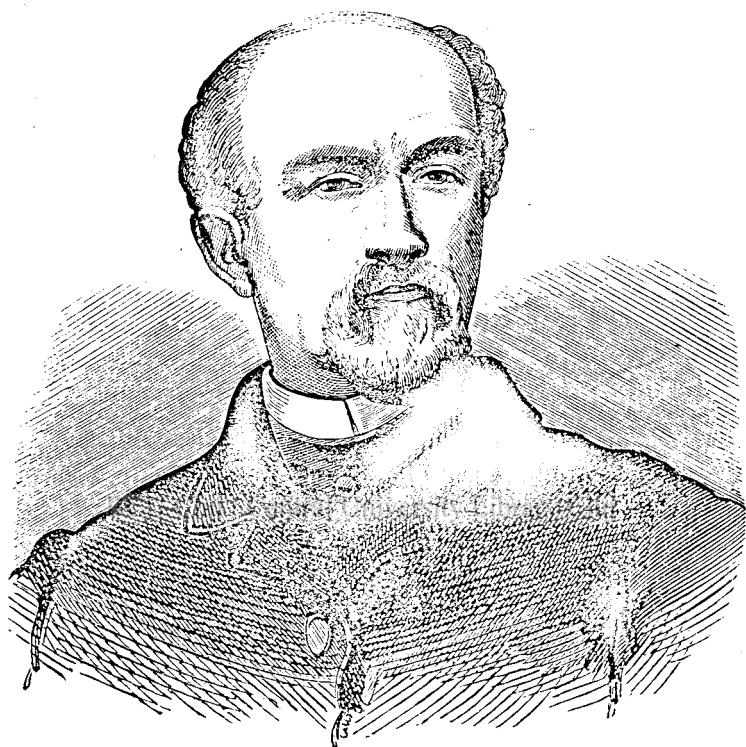
Absolvindu studiile in 8 augustu 1808 fù denumitu de scrietoriu la tribunalulu comitatensu din Bichisiu. In 1 iuliu 1809 i-sa asignatu salariu regulatu, dar' numai de câtu in 10 iuliu alu aceluiasi anu fù alesu de locutieninte superioru in ostea voluntariloru contra francesiloru cari amenintiau imperiulu. In 5 januariu 1810 dupa insurectiune a cerutu recomandatiune de la cottu, ce a si primitu in 3 martiu 1810, ca sê fie acomodatu la regimentulu regulatu de calareti. — Dupa ce inse n'a fostu acomodatu la vre-unu regimentu dupa dorinti'a sa, sciindu limb'a romana, latina, germana, francesa si magiara, a lasatu armat'a si a intreprinsu o caletoria cu unu ore care Dr. Grohmann si altulu anonimu prin tieri straine, de unde numai in a. 1814 s'a reintorsu.

In acelu tempu, fiindu dotatu cu esperintie frumóse, casigate in acea caletoria lunga, i-s'a deschisu carier'a ce o ocupà numai decâtu spre binele natiunii sale. — In anulu amintitu fù recercatu prin clerulu diecesei aradane gr. resaritene, ca sê faca pasii cuveniti la locurile competente, pentru ca in fruntea acelei diecese sê se denumésca episcopu romanu, deórace ierarchi'a serbésca a fostu ocupatu si acelu tronu episcopescu romanu ca o proprietate a sa. Moise Nicora primì acea misiune si o imbratîsià cu totu sufletulu seu, si in 5 ani se luptà pentru caus'a amintita petrecandu mai doi ani in Viena.

Acì se ivesce acestu barbatu mare in tóta splendórea si tari'a caracterului seu. Elu poteá sê se acomedeze ca altii multi giurstâriloru imperióse, lasandu poporulu asupritu fara de a-lu mangaiá celu putienu cu balzamulu sperantielorु bune spre venitoriu, potea sê aiba o viétia odihnita si fericita (?) dupa parerea acelorु ce-si afla fericirea in nutritirea placutului egoismu alu loru, elu inse a despretiuitu fericirea propria, candu natiunea vérsa lacrimé doreróse, si a datu peptu obstaculeloru si intrigeloru poteróse, a cerutu cu energía dreptulu nedisputabilu alu

natiunii si besericeii. Dar' pre langa tronulu Maj. sale erá multîmea intrigantiloru; ierarchi'a serbéscă poterósa si favorita pre acelu tempu a lucratu cu poteri incordate contr'a intentiuniloru nobile si drepte ale acestui barbatu zelosu, plangerile doreróse ale Romaniloru nu potura aflá ascultare si mangaiare, — nu potura strabate pana la tronulu inaltu; ierarchiei serbesci si consotiloru ei din clerulu romanu, cari cu faciarnicia au lucratu in interesulu inamiciloru cerbicosi ai natiunii romane, in interesulu neconsciintiosu alu calugariloru serbi, li-au succesu ca tóte promisiunile date Romaniloru sê se prefaca in ventu, éra bravulu anteluptatoriu in 19 sept. 1819 fû declaratu de omu cu hypochondria, mintea cea mai luminata fû caracterisata de preocupata, si asié ceteloru cerbicóse ale intrigantiloru li-a succesu ca Moise Nicora demnu de distinctiunile cele mai stralucite sê fia transportatu in inchisorile de la Aradu, apoi la Giula si asié spre cea mai mare dorere a diecesei si a toturoru Romaniloru, aprópe doi ani, a trebuitu sê suferi in inchisóre. — Despre suferintiele acestui martiru romanu mai multe voru fi sciindu contemporanii sei, si a buna séma in archivele din comitatulu Aradu si Bichisiu voru fi mai multe documinte despre maltratârile suferite de acestu apostolu pentru caus'a santa.

Scapandu din inchisóre si vediendu victori'a intrigantiloru, cari totu lucrau contra lui, cu anim'a franta de dorere parasî patri'a pentru care s'a luptatu cu devotamentu sacru contra inamiciloru ei si de la care pentru servitiile sale numai mustrâri si nemultiamiri de cele mai strigatóric la ceriu a primitu, si in an. 1825 a trecut peste Carpati in Romania, unde a fostu directoru peste scóle, si a dese ori in servitiulu statului romanu a fostu la curtea imperiala din Russia si Constantinopolu, pana candu struncinatu in sanetate se retrase éra-si in Bucuresci, spre a-si petrece ultimele dîle ale vietiei sale pline de suferintie in linisce, câ-ci din caus'a nenumeraloru suferintie si-a fostu perdutu vederea ochiloru, ér la anulu 1861 in 1 octovre, dupa ce si-a fostu redobanditu vederea, a repausatu in Bucuresci.

Nicolau Golescu.

Grandios'a lovitura de statu din 22 fauru de la Bucuresci atrase atentiunea Europei intregi asupra tierii fratiloru de de peste Carpati, ér noi de unu sange cu dinsii privimu cu ingrigire dupla evenimentele petrecute in acea tierisióra scumpa. Barbatii cari apucara acolo frenele guvernului provisoriu bine-meritara de natiunea loru, câ-ci au scapatu tiér'a de unu pericolu mare, de o revolutiune interna.

Pre paginele istoriei inca din timpurile cele mai de demultu vedemu însemnate numele Golesciloru, si în presinte nu mai pucinu escelédia acést'a brava familia romana, carea pentru binele patriei si alu natiunii a sacrificatu o nestimata avere, a daruitu capacitatî mari si anime devotate binelui comunu pana la ultim'a picatura de sange.

Dlu Nicolau Golescu, fostulu presiedinte alu locutienintiei princiarie din Romania, are unu trecutu pré frumosu, decoratu cu o laborositate neobosita, a careia scopu totu-dé-una a fostu bu-nastarea si marirea Romanimei. S'a nascutu în anulu 1810, si abié ajunsu alu 11-le anu, candu la an. 1821 se rescolà tiér'a sub conducerea lui Tudoru, si pradau ordele lui Ipsilanti. Din caus'a acestoru miscâri a trecutu cu tata-seu în Transilvani'a, de unde abié la an. 1829. a re'ntorsu în tiéra, unde îndata fû denumitu sublocotieninte în armata si în diece ani a avangiatu pana la rangulu de colonelu, si ca atare a fostu adjutantulu principelui domnitoru Alesandru Ghica. De vre-o dóue ori a fostu prefec-tulu politiei si a ocupatu câtu-va tempu si postulu de ministru esternu.

În anulu 1841 a parisitu armat'a si fû denumitu procuroru generalu la curtea apelativa, apoi fu directoru la departementulu ministeriului din launtru. La an. 1847. inse, abunaséma presem-tiendu evenimentele momentóse ce se pregatiau, elu si-dede demi-siunea si se retrase de pe carier'a oficiala, veghiandu si lucrandu pentru regenerarea Romaniei, ceea ce urmà numai de câtu în anulu urmatoriu.

Sosî anulu 1848. În revolutiunea, ce sguduî sistemulu caste-loru privilegiate, d. Nicolau Golescu, ca si ceilalti bravi Golesci, a avutu o parte însemnata, fiindu membrulu guvernului provi-soru de atunci, si ca atare dupa invasiunea turciloru fû prinsu prin pasi'a Fuad-Effendi; dar curendu i succese a scapá din închisióre, si a cautá asilu în Paris. Acî împreuna cu ceilalti bravi romani, cari ca respata pentru invapaiatululu loru patriotismu au primitu pana amara de espatriare, de emigratiune prin tieri straine, a lucratu în interesulu causeru Romaniei, indemnandu

pre barbatii decidietori asupra sôrtei Europei, ca sê imbratîsie-die sant'a cauza a Romaniei.

Si aceste ostenele patriotice au causat interesarea diploma-tîei europene de sôrtea principatelor romane dunarene, aceste solicitara conventiunea din Paris, prin carea se deschise o era noua Romaniei, o punte transitiva de la somnulu sclaviei la vieti'a libertâtii, atunci si d. Nicolau Golescu potù érase a re'n-torná in tiéra spre a-si oferí serviciile sale patriei si natiunii sale. Orasiulu Bucuresci lu-alese deputatu pentru divanulu ad hoc, in care fù alesu vice-presiedinte, presidiulu de regula fiindu asigurat prin lege mitropolitului, in acestu divanu pre-cum in tote afacerile politice dinsulu erá conducatorul partidei liberale.

Cu ocasiunea alegerii domnitorului romanu, d. N. Golescu erá candidatul partidei liberale-natiunale din Bucuresci, si atunci dovedì o abnegatiue frumósa, câ-ci conformu programului si credeului seu politicu, dela care nici candu nu s'a abatutu, ve-diendu câ in 5-le ianuariu 1859 in Iasi s'a alesu de domnitoriu co-lonelulu Cuza, in interesulu unirei, pentru carea s'a totu luptatu si se lupta ne'ncetatu, a abdîsu in favórea domnitoriului nou pro-clamatu in Romani'a de peste Milcovu.

In an. 1860. fiindu provocatu de Cuza spre formarea unui cabinetu, a adunatu la guvernulu pre cei mai distinsi barbati de-votati patriei, si dinsulu conduse ministeriulu de resbelu. Intr' adeveru acestu ministeriu a fostu celu mai liberalu dintre tóte ministeriele de sub domnirea lui Cuza, dar desceptandu gialusi'a diplomatiei, trebuì sê se retraga. Elu cunoscù de tempuríu câ Cuza nu va poté impliní asceptările si dorintiele Romaniloru, dar in interesulu patriei l'a sustienutu, pana candu inspaimantandu-se de starea deplorabila a tierei, in carea devinise prin neingrigirea domnitorului, si-perdù patienti'a, si decisivu s'a resolvatu pentru restornarea lui Cuza; planulu de detronare se puse in lucrare, si acum scimn cu ce resultatu maretiu l'a si cescutatu prin faptulu dela 23 fevruariu a. c.

Totu trecutul conscecinte alu dlui N. Golescu dovedesce in

deplinu, câ dinsulu e chiamatu spre o participare insemnata in viétî'a politica a Romaniei, dinsulu e acelu barbatu despre carele potemu dîce cu renumitul Ubicini, câ are multi adversari politici in tiéra, si neci unu inamicu.

Generalulu Nicolau Golesecu, e un'a dintre cele mai poporale persóne in tóta Romani'a, si chiaru si contrarii sei polítici i recunoscú rar'a sa capacitate, si tari'a caracterului seu.

Dora D' Istria.

Unu nume foarte cunoscutu publicului cultu alu lunei civilisate; numele unei celebre dame, care e unu fenomenu rar pre ceriulu culturai imbratîsiate de tôte natiunile mai înaintate. O stea stralucitoare, ce a resaritu din întunereculu orientului, ca respandindu lumina binefactoria, sê atraga atentiunea occidentului. Dora d' Istria e numele literariu alu unei dame învetaie, si ce e mai de interesu pentru noi, acêst'a dîmna admirata de întreg'a lume civilisata e brav'a fîca a Romaniei. Omagiulu

distinsu, cu care e onorata acést'a dama stralucita, nu e numai o afectiune de admirare cu carea suntemu indatinati a intempiná pre o femeia culta, ci e recunoscintia, cu carea suntemu detori a stimá pre cei mai celebri invetiati, pre cei mai straluciti genii — câ-ci dóm'n'a Dora d' Istria ocupa acea culme'nalta a sciintieloru, unde numai geniii cei mai rari, talentele cele mai stralucite si zelulu celu mai inflacaratu pentru cultura póte sê ajunga.

In anii cei d'antâiu ai domnirei regelui de Prussia Fridericu Vilhelmu IV. in curtea domnitória din Berlinu tú aretata o domnisióra frumósa, cam de vre-o 17 ani, carea prin frumsetiele-i rare, fragedîmea-i incantatória, d'ar mai alesu prin spiritu-i farmecatoriu si cunoscintiele-i rare atrase atentiunea toturoru.

Acést'a tenera straina, erá dóm'n'a Dora d' Istria, atunci princes'a Elen'a Ghica, fét'a marelui banu Mihaiu Ghica, fratele celu mai mare alu fostului Domnu de Romania Alesandru Ghica, — carele dupa petrecerea mai indelungata in Venetia, Viena, Dresda, si alte capitale mai insemnate, pentru completarea studiiloru, in acelu tempu caletoria cu cele dóue fete ale sale. Ací cu ocasiunea festivitatii de véra din Sanssouci, unde la dorinti'a regelui luara parte mai multi invetiati escelinti, princes'a Elen'a facú cunoscintia renumitului Alesandru Humboldt, carele fiindu bine dispusu, vorbiá despre nesce sculpture antice si despre alte lucruri de arte. Venerabilulu invetiatu chiaru tieneá in mana o bucata de sculptura antica, candu se apropiá regele si cercetá cu lorgnet'a pét'r'a despre care erá vorba si intrebá ce inscriptiune este aceea?

„Maiestate, noi avemu aici o dama, carea cunósce fórte bine limb'a elina“, — dîse Humboldt si se adresá catra cea mai mare din acelea dóue dsióre si aretandu-i inscriptiunea, i dîse cu amabilitate; „Mari'a ta, explica-ni acestu oraculu!“ — Tener'a princesa se inrosí, inse explica inscriptiunea, adaugandu apoi cà d. Humboldt ar fi fostu destulu de galantu, pentru-câ s'a prefacutu ca si candu n'ar fi sciutu s'o traduca.

Princes'a Elen'a in acelu tempu avea cunoscintie fórte latîte, cultur'a ei erá adanca si seriósa; spre acést'a multu si dóra mai

alesu i-a fostu in ajutoriu mam'a dsale, carea inca de la natura erá dotata cu simtieminte nobile, si ca o femeia fôrte culta, scieá sê straplante in fraged'a sa fíca gustulu pentru totu ce e frumosu, santu si nobilu. Tener'a princesa vorbiá limbele clasice si cele mai culte europene, cunosceá autorii cei mai straluciti din tempulu celu mai vechiu si celu mai nou.

In anulu 1849 re'tornà in patria, in frumsetiata cu cunoscintiele cele mai frumóse, incâtu si marele Humboldt a fostu inuimitu de stralucitulu ei spiritu, si a marturisitu cu sinceritate, cá cunoscintiele ei filologice suntu unu adevratu tesauru, si cá posede in sine unu ce originariu, ne mai pomenitu inca; ma i se pareá ca si cumu ar dormitá intr'ins'a o missiune, o chiamare mare.

Nu multu dupa re'tornarea in patria, abié numerà 20 de primaveri din viéti'a sa, candu frumósa ca o rosa, subtile si frageda ca unu angeru blandu, o maritara dupa principele Alesandru Koltzoff-Massalsky, carele se trageá din viti'a uncea din cele mai vechi familie curatu rusesci. Firesce acésta casetoria nu potea fi fericita; ceriulu posomoritu alu acestei tiere friguróse si apesate de forti'a arbitraria, apoi sociulu ei pré pucinu finu si imbuibatu de superstitiunile pan-rusismului, erau in contrastulu celu mai cerbicosu cu simtiemintele fragede ale bravei romane. Curtea lui Nicolae I. tiarului rusescu inca nu o potea suferí pentru latírea ideelorú aduse din Europ'a culta; viéti'a apesata a sclaviloru produse in adanculu animei ei o desgustare nemarginita, si se sternú in peptulu ei dorulu de a sborá spre média-dî. I succese a se întielege cu sotiulu ei, ca sê se desparta frumosu, principele insu-si i cascigà pasportu pentru ca sê póta esí din acést'a temnitia ghiatiósa.

In 26. aprile 1855. plecà din Russia si in junie ajunse in Elvetia, unde i se deschise o viétia nóua. Ca intenerita imbratísià geniulu seu si se deprinse a-si depune cunoscintiele sale mai alesu in diarietile francese. Colónele diareloru celorú mai de frunte erau deschise ei, si a scrisu neobositu in limb'a natiuniloru culte inadinsu ca sê atraga atentiunea lumei civilisate a supra orien-

tului decadiutu, si cu destingere sê cascade simpatî'a Europei pentru tîer'a sa.

Caletori'a si petrecerea sa in Elveti'a a eternisatu-o prin opulu seu: „Elvetia germana si suirea pe Miunich“, publicatu la an. 1856. — Acestu opu clasicu facû sensatiune placuta; numele Dora d' Istria, sub care e cunoscuta in lumea literaria, devenî indata poporalu. — Nu mai pucinu fû admirata energi'a ei, ce a aretatu-o la urcarea pe muntele Miunich, pe care pucini caletori s'au mai suitu. Ea se suî pe culmea cea mai 'nalta si acolo implantà tricolorulu Romaniei, ca unu semnu de suvenire pentru iubit'a sa patria si natiune, carora li-a cascadegatu atâta gloria prin fruptele stralucitului seu talentu. — In an. 1858 publicà o carte: „Despre viéti'a monacala in biseri'e'a orientala,“ — prin carea asîsdere se facû renumita; critic'a européna, suprinsa de cunoscintiele rare si ideele solide ce cuprindeá acestu opu maretiu, a incoronatu-o cu laurii apretîarei generale. — Numele dómnei Dora d' Istria devenî si mai poporalu, candu la 1860 a publicatu: „Femeile in Orientu,“ pentru carea cu ocasiunea caletoriei sale in Grecia avû o primire entusiastica si fû denumita membr'a academiei scientifique din Aten'a.

De atunci necontentitu se ocupa cu sciîntiele, nutrindu in sinulu seu acea dorintia ca ostenelele sale sê fia de folosu mai alesu Romaniei, a careia santa fatia in tóte scrierile plutesce inaintea ochiloru ei. — Ea a scrisu in limbele culte, pentru ca sê-si implinésca marea sa chiamare mai cu succesu, — acuma inse la dorinti'a generala, si-a datu promisiunea, câ va serie si in dulcea limba materna. Deie ceriulu ca câtu de curendu sê vedemu realisata acést'a promisiune imbucuratória; — ni place a crede câ brav'a romana, carea in opurile sale de atâte ori si-a adusu a minte cu fragedîme si iubire de dulcea sa patria, nu va intardîa multu cu implinirea dorintiei celei mai intime a unei mame, carea cu nerabdare ascépta, ca dragalasi'a sa fiica — sê vorbésca in limb'a sa!

Alesandru Stercã Siulutiu.

Nicairi pre fati'a pamentului Romanii n'au avutu sê suferi in trecutu mai multe asupriri decâtu in Transilvani'a. Legi neumane si barbare insuflate de spiritulu suprematiei si alu feudalismului opriau pe bietulu Romanu a se impartasî la ori-ce drepturi politice, si dinsulu, celu mai vechiu locuitoriu alu tierei, carele impreuna cu fratii sei multi secolu versase sangele seu pre campulu bataliei in contra inamiciloru comuni, erá numai toleratu in patri'a sa.

Si totusi ce minune! Dintre toti Romanii nicairi nu s'a desvoltatu mai de graba spiritulu natiunalu, decâtu la fratii nostri din strabun'a Transilvani'a. — Acést'a tiéra fu aceea, din care ca din unu centru s'erespandira radiele luminârii natiunale. Acést'a tiéra a nascutu pre barbatii aceia, carii adi stralucescu ca nesece lucéferi pre ceriulu trecutului nostru intunecosu.

Acuma, lauda Provedintiei ceresci, spiritulu natiunalu s'a desceptatu in tóte locurile locuite de Romani, si face progrese gigantice; dar meritulu va fi totu-de-una alu fratiloru de dincolo de dealulu mare, — meritulu va fi alu aceluor barbati devotati causei sante, carii cu resignatiune de martiru, cu caracteru constantu, chiar si cu perderea loru propria colucrau la inflorirea causei comune.

Sê onorâmu dara atâtu memori'a barbatiloru mari repausati, câtu si pre cei vii carii pasiescu in urmele aceluor caractere neinfrante!

Unulu din acesti barbati, fu si acela alu carui portretu cetitorii nostri lu-primescu pre pagin'a precedentă, unu barbatu cu caracteru constantu, carele neci candu n'a fostu omulu impregiurârilor, ei totu-de-una a avutu curagiulu a aperi drepturile iubitei sale beserici si natiuni, din care cauza si-a si eluptatu de multu iubirea si stim'a toturor Romaniloru adeverati.

Bravulu Nestoru alu besericei gr.e. romane, repausatulu Mitropolitu Alesandru Sterea Siulutiu fu nascutu in Abrudu la 15 fauru 1794, din parinti avuti si nobili, de unde si avu predicatulu „de Carpinisiu.“ Ma antâiu ivetià la scólele elementarie din Abrudu, gimnasiulu de josu lu-absolvà in Zalatna, de unde merse la Blasiu si acolo absolvà gimnasiulu de susu si cursulu teologicu. Dupa absolvarea teologiei la 8 noemvre 1814 se casatori cu Ana Bistrai si fu hirotonitu de preotu prin episcopulu Bobu la 6 decemvre 1814 si totu in acestu anu fu denumitu de alu doile capelanu la parochi'a Bistrei. Casatori'a lui fu fôrte fericita, dorere inse câ durà pucinu; abié trecura trei ani, trei luni si dóue spre diece dîle, si femei'a cea buna, soci'a cea esemplaria si-schimbà viéti'a trecatória cu o viéti'a eterna. Preotulu veduvu petrecu

21½ ani în protopopiatulu Bistrei, cascigandu-si sub decursulu acestui tempu iubirea si stim'a toturora, intemeiandu scóle multe si promovandu-se de capelanu primariu, apoi de parocu actualu mai pe urma de vice si actualu protopopu si asesoru la consistoriulu episcopescu.

La anulu 1836 fu promovatu de vicariu foraneu alu Selagiului si petrecutu de lacrimile poporeniloru sei se mutà la Sîmleu.

De-aici incolo se deschise unu nou si mai largu campu de activitate pentru zelulu neobositu alu bravului nostru barbatu. În sinodulu diecesanu tienutu la 2 juliu 1838, unde se cetì decretulu prin care se poftià, ca clerulu romanu unitu sê depuna juramentulu celoru trei natiuni, — vicariulu d'atunce alu Selagiului fu acela, carele se scolàsi prin o cuventare energica aretà, cã clerulu romanu unitu neci decãtu nu pôte face acelu juramentu; totà dinsulu propuse în sinodulu acela, ca sê se infiinteze unu fondu pentru ajutorarea preoteselor veduve si a orfaniloru preotiesci si ca sê deie esemplu, contribuî dinsulu cea mai mare suma pentru numitul fondu. Éra mai tardîu si la zidirea casei vicariale din Sîmleu acurse cu 600 fl. m. c. Dar de amu voi sê descriemu tóte faptele frumóse implinite de catra pré demnulu barbatu alu nostru pre câtu tempu a fostu vicariulu Selagiului, — de amu voi sê insirâmu câtu a colueratu dinsulu pentru îmbunetatîrea sórtei clerului romanu, pentru luminarea poporului prin infiintiarea scóleloru : atunce amu avé lipsa de mai multu locu. La $\frac{3}{15}$ maiu 1848 vicariulu Selagiului asîsdere luà parte la adunarea natiunala din Blasiu si fu alesu membru în deputatiunea tramisa la imperatulu Ferdinandu. Dupa revolutiune în anulu 1850 fu chiamatu la Vien'a ca barbatu de incredere si acolo si-dadù parerea pentru restaverirea mitropoliei romane din Alba-Iulia; apoi mai tardîu totu în anulu acela ca comisariulu diecesei Fogarasiului luà parte la Oradea-Mare în comisiunea insarcinata cu facerea planului în interesulu Mitropoliei. Abié peste trei luni, adeca la 30 septemvre 1850 fu alesu de cleru si la 18 noemvre denumitu si de Maiestatea Sa de

episcopu alu Fagarasiului si mai tardîu la 22 decemre 1854 de archi-episcopu si mitropolitu si fu instalatu la Blasiu in 28 octomvre 1855. Si acést'a inaintare repede este cu atâtu mai respectabila, cu câtu scimu câ bravulu nostru barbatu neci candu n'a facutu pasi in interesulu inaintârii sale, dinsulu simtîndu-se slabitu in sanetate, refusà primirea demnitâtii episcopesci, dar nu i se primì. Maiestatea Sa lu-decorà inca la anulu 1850 cu ordulu Franciscu Iosifu de a III. clasa, éra mai tardîu lu-facù comandatoru alu ordului Leopoldinu si lu-denumì consiliariu actualu intimu de statu. Santulu Parinte asîsdere lu-onorà, numidu-lu: comite Romanu, prelatu domnesticu si asistente la tronulu pontificalu, i darul cruce pectorala scl.

De atunce de si tot-de-uuna fôrte slabitu in poteri si sanetate, lucrà necontentitu in favórea besericei si natiunii sale; intre cele mai grele tempuri, érn'a intre periclu de mórte caletorì mai adese ori la Vien'a in interesulu iubitei sale natiuni. Elu midiloci si conferinti'a natiunala tienuta in $\frac{1}{13}$ ianuariu 1861 la Sabiiu. Cuventarea lui tienuta la conferintiele regnicolarie de la Alba-Iulia e cunoscuta de toti Romanii. Afara de aceste prin retienerea sa de la luesu si de la alte spesiri fara folosu, a strinsu unu capitalu de o suta mii de florini in oblegatiuni, si l'a depusu in man'a capitulului mitropolitanu pentru o fundatiune de mai multe ajutóre pentru cleru si pentru poporu.

Sórtea cruda nu-i concese a vedé rezultatele osteneleloru sale, câ-ci mórtea lu-rapl in 6 sept. 1867.

Fía-i tierin'a usióra si memori'a-i binecuventata!

Georgiu Hurmuzachi.

Istori'a Bucovinei este — ca pretotindene istori'a Romani-
loru — o istoria a suferintieloru, lupteloru si grigiloru unui
poporu, care avendu viétia puternica, a resistatu totu-de-una
incercâriloru dusmane si a reesîtu ca invingatoriu, sustienendu-
se in caracterulu seu propriu, si dovedindu lumei, cumca are
dreptu a traî dupa individualitatea lui natiunala si pretinde a
i se recunósce acést'a individualitate a sa. — Luptele aceste

au nascutu barbatî cu caracteru de feru, carîi n'au crutiatsu neci jertfe materiale, neci truda, neci suferintie, ei au statu tari si au sustienutu luptele aceste in tôte tempurile si sub tôte impregiurările.

Famili'a Hurmuzachesciloru mai alesu este acea familia renumita si binemeritata de natiunea romana, care prin membri ei : Eudochiu, Georgiu si Alesandru au condusu pre Romanii bucovineni in tôte silintiele lor spre propasire in cauzele politice, besericesci, literarie si sociale, si carîi inca astadi sunt recunosceni ca conducatorii si inainteluptatorii natiunii romane din Bucovin'a, dovedindu ei prin unu seculu desteritatea, tari'a caracterului si abnegarea de sine in tôte fazele prin cari au trecut Romanii bucovineni. Acést'a familia nemoritoria inspirase si lauretului nostru poetu Andreiu Muresianu od'a : „De n'a peritu Romanulu!“ care devinî o mangaiare si o incuragiare natiunala pentru toti Romanii.

Deci cu ocasiunea acést'a vinimu a implini o detorintia placuta, si suntemu covinsi că si on. publicu va primi-o cu placere, publicandu aci in scurtu biografi'a unui barbatu din famili'a acést'a, carele din acést'a treime de la 1865 e pusu in fruntea Societății romane de literatura si cultura, si represinta astfelu incercările si silintiele Romaniloru bucovineni pre campulu eclu pacinicu alu literaturci.

Avuramu ocasiune de a face pre scurtu istoriculu acestei familie binemeritate, vorbindu in cartea acést'a cu câte-va pagine mai susu despre unu altu membru alu ei. Din acele notitie binevoitorii nostri cetitori si-au potutu formá o icóna despre zelulu si sacrificiulu, cu care acést'a famili'a binecuventata de toti s'a destinsu sub decursulu secoliloru intru aperarea santei nóstre cauze natiunale, — s'au potutu convinge, că famili'a Hurmuzachesciloru n'a intrelasatu neci odata neci o ocasiune pentru ajutorarea si inaintarea scumpei nóstre natiuni.

Asta-data dara nu voimu a repetá cele ce dîseramu mai susu, ci trecemu de a dreptulu la biografi'a barbatului, despre care ni propuseramu a vorbi in locul acést'a.

Georgiu cavaleru de Hurmuzachi e nascutu la anulu 1818 in satulu celu romanticu Cernauca, din parinti adeverati romani, carii au fostu renumiti prin ospitalitatea, patriotismulu si generositatea loru. Studiile gimnasiale le facu in Cernauti dupa aceea fini cursulu de drepturi la universitatea din Vien'a, si intrà in serviciulu statului, din care dupa doi ani a esutu, ca sê se póta dedá cu totulu causei natiunale.

In anulu memorabilu 1848 Georgiu Hurmuzachi, impreuna cu frate-sau incepù edarea jurnalului : „Bucovina“ care fiindu spriginitu de barbati insemnati, fu unulu din jurnalele cele mai renumite romane, si prin jurnalulu acela aperà domni'a lui tóte interesele politice, natiunale, besericesci si literarie cu o rara virtute si inteligintia, si eluptà impreuna cu alti patrioti de la guvernu autonomi'a Bucovinei si recunóscerea ei ca ducatu neatêrnatu.

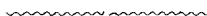
Absolutismulu inauguratu in anulu 1850 facu finitu jurnalului acestui liberalu, care avù fundamentulu seu numai in libertatea constitutiunala, si dlu Georgiu Hurmuzachi se retrase pre unu tempu din viêti'a politica, dedandu-se cu unu zelu indoitu literaturei, springinindu-o din respoteri, si conducandu aspirâriile juniloru patrioti, formati prin invetiatiulu profesoru Pumnulu, a carui chiamare la catedr'a limbei romane, precum si infintia-rea acestei catedre la gimnasiulu din Cernauti, totu e lucrarea Hurmuzachesciloru.

Reinviandu viêti'a constitutiunala, capital'a Bucovinei, Cernautii, si-aduse a minte de tribunulu Bucovinei din anulu 1848 si alese pre dlu Georgiu Hurmuzachi in diet'a tierei, precum si in consiliulu comunalu, in care totu-de-una a luptatu si se lupta inca pentru interesele natiunale, cari lupte de multu i-a cascigatu unu nume nemoritoriu in istori'a Romaniloru.

Ca presedintele Societâtiî pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu din Bucovina conduce staruintiele acestei Societâti pentru propasîrea culturei natiunale, cu o rara desteritate si cu unu zelu neobositu, bucurandu-se de simpati'a si stim'a toturor compatriotiloru binesimtîtori si cascigandu-si prin amabi-

l'a-i intimpinare iubirea fia-caruia, care are norocirea de a conversá mai adase ori cu acestu barbatu de o intielegintia eminenta, de unu caracteru de feru si de o blandétia atragátoria.

Amu vorbitu pucinu despre lucrâurile lui Georgiu Hurmuzachi, pentru câ suntemu incredintiati, cumca nu vomu poté face destulu prin espunerea acést'a, câ-ci numele si faptele domniei sale voru fi trecute in domeniulu istoriei strabunei Bucovine. unde va aflá loculu cuvenitu osteneloru si virtutii sale.

Georgiu Sionu.

Avemu inaintea noastră portretulu unui barbatu care prin geniulu seu, prin zelulu, devotamentulu si rar'a sa iubire de patria si natiune a contribuitu atât de multu la propasîrea, si redicarea nu numai a patriei sale natale, dar a intregi natiuni romane. Pentru câ din anii cei fragedi ai copilariei sale n'a sciutu si n'a voitu a face distingere intre Romanu si Romanu; si sufletulu seu de poetu a gasitu totu-de-una accente dulci si calduróse pentru Romanulu din Moldov a, de preste Prutu, din

Bucovin'a, de la Muresiu, de la Oltu, si de peste culmile Balcanului. Córdcele armoniósei sale lire au resunatu pentru a flagelá a dese ori vitiulu ori unde l'ar' vedé, pentru a luminá calca maretiiului venitoriu a natiunii romane, si pentru a latî entusiasmulu, devotamentulu si iubirea in tóte partile Romaniei.

Ar trebui o mana de maestru pentru a face adeveratulu portretu a unoru astfeliu de barbati. Noi inse voimu a dá aice numai o notitia scurta, pre câtu amú potutu aflá, despre datele esentiale ale vietii sale.

Acestu barbatu atât de cunoscutu Romaniloru in tóte partile si alu carui nume va ilustrá una din cele mai frumoşe pagine in istori'a literaturii romane, — se trage dintr'o familia de vechia noblétia, care dupa traditiune datéza de pre tempulu' lui Stefanu celu mare. In adeveru in cronicile Moldovei se vede figurandu unu aprodu numitu Sionu, care a figuratu intre cei trei arcasi cu cari s'a intrecutu Stefanu celu mare candu a voitu a fundá monastirea Putn'a. Se díce, câ acelu aprodu ar fí fostu fiulu Hanului tatarescu, emigratu din Crimu in urm'a unei revolutiuni, botezatu cu numele de Sionu, apoi ilustratu prin mai multe fapte eroice in corpurile de voluntari sub Stefanu celu mare, si in fine impamentenitu prin insuratóre cu o nepóta de sora a marelui domnitoriu. Din acelu tataru s'a succesu o familia, care s'a perpetuatu pana in dílele nóstre.

Nascutu pre la anulu 1822, poetulu nostru s'a formatu prin studii private, câ-ci parintii sei posiediendu o avere fórté modesta, si traindu mai multu la tíera (la comun'a Hîrsova, districtulu Vasluiului in Moldov'a) n'au avutu midilóce a-lu tiené multu tempu prin scóle. Abié a petrecutu dóue clase de umanióre (gimnasiale) in scólele stului Sav'a in Bucuresci la etatea de 16 ani, si apoi a fostu rechiamatu la cas'a parintéseca, unde mum'a sa zacea bolnava. Elu iubiá multu pre muma sa si dorerea ce a simtítu vedíend'o morindu a desteptatu póte intr'insulu geniulu poesiei.

In adeveru junele nostru fara sê fía avutu ide'a macaru de literatura, fara sê fía cunoscutu vre o limba straina, fara sê fía

cetitu decâtu Alesandri'a, si câte-va din romantiele lui Beldimanu, din cari tatalu seu posiedea câte-va cemplare manuscrise, — elu incepuse a rimá, intocmai ca unu puiu de privighietóre, care incepe a esî din tiulee.

Tatalu seu de si pornitu spre betranctie, si astfeliu avea nevoie de unu ajutoriu spre cautarea intereselor sale materiale, cu tóte acestea vedindu schinteile talentului seu, se determinà a-lu tramite la Iasi, in capital'a patriei sale. Junele poetu intrà in biurocratâa, dar tempulu ce i prisosea lu-intrebuintiá in studiile ce nu le potuse capetá prin scóle. Elu inscenu incetá a-si petrece noptile in visâri si meditatiuni, cari facura din elu unu fiu alu Armoniei.

Elu mai antâiu incepù cu poesi'a elegica si lirica, publicà mai multe bucâti prin foile periodice de pre atunce (anulu 1838—1842), cari in curundu anuntiara natiunii unu poetu. Pre atunci inse ideile de natiunalitate si libertate incependu a prinde radecini in societatea Iasianiloru, si aflandu-se sub presiunea guvernului despoticu de pre atuncea, junele poetu imbracisià genulu satirei; elu publicà mai multe versuri satirice in „Foi'a pentru minte, anima si literatura“ a „Gazetei de Transilvani'a“ pre cari censur'a din Iasi le persecutá, si ajunse a-si face unu nume fórte poporalu in Moldov'a si chiar in tóta Romanimea. Pentru acést'a inse elu fù persecutatu de guvern, si pe la 1848 l'amu vediutu emigratu prin Transilvani'a si Bucovin'a pana aprópe de a. 1856.

Nu e locul aicesê urmâmu pre poetu in tóte fazele vietii sale, neci sê enumerâmu productele sale literarie atâtu de bine cunoscute Romaniloru. Ne vomu marginí intru a face o rapede descriere a caracterului seu.

Incependu cu fisiculu seu, pre langa portretulu ce-lu producemu, si care aréta trasurile unui adeveratu tipu romanu, vomu adauge câ perulu seu e albu ca ninsórea, se dîce, câ elu a inceputu a albí la etatea de 18 ani; se vede câ elu insu-si erá incantatu de frumséti'a perului seu, câ-ci din o poesia ce a publicatu pe la 1846, intitulata „Perulu meu albu,“ poetulu pare a se mandrí cu betranctiele sale in anii teneretiei.

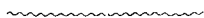
[Venindu inse la partea morala, vomu dîce, cã nue omu care sê fia cunoscutu pre acestu barbatu de aprópe, fara sê apretuiésca natur'a sa cea simpatica, anim'a sa cea dulce si generósa, sufletulu seu celu lealu si francu. In adeveru in lung'a sa cariera de functiunariu, — cã-ci a ocupatu multe functiuni remarcabile, — elu s'a aretatu totu-de-una devotatu pentru faceri de bine; de aceea neci a potutu face reserve séu economíi cari sê-i asigureze o avere óre-care. Filosofu de natur'a sa, pucinu ambitîosu, a urmaritu totu-de-una idealulu seu, despretiundu cabalele si partidele politice. Elu a luat u parte destulu de activa in oper'a cea mare natiunala, in miscãrile cari au consumatu unirea Moldovei cu Munteni'a. Cu tóte aceste unu barbatu care are atãtu de multe merite, astadi se afla retrasu in viéti'a privata, pre candu cu cunoscintiele sale, cu esperinti'a sa, cu geniulu seu, ar' poté fi atãtu de folositoriu natiunii.]

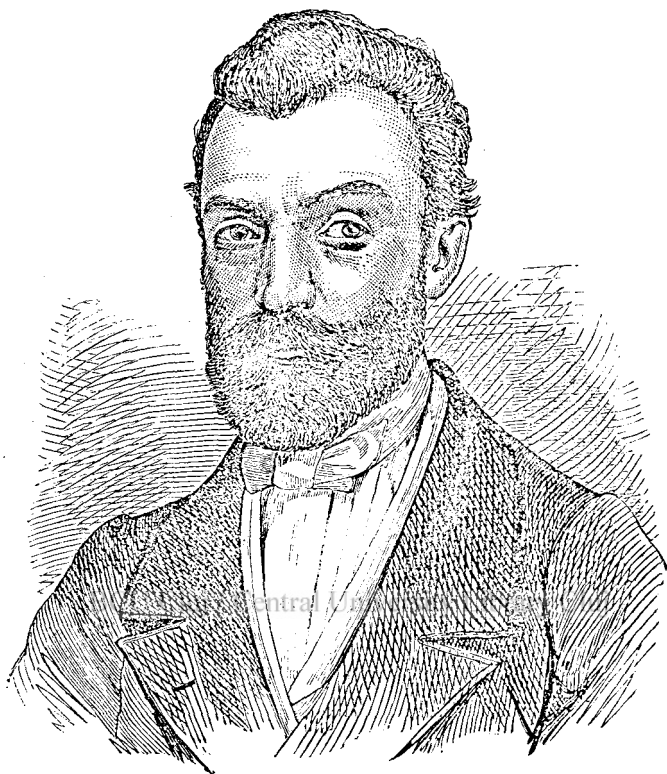
Societatea academicã romana, voindu a recompensá meritele sale literarie, in sesiunea din 1868 lu-alese de membru ordinariu. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu vomu terminá pana nu vomu dîce cea din urma vorba care este de ajunsu spre a aretá pre omu. Frumós'a poesía, — „Mirele Romanéi,“ — ce a aparutu de curundu in diuarulu „Romanulu“ este oper'a sa.

Dar' acést'a nu va fi celu din urma acordu alu lirei sale. [Literatur'a romana are de a sperá inca multe productiuni frumóse de la acestu maestru, care cunósce câtu de mare este influinti'a unui poetu a supra natiunii sale, si câtu de sublima e chiamarea sa; si care indemná altadata pre poetii romani sê cante dîcandu:

O poetu! nu uitá:
Cânta; ast'a-e legea ta!

A. Papiu Ilarianu.

Barbatulu alu carui portretu decoréza pagin'a acést'a e unulu dintre cei mai cunoscuti barbati ai nostri, — carele ca aperiatoriulu dreptului poporului romanu si ca istoricu si-a eluptatu nume insemnatu, in istori'a literaturéi nóstre.

E nascutu la 27 septemv্রে 1828 in Bezdedu comitatulu Solnocului int. din Transilvani'a. Tata-seu fu preotu romanescu cu distinsé invetiature filosofice si teologice si d'unu raru patriotismu, carele apoi la anulu 1848 portandu nu numai cruce ci si

sabia in cinga, si-sacrifică vieti'a pentru natiunalitatea romana din Transilvani'a, — mama-sa eră fiic'a preotului romanu Hodosiu din Berghia de Muresiu, (matusi'a dlui Vice-Comite Hodosiu din Comitatulu Zarandului,) o femeia de rare virtuti morale si de unu curagiu civicu si patrioticu.

Papiu a studiatu cu spesele parintiloru sei si mai an-tâiu la gimnasiulu din Osiorheiu de Muresiu, dupa aceea unu anu de filosofia in liceulu din Blasiu, alu doile anu de filosofia in liceulu din Clusiu. La 1847 eră absolutu juristu din Transilvani'a. In acestu cursu de studiu invetiă de la tata-seu Cronic'a lui Sîncai, istori'a si ortografi'a lui Petru Maioru.

La anii 1845—47 fiindu studente in Clusiu, redigea o fôia romanésca scrisa, ce continea opuri beletristice si eră intitulata: „Diorile“ — acést'a fôia se 'mpartiă pentru cetire intre cei 50—60 studînti romani cari studiara atunce in Clusiu, si dupa pucinele medilôce de desceptare natiunala pre acelu tempu, contribuiă fôrte multu la innaltirea patriotismului aceloru teneri, carii peste unu anu aveau sê devina tribunii poporului romanu din Transilvani'a. Acést'a fôia facea multu sgomotu pre acelu tempu in Clusiu nu numai intre Romani, dar chiar si intre unguri; incepura a se interesă peste pucinu de acést'a fôia cancelistii romani din Osiorheiu, intre carii eră si Avramu Iancu, colegu de scôla si amicu intimu a lui Papiu. Câte-va opuri din fôia acést'a se publicara si in „Fôia pentru minte, anima si literatura.“ Asta fôia facea din tenerimea romana din Clusiu, asié dîcandu, unu singuru trupu si sufletu: mare natiunalismu si armoniă domniă in tenerimea romana d' atunce in Clusiu; avea o adeverata pre-simtîre a eveniminteloru ce urmara mai tardîu.

La inceputulu anului 1848 se inscrise intre cancelistii tablei regesci din Osiorheiu. Neci odata n'au fostu acolo atâtia teneri romani ca atunci. Pre acelu tempu practisă in Osiorheiu si L. V. Pop acuma presedintele tribunalului supremu de Transilvani'a, — totu atunce Iancu, Buteanu si altii. In privin-ti'a asta indrumămu pre cetitorii nostri la istori'a dlui Papiu, in care atātu tenerii d' atunce din Osiorheiu, câtu si participarea

unora din ei precum a dlui Papiu etc. la evemintele din 1848 sunt descrise mai pre largu. Despre Papiu amintimu ací numai atât'a, câ fu membrulu comitetului la adunarea tienuta in 15 maiu la Blasiu pre campulu libertâtii si secretariulu si archivariulu comitetului de pacificatiune alesu in adunarea din septemvre.

Dupa revolutiune la anulu 1850 nemultiamitu cu studiile facute la mic'a academia din Clusiu, a mersu la universitatea din Vien'a, unde a continuatu studiile sale juridice si la 1854 le-a terminatu in Padua. La 1855 rentornandu din Itali'a incepù a practisá la unu advocatu din Vien'a, dar curendu fu invitatu de principele Ghica din Moldov'a (amicu sinceru alu sciintieloru si literatiloru si mare patronu alu scóleloru) la scólele din Iasi de profesoru si fu intre ceii d'antâi profesori cari deschisera facultatea de legi in Iasi. A propusu dreptulu penalu si statistic'a, dupa acea dreptulu romanu si istori'a universalá. In acelu tempu mare sboru apucase progresulu scóleloru in Moldov'a, inspectate si organizate de Laurianu, pana la 1858, candu dupa ce se retrasese Ghica din domnia, apucara guvernulu Moldovei Caimacanii turcesci Balsiu si Vogoridi si ministri loru, acesti vrajmasi pre fatia a totu ce erá scóla si sciintia romanésca, hotarîra a dissolvá scólele din Iasi in cari vedeau cuiburi revolutiunarie. Laurianu si Papiu parasira scólele din Iasi si d' atunce datéza decadinti'a loru.

La 1860 fu jureconsultulu Moldovei, ér la 1861 de locu dupa infintiarea curtii de casatiune in Bucuresci, procuroru la acea curte si sub ministeriulu lui Cogalniceanu câtva tempu ministrulu justitiei, atunce fu decoratu prin Sultanulu cu ordulu Medjidi clas'a II.

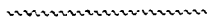
Din opurile lui Papiu amintimu „Istori'a Daciei Superióre“ inca necompleta, ce a scrisu-o ca juristu in 1850—51 la Vien'a, — „Independinti'a Transilvaniei“ la 1860, care s'a tradusu si in limbe straine, francesce au esítu din ea doue editiuni trad. de renumitul Ubicini, — in limb'a italiana a tradus'o celebrulu Vegezzi Ruscala, — ér nemtiesce invetiatalu Neugebauer; la

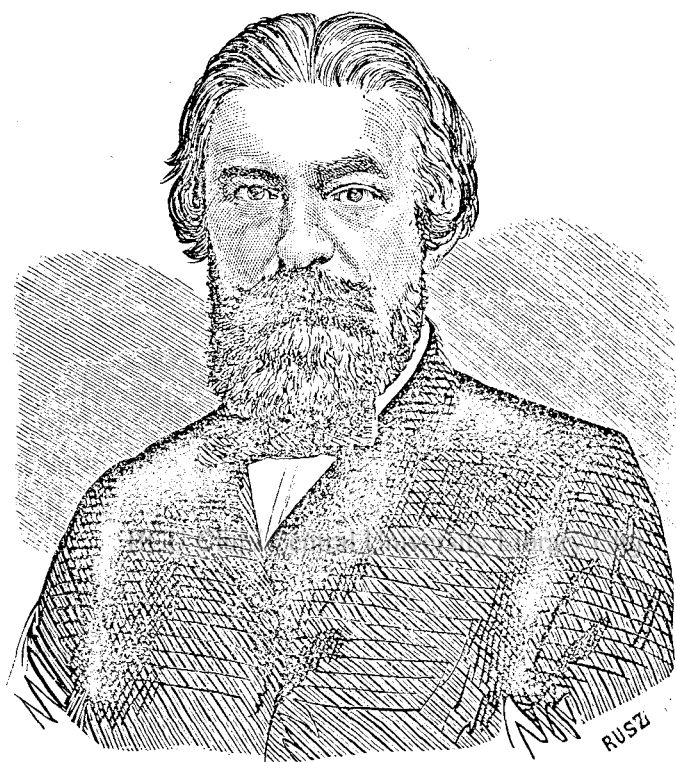
anulu 1862 a inceputu a publicá o fôia periodica de celu mai mare pretiu pentru literatur'a romana, sub titlulu : „Tesauru de monuminte istorice pentru Romani'a.“ Acést'a intreprindere este intru adeveru unu tesauru pentru toti amicii istoriei Romaniloru, — este unu isvoru nepretiuitu pentru acela, carele cu tempulu va sê scria o istoria completa a natiunii nóstre. Dorere! câ intentiunea cea buna a lui Papiu nu e imbratîsiata cu partinire receruta din partea publicului cetitoriu! Afara de aceste Papiu a mai publicatu mai multe brosiure ocazionale si fôrte multi articoli prin diuarie. Bibliotec'a-i este póte cea mai avuta de colectiuni, de cari vechi si nóue de cea mai mare raritate, in diferite limbe, precum si de manuscripte ce le adunase de prin mai multe biblioteci si archive straine, precum in Berlinu la 1859—60 etc.

De presentu dlu Papiu e procuroru la curtea de casatiune in Bucuresci si redigéza cu diligintia neobosita „Tesarulu de monuminte istorice.“

In vér'a trecuta societatea academica romana lu-alese de membru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Constantinu Negri.

E data de la providentia, ca in impregiurările cele mai grave sê se ivésca apostolii cei mai devotati causei sante, cari prin foculu celu cerescu a mintei luminate si animei nobile aprindu speranti'a de o viétia mantuitória in fiintiele asuprite de sórte. — In astfelu de impregiurări critice erá natiunea romana in Moldov'a sub domnirea lui Sturza, dar' nenorocirea mai multu descépta si imbarbata pre o natiune séu fiintia de viétia, si asié moldovenii inca se desceptara. — Câti-va barbati talentuosi si

zelosi, ca nesce apostoli lucrau necontenitu pentru pregatirea unui venitoriu mai maretiu. Intre acesti apostoli a insemnatu istori'a si pre binemeritatulu barbatu, alu caruia portretu ilustréza pagin'a precedentă.

Numele Constantinu Negri e bine cunoscutu mai alesu publicului cetitoriu, care se intereséza de prosperarea natiunii in genere. Cei ce se deprindu cu politic'a, pucinu mai 'nainte, a dese ori au audîtu acestu nume amintindu-se in afacerile Romaniei.

Constantinu Negri s'a nascutu in Moldova, din un'a din cele mai bune familie, cari de la mosi-stramosi au pastratu amórea patriei si natiunii ca pre o traditiune sacra. — N'avemu ce ne mirá dara, déca lu-vedemu figurandu intre cei mai zelosi patrioti inca din acelu tempu, candu virtutea patriotismului erá recompensata prin asupriri, candu acést'a sacra ardóre prepará patriotului numai suferintie si — scump'a mangaiare : câ si-a implinitu detorinti'a. — Elu cautá ca simtiulu patriotismului, simtiulu de demnitate natiunala sê se latiésca câtu mai tare intre compatriotii sei, si in acést'a nobila nisuintia a sa curendu se vediù incungiuratu de o cununa frumósa de Romani bravi, cari din respoteri incepura a lucrá pentru bunastarea tiei si natiunii, carea parea uitata de sine. — Cas'a lui Negri din Iasi si mos'fa sa Manjita erau deschise toturoru patriotiloru, si in curendu deveni loculu de adunare a toturoru juniloru si barbatiloru liberali, invapaiati de patriotismu si decisi de a creá tiei si natiunii loru o sórte mai démna de gloriosulu trecutu alu ei.

Domnitoriulu Sturza, inamicu la totu ce e natiunala si tientitoriu la libertate, curendu si-versá simtiulu seu de resbunare a supra capiloru liberali, si cu acesti zelosi apostoli Negri inca fû persecutatu de acelu principe tiranu.

La an. 1857 apunendu sórele tiraniei, Romani'a desceptata incepù a se reculege. In aceste miscări patriotice Negri inca a avutu o parte insemnata, luptandu-se necontenitu in sîrulu, ma potemu díce, in fruntea acelora cari prin unire doriau a scapá cele dóue principate de uneltirile neamiciloru.

Luptele patriotiloru sustienute de consimtiulu natiunii fu-

sera încoronate cu succesul dorit, — Unirea se proclamă personificată în principiile Cusa, dar scrisă în anele tuturor Romanilor, — atunci, și după aceea a dese ori fu chemat C. Negri de a compune un ministeriu sub președinția sa, elu înse refușă cu demnitate. Dar' a primit sarcina onorifică a fi reprezentantele României în Constantinopol, unde i-se deschise un teren lat de a-și dezvoltă țara sa capacitate și patriotismul său învâpăiat în toată splendoarea sa. — În acele giuristări grave nime dăra n'ar fi putut aperi mai bine interesele României ca dînsul, — în toate cauzele țerei, dar mai ales în secularizarea mănăstirilor rapite de călugării greci, C. Negri a apărut interesele României cu cel mai strălucit rezultat, numele lui pentru totu-de-una va rămâne împreunat cu acele cauze mari apărute și împlinite mai ales prin patriotică sa concurență.

În prezent, cu strămătarea regimului lui Cuza, C. Negri s'a retras în viața privată. — Să sperăm înse că lu-vom vedea cât de curând era-și pe terenul de activitate. — Romanii are multe de împlinit, bărbații cu capacitate se-și ocupe terenul, pe care pot face servitute patriei și națiunii!

Numai astfel națiunea noastră se va putea bucura de fericirea ce-i e menită din ceruri.

Bărbații noștri din secolii trecuți au știut pre bine, că numai usundu-se de toate ocaziunile, și ocupându ori ce teren de luptă națională, voru putea ajunge la rezultatul dorit, — numai astfel strănepotii voru binecuvânta în eternă memorie a lor sacra.

Neavîndu dînsii aceste principii salvatrice, noi astăzi n'am mai existe, și istoria lumii acum ar narra națiunilor civilizate, că a fost odinioară un popor în partea orientală a Europei, carele a trăit pucinu și n'a lasat nici o urmă după sine, — carele a perit, căci fiii săi n'au avut putere de viață.

Si astfel ar fi o acuzatiune gravă.

Parasiti dăra terenul pasivității toți fiii cei bravi ai scumpei noastre națiuni! Formați toți o cunună laborioasă, împlinindu-ve cu demnitate misiunea cerească! Veniți, grabiți toți în giurul

mamei comune, usiorati sórtea-i vitréga, si stergeti lacrimile ei doreróse!

Si atunci dupa o viétia activa, cu pieptulu ranitu in luptele spirituale, dar cu cunun'a invingerii pre fruntea vóstra fericita, veti respirá sufletulu vostru cu multumire, câ-ci ati luptatu o lupta drépta, câ-ci v'ati implinitu misiunea providentiala cu demnitate barbatésca.

Si posteritatea recunoscátória totu-de-una va amintí numele vostru cu pietate santa, si cu fericire va binecuventá memori'a vóstra in eternu!

Alesandru Petriceicu-Hajdeu.

In secolulu XVII famili'a boerésca Hajdeu, care posiedea nesce proprietâti teritoriale fôrte întinse in districtulu Hotinului, se înrudi cu o alta familia nu cu mai pucina influintia, a nume Petriceicu.

Marele paharnicu Stefanu Hajdeu, fiulu parcalabului de Hotinu Efremu Hajdeu si nepotulu marelui vornicu Gavrilu Hajdeu, supranumitu Tiopa, luà in însotîre pre Rocsand'a, fiic'a marelui logofetu Toderascu Petriceicu.

În anul 1672 fratele Rocsandei, marele cluceru Stefanu Petriceicu, a fostu alesu la domni'a Moldovei.

În 1673 Turcii fiindu în resbelu cu Polonii, în fruntea cărora se află celebrulu Ioanu Sobieski, peste pucinu după aceea alesu rege alu Poloniei, Stefanu Petriceicu trecu în partea creștinilor în mijloculu bataliei de la Hotinu, ranu cu propri'a sa mână pre serashierulu Hussein pasia, și decise victori'a în favorea Poloniei.

În aceeași batalia, luptându-se vitejese contra Turcilor, cădiu mortu pre câmpulu de onoare cumnatulu principelui, marele paharnicu Stefanu Hajdeu.

În Engel, în Wolff, în Sincal etc. se potu citi destule detaile politice despre domni'a lui Stefanu Petriceicu.

Perdiendu tronulu din cauză aliantiei sale cu regele Ioanu Sobieski, elu fu silitu a emigra în Poloni'a cu toată famili'a, și cu mai mulți boeri devotați, Murgultiesci, Turculesci, Habasiesci etc. Neavendu copii din însoțirea sa cu Mari'a Catargiu, Stefanu Petriceicu înfiu pre cei doi nepoți ai săi de soră fiii eroului Stefanu Hajdeu, Nicolau și Georgiu, încatu de atunci încôce famili'a Hajdeu adause cațra numele seu pe acela de Petriceicu.

Cameră polonă acordă lui Stefanu Petriceicu și mostenitorilor săi, adică Hajdeiloru, o pensiuune anuală ereditară de 20,000 de galbeni, care ei au primit-o după aceea regulatu, distribuind-o în analogia între toți membrii nămului, până la ocuparea Poloniei de cațra Russi'a sub Ecaterina II.

Atunci trăia Tadeu Petriceicu-Hajdeu, strănepotulu lui Georgiu Petriceicu-Hajdeu, adică a patră generațiune de la voda Stefanu Petriceicu.

Evitandu despotismulu rusesc, elu se retrase în provinciile austriace, studiă cu distincțiune la universitatea de la Cracovi'a, de unde esă doctoru în dreptu; intră în armată austriacă, se distinse prin bravura la luarea Belgradului de cațra maresialulu Laudon, și apoi la 1812, cându districtulu Hotinului, de împreună cu toată Besarabi'a, trecu sub stăpanirea musulăscă se întorse în antică patria a străbuniloru, recastigă prin judecata o

parte din moștele ereditare, si se stabilî pentru totu-de-una în satul Cristinescii de langa Hotinu.

Crescutu la Cracovi'a, elu publicà mai multe poesii fôrte frumôse în limb'a polôna, despre cari vorbesce istori'a literaturii de Bentskowski, traduse din nemtiesce comediele lui Kotzebue si din romanesce Pravil'a lui Andronachi Donici; ér în ultimii ani ai vietiei sale se apucase a adunà traditiunile natiunale ale Romaniloru din Besarabi'a.

Tadeu Petriceicu-Hajdeu avù trei fii : Tadeu, colonelu în gard'a imperiala rusésca, mortu sunt acum câti-va ani în retragere; Boleslavu, carele traesce pana acum la tiéra, ocupandu-se cu agronomía; în fine Alesandru, celu mai mare patriotu romanu si barbatulu celu mai invetiatu din Besarabi'a.

Nascutu la 1811, Alesandru Petriceicu-Hajdeu, inzestratu cu o memoria miraculôsa si condusu de catra însu-si parintele seu Tadeu, în etatea de diece ani vorbià elinesce si latinesce.

Intrà fôrte june la universitatea de la Harcovu, unde urmà cursulu de dreptu, studiandu totu-d'odata botanic'a cu atât'a succesu, încâtu obtienù prin concursu o medalia de auru pentru o disertatiune „despre viéti'a planteloru;“ — trecù apoi la universitatea de la Lemberg în Galiti'a; de ací la universitatea de la München în Bavari'a, unde se aflau atunci profesorii cei mai ilustru ai Germaniei, Görres, Ast, Phillips, Schelling, etc.; în fine se întorse în Russi'a, si voindu a-si face o cariera mai indepedinte, se apucà de avocatura, în care ajunse la o celebritate atâtu de mare, în câtu clientii de pre la capetele cele mai departate ale Russiei veniau la Chisineu pentru a incredintià procesele loru lui Alesandru Hajdeu.

Scrierile acestui însemnatu Romanu sunt pucine din dóue cauze: pre de o parte persecutiunea guvernului rusescu, care impedece pre Besarabiani de a se ocupá cu istori'a si cu literatur'a romana, fía macaru si în limb'a rusésca, ér pre de alta parte profesiunea de avocat, care nu lasa mai neci unu momentu liberu.

Cu tóte astea, elu publicà în diferite tempuri, în feliurite diuare rusesci dintre 1830—40 urmatóriele scrieri : 1) O idea

despre filosofia ca sciinți'a vietii : 2) Cantece natiunale romane cu note istorice; 3) Duc'a Voda, o novela istorica; 4) Dabija Voda, idem; 5) Hancu idem; 6) O judecata in Sardari'a de Orhei, o legenda; 7) Mórtea Cazacului Kunicki in Bugeacu, idem; 8) Despre Grigoriu Varsav'a Scovorod'a, uniculu filosofu rusescu natiunalu, o disertatiune filosofica; 9) Despre literatii din Besarabi'a, etc.

Afara de aceste, scrise mai multe opere remase in manuscriptu, precum : 1) „Flor'a Besarabiei,“ romanesce si latinesce, care a retienut'o la sine intr'unu modu arbitrariu, societatea agronomica de la Odessa. 2) „Discursulu despre antic'a gloria a Moldovei,“ o scriere pentru care autorulu a fostu fórte multu persecutatu de catra guvernulu muscalescu, dar care lu-face nemeritoriu in ochii Romaniloru, fiindu tradusa si publicata de catra Costachi Starmati, apoi in „Foi'a pentru minte si anima,“ de aci deosebitu la Iasi de catra D. Balica, frantiosesce de catra Colson, etc.; 3) „Faptele cele mari ale Romaniloru,“ espuse intr'o seria de sonete, scrise cu multa elegancia; manuscriptulu rusescu autografu se afla la bibliotec'a universitatii de la Iasi.

Acuma Alesandru Petriceicu-Hajdeu si-odihnesce betranetiele la mosi'a sa Cristinescii.

Societatea Academica romana de la Bucuresci lu-alese de membru alu seu, dar guvernulu muscalescu, persecutandu-lu sistematicu, nu-i permise a esî din Besarabi'a.

Este unu poliglotu in tóta puterea cuventului, scîndu limbele clasice, germana, francesca, slavóna antica, polóna, rusésa, boema, italiana si spaniöla.

A fostu insoratu in dóue rënduri, avendu copii numai din prim'a sa casatoria, si a nume pre Nicolau, celu mai micu, mortu in etate de 18 ani, dupa ce studiase intr'unu modu brilliantu la academi'a de pictura de la Petersburg si pre Bogdanu, a caruia biografia si portretu urméza aice.

Bogdanu Petriceicu-Hajdeu.

Bu nascutu la Hotinu, la 16 fauru 1836. Din botezu primì numele de Tadeu, dupa cum se numiá mosiulu si unchiu-seu. Lu-schimbà inse la trecerea sa in Romaní'a, dicându, câ vré sê se lapede pana si de botezulu muscalescu, si adoptà numele de Bogdanu, istoricu si traditiunalu in Moldov'a.

Dreptulu si literele le studià, ca si tata seu, la universitatea de Harcovu, cunoscuta in tóta Russi'a prin spiritulu se revolutiunariu, si unde profesorii sei cei mai buni au fostu Poloni : Antonu

Stanislawski pentru enciclopedia dreptului, Alfonsu Walicki pentru literatur'a gréca, Alesandru Mickiewicz, fratele marelui poetu Adam Mickiewicz, — pentru dreptulu romanu etc. In templu siederii sale la Harcovu infiintia acolo o mica societate literaria si sciintifica, ce se aduna la dinsulu in toate sambetele, si ale careia produse se copiau la finitulu fia-carei lune intr'unu volumu, ce remanea . . . . . in manuscriptu, ca-cu lucrulu se petrecea in Russi'a.

Luà parte la o revolta studentiésca contra curatorului universitãtii senatorulu Catacazi, grecu mai muscalitu decâtu muscalii; dar scapà de urmarire prin interventiunea profesoriloru.

Apoi servi catu-va tempu, in intervalulu resbelului de la Crimea, in regimentulu de husari, numitu contele Radetzky; dar pre de o parte vediendu-se persecutatu pentru independint'a caracterului, ér' pre de alta parte prevediendu rezultatulu resbelului, se demisiona din armata, nobilii in Russi'a avendu deplin'a facultate de a servi séu de a nu servi, se grabi, ca fulgerulu a pleca la Cahulu in Besarabi'a meridionala, unde l'a si gasitu apoi peste cate-va dle tractatulu de Paris.

Astu-feliu, gratia unui instinctu fericitu se scutura de jugulu muscalescu si deveni ipso facto supusu romanescu, nu prin inpamenterie, ci prin adnesare.

Muscalii inse, cunoscundu-lu forte bine de mai nainte si sciindu neinpacat'a-i ura contra regimului rusescu, au facutu totu ce li-a fostu in potintia pentru a pune man'a pre junele patriotu; ajunge a dice, ca consulatulu moscovitu a cerutu oficial-minte de vr'o patru-spre-diece ori estraditiunea lui Hajdeu, sub feliu de feliu de preteste false séu fictive.

Totu ce au potutu face muscalii, a fostu de a-lu desmosteni, ca pre unu tradatoriu contra Russiei, de drepturile sale ereditare a supra averii parintelui si a unchiului seu, care nu are copii.

Peste pucinu dupa trecerea sa in Moldov'a fu numitu membru I. la tribunalulu civilu de la Cahulu, unde cele mai multe procese, incepute inca sub muscali, urmau a fi deslegate totu dupa legile rusesci.

La 1858 fu destituitu, pentru a fi refusat agentiloru lui Vogorides de a lucrá, ca magistratu, in interesulu acestui venețicu la viitórele alegeri de domnu.

Venindu peste câte-va lune la Iasi Hajdeu gasì deja acolo instituita caimacami'a de trei, si devenì unulu din amicii cei mai de aprópe ai lui Panu.

Atunci elu deschise primul se diuaru, intitulatu „Romani'a,” in care desvoltà principiele partitulu natiunалу.

Dupa alegerea lui Cuza, nu numai fu tìenutu totu-de-una in departare de la ori ce inaintare, ci inca scosu treptatu, demisiunatu sèu destituitu prin intrige, din modestele posturi de profesor si de bibliotecaru, de si daruise universitătii de Iasi unu numeru de patru mii de volume! . . .

Intr'o vreme ajunse la o miseria atâtu de mare; încâtu mai multe lune in sîru si-facea pre tóta diu'a portiunea sa de hrana dintr'o franzela, o bucatîca de brânza si unu carnatiu! In fine, prin midilocirea poetulu Alesandri, ministrulu Odobescu luchiama la Bucuresci, dandu-i postulu de membru istoricu la comisiunea documentala, cu câte 45 galbeni pe luna. — Peste pucinu inse venì unu altu ministru, si scóse pe Hajdeu.

Democratu pana in medu'a óseloru, sustienù lovitur'a de statu de la 2 maiu, in care-lu rapea idea emanciparei tieraniloru; din data inse ce vediù modulu abusivu, in care Cuza si-atribuì o potere dictatoriala prin ò falsa interpretare a articolulu III. din statutu, se retrase cu desgustu din carier'a publicismulu si n'a mai scrisu unu singuru articulu politicu de la 24. maiu 1864 si pana la 1 fauru 1866.

In 1864 se insoară cu domnisiór'a Iulia Faliciu, româncea de la Rosi'a Abrudului, alu careia unu frate perise la 1848 in lupta cu maghiarii, batendu-se la Vintiu sub stégurile lui Pop'a Bălintu. Unu Besarabianu si o Abrudénca, cununati in Bucuresci!

Fericitu in casatori'a sa, iubindu si iubitu, incungiuratu de ingrigirile domnestice cele mai gingasie din partea socfei sale, pe care n'au potutu s'o corumpa luesulu si lenea atâtu de ordinaria in salónele de Bucuresci, Hajdeu incepù de atunci a lucrá cu

o serioşitate şi cu o activitate întreită, obicinându a dîce : „Totu ce am produsu mai bunu, o detorescu nevestei mele.“

Dupa 11 fauru, deschidindu-se plebiscitul pentru alegerea lui Carolu de Hohenzollern, Hajdeu inscrise numele seu in registrulu negativu, declarandu, că este pentru alegerea unui principe de viti'a latina. Revolt'a Roznovano-Moruzi de la Iasi, suscitata prin agintii muscalului, lu-silî inse moralmente a se retracta a treia dî dupa aceea in „Romanulu“, dîcundu că primese pre Hohenzollern, de vreme ce crede imediat'a venire a acestui principe necesaria pentru consolidarea Unirii.

In curendu dupa aceea partitul liberalu se desfacu de ali-anti'a sa cu boerii, pre cari i intrebuintiasc numai ca unu midilocu spre restornarea lui Cuza; de aci venindu la ministeriu Ionu Brateanu si incredintandu-se cu insi-si ochii sei, intr'o caletoria prin tôte pârtille Romaniei, despre immensele pericole economice si nationale din caus'a inmultirii evreiloru, incepu a infrenâ judaismulu, pronunsiandu-se pre fatia contra acestui elementu ostilu, vagabundu si paresitu.

Astu-feliu, neci o diferinta de principie nu mai retienca pe Hajdeu de a intrâ in sinulu partitului liberalu, si elu o facu cu acea franchetia si sinceritate, cu care a lucratu totu-de-una in vieti'a sa politica.

In 1867, dimpreuna cu socfa sa, Hajdeu facu o caletoria in Transilvani'a; visitandu Brasiovulu, Fagarasiulu, Sibiulu, Sebesiulu, Miercurea, Belgradulu, Aiudulu, Clusiulu, Turd'a Abrudulu, Rosi'a, in fine tôte localitatile, unde potu studiâ suferintiele romanismului si a face cunoscintia cu toti conducatorii nostri din Ardealu.

Dupa întorcere, pre la finitulu anului fu alesu deputatu la camer'a legislativa, unde partitul liberalu are totu dreptulu de a spera c'o sê aiba in persón'a domniei sale pre unulu din luptatorii cei puternici, prin sciinti'a, prin elocinti'a, si mai cu sêma prin spiritulu muscatoriu, ce l'a distinsu totu-de-una.

Sê trecemu acum la partea curatu literaria din biografi'a dlui Bogdanu Petriceicu-Hajdeu.

Este poliglotu ca si tata seu, sciindu limbele classice, limb'a germana, francesca, italiana, englesca, slavona antica, rusésca, polonesa, boema, serba si bulgara.

Principalele sale opere sunt ; I. „Lumin'a," diaru sciintificu si literariu, publicatu in Iasi in 1862—63, trei brosiure mari in 8. II. „Studie critice a supra istoriei romane;" Bucuresci, 1864; trei brosiure. III. „Duduc'a Micutia séu trei dîle si trei nopti din viéti'a unui studinte;" o novela satirica : Bucuresci, 1864. IV. „Aghiutia;" diuariu umoristicu, politicu si literariu, in prosa si in versuri, Bucuresci, 1864. V. „Satyrulu;" diuariu umoristicu; Bucuresci 1866. VI. „Archiv'a istorica a Romanéi;" o publicatiune oficiala monumentala, care a fostu incredintiata dlui Hajdeu chiaru de la fundarea sa in 1864, cu o retributiune lunaria de 64 galbeni, si care a aparutu pana acum in 3 tomuri mari in 4, din 4 volume. VII. „Ionu-Voda celu cumplitu," cu unu portretu, si 10 gravure, planuri de batalia, tablouri genealogice etc. Bucuresci 1865. VIII. „Studie a supra Iudaismului;" trei brosiure, Bucuresci 1865—66. IX. „Rezvanu-Voda;" drama istorica in 5 acturi in versuri, Bucuresci 1867; cea mai buna din tóte dramele, câte esistu pana acum in limb'a romana. X. O introductiune despre „literatur'a poporala in basmele romane" adunate de I. C. Fundescu, Bucuresci 1867.

Afara de aceste, dlu Hajdeu publicà in diferite tempuri o multîme de articoli in feliurite diuare romane, studie istorice, politice, polemice, poesii, novele, satire, etc.

Pre langa scrierile sale tiparite, Hajdeu mai pastréza in manuscriptu : I. „Domniti'a Rosanda," drama istorica in 5 acturi; represintata cu unu mare succesu pre teatrulu Bucurescénu la 1866. II. „Istori'a dreptului constitutionalu alu Romaniloru;" diece lecture, tienute in salonulu Ateneului Romanu in septembrie si noemvre 1866. III. „Istori'a literaturci romane sub Stefanu celu mare;" o scriere, ce va formá dóue volume mari peste 300 de pagine si care se va publicá, póte pe la finitul accetui anu.

In tempulu siederei sale in Rusi'a, dlu Hajdeu scrise in

limb'a rusa urmatóriele dóue opere, cari remanu de asemenea in manuscriptu : I. „Domniti'a Voichiti'a;“ o poema in trei canturi. II. „Mitologi'a Daciloru.“

Tóte serierile lui Hajdeu, publicându-se la unu locu, aru poté formá vr'o 12 tomuri!

Activitatea penci acestui scrítoriu e atátu de mare, incátu in momentul de fatia elu scóteprefiacare septemana câte o cóla din „Archiv'a istorica a Romaniei,“ dâ câte trei articoli mari la „Romanulu,“ colaboréza regulatu la „Sentinela,“ lucréza la oper'a sa despre „Literatur'a romana sub Stefanu celu Mare,“ si iudeplinesce totu-deodata detoriele sale de deputatu la camer'a legislativa.

Iosifu Hodosiu.

Déca si natiunile cele mai libere si mai culte inca se bucura si glorifica pre acei fii ai lor, cari cu anima resoluta se lupta pentru libertate, si cu mintea inalta conferescu la edificiulu de chiamare domnedieésca alu luminei eterne : apoi atunci cu atâtu mai santa detoria este a nóstra a Romaniloru, pre cari negrele tempestâti ale trecutului ne-au tienutu in amortîre spirituala, rapindu-ni poterile materiale, avemu a ni dá tributulu de recunoscintia la acei rari lucéferi, cari ca rari nantes in gur-

gite vasto, rari aparau pre ingratulu orizonu alu lupteloru nóstre politice, si pre spinós'a cariera a studiiloru mai inalte.

Astfelu e barbatulu alu carui portretu decorédia pagin'a precedentă; si anevoie credemu, că in momintele de fatia amu fi potutu face cetitoriloru nostri mai mare placere, decâtu a impartesi portretulu acestui barbatu, a carui portare recenta in diet'a din Pest'a a aflatu placerea si aprobarea toturoru Romaniloru.

Modestia personificata, anima resoluta, voia tare, minte chiara, studiu inaltu, sentiementu nobilu, cultura adeveratu europeana : tóte le gasimu in Hodosiu; unic'a pasiune ce o are e : amorulu de patria; si apoi acelu reu bunu inca-lu are, că tace si face. Adeveratu caracteru romanescu !

Iosifu Hodosiu fu nascutu la 28 opt. 1829 in Bandu in Transilvani'a, din parinti de stare materiala nu pré considerabila. Tatalu seu Vasiliu Hodosiu a fostu preotu; mama-sa Teodora Tell a fostu fétă de tieranu (iobagiu). In etate de siepte ani parintii l'au dusu la scóla in Muresiu-Osiorheiu; aici a absolvitu scólele normale si gimnasiale dupa sistem'a de atunci. Scólele in cari invetiá tenerulu Hodosiu erau unguresci, si dinsulu inca atunci suspiná dorulu de a invetiá in scóle romanesci. De multe ori dîcea : „Dómné! dar Romani nu sunt pre pamentu!?” Asié parintii lui, cari inca pre atunci voiau si-lu indemnau sê se faca preotu (singur'a mangaiare pre acelu tempu pentru Romanii ce invetiau la scóle,) n'au potutu caleá voi'a celui mai micu fiu alu loru, si l'au dusu la Blasiu; aici s'a implinitu dorulu tînerului nostru de a invetiá in scóla romanésca si a invetiatu studiele filosofice in liceulu episcopescu de acolo. Celu d'antâiu profesorulu romanu i-a fostu nemoritoriulu Barnutiú, de la care a invetiatu filosofí'a in limb'a romanésca. Procesulu memorabilu intre cleru si episcopulu Lemény a avutu resultatu nefavorabilu si nedreptu pentru profesorii lui Hodosiu, si elu inca participandu la acelu procesu a parasitu Blasiulu dimpreuna cu profesorii sei. La 1845 lu-vedemu pe Hodosiu in liceulu din Clusiu; aici a absolvitu sciíntiele juridice, si le-a absolvitu chiaru in anulu memorabile de 1848. Precum in scólele de josu asié si in cele de susu Hodosiu

a fostu în locul celu d'antâiu între conscolarii sei. Profesorii lu-iubiau pretotindene, éra conscolarii se portau catra elu cu unu deosebitu respectu.

Têneru, cu anima ardenta, cu insufletîre ce uita tôte suferintiele si sfarma dorerile tôte — Hodosiu la a. 1848 s'a luptatu pentru independintî'a tierei sale si pentru marele principiu de natiunalitate. Aceste principii pro chiamate de intregu poporul romanu în grandiosulu congresu natiunalu din campulu libertâtii la Blasiu — nu le-a parasitu Hodosiu neci odata; si pretotindene unde ne intalnimu cu elu, mai alesu în articlii sei politici, ne intalnimu si cu acele principii de adevveratu patriotismu si curata natiunalitate. Luandu parte activa la resbelu ca vice-prefectu, dupa ce Bem a cuprinsu mai tóta tiér'a, s'a retrasu în Bucovin'a si de acolo a trecut în Moldov'a, unde l'au prinsu muscalii, dar dupa arestu de trei dîle éra l'au eliberatu; a siedintu apoi în Bucuresei pana la finitul revolutiunii.

Dupa finitul revolutiunii, Hodosiu pre langa totu amorulu seu de patria, n'a voitu a mai remané în patria; si pentru perfectiunarea sa în sciintiele de dreptu, dar cu bland'a invoire a betraniloru sei parinti, s'a dusu la Viena si în tómn'a anului 1849 s'a inscrisu la facultatea juridica în universitatea de acolo. Ce jocu alu sórtei! discipululu de odinióra alu lui Barnutiu, aici se afla conscolariu cu marele filosofu alu Romaniloru! Aici a invetiatiu limb'a germana. Pre langa studiulu de dreptu, a invetiatiu si limb'a francésca si cea italiana. Nu scimu, din predilectiune pentru limb'a italiana, din consimtiu fratiescu catra italieni, séu din vói'a de a vedé chiaru si metodulu de invetiamentu la alte universitâti — Hodosiu la a. 1852 se duce în Padua si se inscrie la facultatea juridica de la universitatea de acolo. Aici cu studiile juridice, de mai nainte, cu studiile facute acolo — a facutu rigorósele juridice si la 10 januariu 1854 si-a capetatu diplom'a de doctor în drepturi. Insemnâmu, câ totu aici si totu în acea dî s'a promovatu la demnitatea de doctor în drepturi si A. Papiu Ilarianu, veru primariu cu Iosifu Hodosiu.

Pana erá în Padua, si abié cu dóue lune înainte de

a-si capetá diplom'a de doctor in drepturi, i-au moritu ambii parinti, — cari sub totu decursulu invetiârii sale la scóle mai numai singuri l'au sustienutu si i-au datu ajutoriulu materialu — si asié de la 1849 de cum s'a despartîtu de parinti, nu i-a mai vediutu mai multu. In vér'a anului 1854 Hodosiu s'a intorsu a casa, pentru ca sê ude cu o lacrima mormintele parintiloru cari l'au crescutu. . . .

Elu si-alese carier'a de advocatu, ca un'a care o credea de cea mai independenta, si pre langa greutátile ce i le-a pusu be-
amterii de pre acelu tempu, totusi in urma si abié la an. 1860. a facutu censur'a de advocatu in Sabíiu. Dar carier'a sa advo-
atiala pucinu a tienutu. La a. 1861 dupa multa rogare a unoru amici ai sei, si chiar peste voia sa, a primitu postulu de antâiulu vice-comite alu comitatului Zarandu, la care postu este alesu constitutionalmente cu voia a toti alegatorii din comitatu. Acestu postu lu-tiene si-acum, si comitatulu Zarandului are de a multiamí multealesului seu, parte pentru memorabil'a adresa ce a facutu la a. 1861 in contra anesării, parte pentru infintia-
rea gimnasiului romanu de acolo, si atâte alte fapte pentru ina-
intarea materiala si spirituala a locuitoriloru din acelu comitatu.

La a. 1863 cerculu de alegere alu Campeniloru, comitatulu Albei de josu in Transilvani'a a alesu pre Hodosiu deputatu la diet'a de atunci din Sabíiu, — dar unele cauze si impede-
camente secrete ale regiuniloru mai inale n'au iertatu sê pota calcá peste pragulu usiei de la sal'a otelului „Imperatulu Romaniloru“ din Sabíiu.

Hodosiu acum ca juristu a scrisu mai multi artikli politici in diurnalele romane. Artikli lui au esîtu parte fara subsemnare de nume, parte sub numele de „Castore Gemenulu“ séu numai „Gemenulu;“ nume ce-lu pórtá cu dreptu cuventu, pentru câ insu-si este gemenu, fiindu nascutu de odata cu fratele seu Zacheiu, care inse a moritu la a. 1848 ca absolutu juristu. Din scrie-
rile politice ale sale merita a se numí „Resunetulu din muntii apuseni ai Transilvaniei“ esîtu in „Revist'a Carpatiloru“ si in „Fóia pentru minte“ etc. la a. 1861; éra din scrierile lui scien-

tifice amintim „Principiele dreptului naturei“ si „Istori'a dreptului romanu“ esîte ca fragminte asemenea in „Fóia.“ Ni se pare, si presupunemu cu totu dreptulu, câ dlu Hodosiu are si alte scrieri, cari ar fi bine sê le publice.

La a. 1857 a fostu chiamatu de catra ministeriulu din Iasi de profesoru la facultatea juridica de acolo; turburările insee se escasera chiar atunci intre corpulu profesoriloru, l'au retienutu si n'a primitu a merge la Iasi.

Totu la 1857 in 3 noemyre d. Hodosiu s'a casatoritu, luandu de socia pre incantatórea domnisióra Ana Balintu, unic'a fica a protopopului Simeonu Balintu, nume asemenea de insemnatate istorica. Casatori'a fericita i este binecuvantata cu patru fetiori si o fetitia.

La diet'a de acum din Pesta l'a alesu cerculu de alegere Bradu, comitatulu Zarandu, in unanimitate. Portarea lui in dieta o scimu si o apretiuimu cu totii. Nu-i poslimu alta, decâtu a merge pre calea de pana acuma, — pre asta cale totu-de-una se va intalni cu opiniunea publica a Romaniloru, cari neci odata nu-lu vomu parasí, ci va aflá si ajutoriulu nostru spiritualu.

La anulu 1867. fu numitu membru alu Societátii academice romane, si ca atare atrase atentiunea cercuriloru literarie de la Bucuresci.

Dupa acést'a scurta schitiare amu poté sê incheiámu biografi'a presinte, dar stim'a ce pastrámu pentru acestu barbatu binemeritatu ni mai reclama inca câte-va cuvinte.

Pucini barbati avemu carii din fragedele loru teneretie si pana'n diu'a de asta-di nu numai si-au pastratu nimbulu cu care natiunea romana incinse fruntea loru, ci din dî in dî au adausu merite si titluri nóue la recunoscinti'a connatiunaliloru.

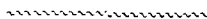
Intre acesti pucini, barbatulu, a carui biografia o finimu acuma, ocupa unu locu de frunte. Renumele lui nu numai câ nu a scadiutu neci unu minutu, dar Romanii lu-stiméza pe dî ce merge mai multu.'

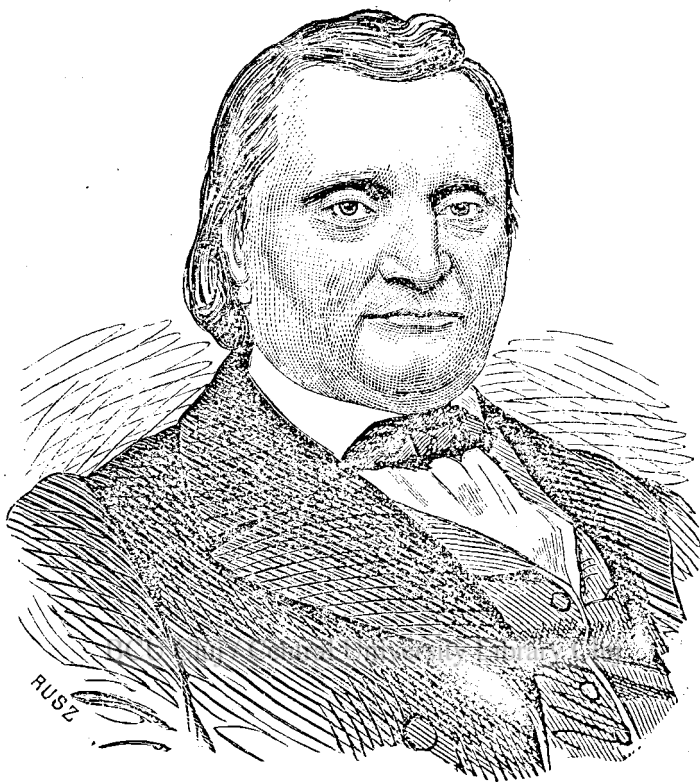
Si caus'a acestei veneratiuni sincere e constanti'a si tari'a de caracteru, ce decoréza pre acestu mare patriotu si natiunalistu

romanu, — care neci odata neci in cele mai grave impregiurări, amenintiati de pericole, n'a renegatu programulu sacru alu natiunii sale.

A fostu dara o detorintia pentru noi sê-i aducemu tributulu recunoscintiei nóstre si aice, in cartea acést'a, carea contine o mica parte din barbatii ilustrati ai natiunii romane.

Incheiâmu, dorindu patriei si natiunii multi barbati devotati ca Hodosiu!

Mateiu Millo.

unu adevăru recunoscutu de toti, că o societate fara moralitate nu are durată, nu are viață. Unulu din instituttele binefacătoare cari au misiunea de a dezvoltă si înaintă moralita tea, este teatrulu. Teatrulu este cea mai mare școală de educațiune pre lângă biserică si școală, — elu este unu templu alu moralității, alu luminii, si alu științei. In elu se dezvoltă si cultiva simțimintele cele nobile si înalte, simțimintele generose umanitare si naționale; elu ni arăta calea virtuții si a onorii, dezvoltă in

noi gustulu frumosului, gustulu bunei cuvenintie, ni aréta detor-
rile de crestini si patrioti, ni infatiosieáza icón'a libertátii si onorii
precum si relele despotismului, ale viciului si infamiei. Elu e ca
si o espusetiune a virtutîloru si viciuriloru societátii omenesci.
Acést'a scóla practica si distractiva la natiunile cultivate a ajunsu
a fi panca morala a poporului; e cunoscuta influinti'a ce esercéza
ea a supra moravuriloru poporului.

Unu teatru bine organisatu, o scena ridicata la înaltîmea
sa este og lind'a demnitátii si moralitátii unei natiuni. Fara bise-
rica, fara scóla si fara teatru nu póte fi vórba de cultura si mo-
ralitate, nu póte fi vórba de venitoriu, de viétia; fericite de natiu-
nea care posiede acésta trinitate santa!

Scen'a redesteptandu suvenirile trecutului, reimprospetandu
gloriele strabune, victoriele, luptele loru pentru libertate si ne-
dependintia, ni inaltia sufletulu, stirnesce in animele nóstre sacr'a
dorintia de a-i imitá, dè a mai alege mórtea decátu dependinti'a
si umilirea. BCU Cluj / Central University Library Cluj

E mare, inalta si nobila chiamarea teatrului, si candu elu
scie a se tiené la înaltîmea misiunii sale, conduce poporulu la
gloria si marire. Noi romanii de dincóce de Carpati din nefericire
nu ne potemu laudá, nu ne potemu mandrí cu o scena romana;
vin'a inse nu o portámu noi, ei vitregimea temporiloru trecute;
va vení si tempulu acela, candu dulcea si armoniós'a nóstra
limba va resuná nu numai depre înaltîmea catedrei, ci ni va in-
dulcéanim'a si ni va farmecá audiulu si de pre scena. Multu mai
fericiti decátu noi sunt fratii nostri de preste Carpati, cari asta-
di — gratia intieptiunii, patriotismului si curagiului desvoltatu
cu tóta ocasiunea si in tóte impregiurârele — se bucura de o sórte
mai buna, de o sórte care ne îndreptatiesce a crede cu firmitate,
câ Romani'a vâ avé acelu venitoriu maretiu, pre care bardulu
romanu lu-profetîse astufeliu:

„Venitoriu de auru Romani'a are,
Si prevedu prin seculi a ei inaltiare.“

Ei se potu mandrí câ au o scena, si potu dîce câ artea dra-
matica la ei au facutu óre care progresu; cercetandu inse mai

bine scen'a romana, vomu aflá cá si la ei este inca cam in stadiulu primitivu. Totusi ei se potu mandrí cu artisti cari ar' face onóre ori carei scene, ori carui poporu civilisatu.

Unulu din acesti artisti mari este Mateiu Millo, fostu directoru alu teatrulu natiunálu din Bucuresci, a caruia portretu lu-comunicâmu mai susu.

D. Millo e unu erou, o celebritate de scena, dinsulu afara de meritele sale, afara de metodulu cu care seie sê interprete ro-lele, sê misce si inaltie anemele, a fostu totu-de-una gelosu de a inaintâscen'a romana. Crescutu si imbetranitupre scena, devenindu maiestru numai prin staruintiele si midilócele sale, dlui inca e unulu din acei veterani cari si-a jertfitu averea pentru inaintarea scenei romane. Trebuie sê admirâmu paciinti'a, curagiulu si resolutiunea cu cari s'a luptatu in tempii cei mai critici, sbiciuindu cu focu despotismulu si predicandu impreuna cu altii libertatea. Dlu Millo pre aren'a teatrala a atinsu sublimulu si in mimica mai alesu nu are rivalu.

BCU Cluj / Central University Library

— Vfi asta-di la teatru?

— Nu potu, cá-ei am multe ocupatiuni.

— Ce felu? Tu dóra nu scfi, cá de séra Millo va jocá in „Lipitóriele satelorú din Moldov'a?”

— Jóca Millo?

— Da.

— Apoi atunce mi-lasu tóte lucrurile la o parte. Me ducu. Cum sê nu me ducu?

Acestu dialogu de la Bucuresci caracteriséza intr' unu modu escelinte efectulu celu grandiosu, ce-lu produce Millo pre scena. Creatiunile sale principale s'au reprezentatu de multe ori; nu e unu singuru omu in totu Bucurescii, carele sê nu le fia vediutu celu pucinu odata; totusi candu afisiulu anuncia representatiunea vre-uncea, teatrulu celu mare devine pré micu pentru a poté cu-prinde pre toti doritorii, de a vedé pre celu mai celebru artistu alu-scenei romane.

Am vediutu multi artisti mari, n'am cunoscutu inse neci unulu, carele sê aiba popularitate atâtu de mare ca Millo. Indata ce se ivesce pre scena, far'a vorbí unu singuru-singurelu cuventu entusiasmulu publicului crumpe in aplause cutrieratôrie.

Si Millo e demnu de aceste aplause; dinsulu are multe merite la recunoscinti'a natiunii sale, si ca artistu si ca romanu.

Dinsulu e, asié dîcandu, creatoriulu pieseloru natiunale; ingeniulu seu a formatu caractere originale romane pre scena, — si indesiertu s'ar incercá ori cine sê le mai jóce, debutarea sa ar remané numai o incercare medióera, si ar dovedí numai aceea, câ scen'a romana posiede numai unu Millo, cu mórtea caruia s' oru sterge din repertoriulu teatralu tóte rolurile sale admirabile, câ-ci nu va mai fi cine sê le interpreteze.

E bine, de unde e acestu omu? unde si-a facutu studíile? si cine i-a fostu invetiatoriulu? — intrebati dvóstre.

Mateiu Millo, celebritatea scenei romane, fu nascutu in Moldov'a la anulu 1813. Parintele seu erá unu boeriu de frunte si rudeniile sale ocupau posturi mari in tíera. Acestia doriau, ca si tenerulu Mateiu sê intre in atare postu la ministeriu. Junele satisfacù dorinti'a lor, si artistulu nostru in etate de siepte-spre-diece ani fu numitu oficialu la ministeriu.

Inse anim'a lui ardenta nu potù legá amicía cu afacerile seci, spiritulu seu liberu se simtiea incatusiatu in biroulu ministerialu, deci cerù voi'a mai-mariloru sei, ca sê-lu absólve.

Dorinti'a lui se satisfacù, éra dinsulu numai decátu plecà la Parisu. Unu-spre-diece ani petrecù Millo in metropolea civilizatiunii moderne. In acestu restempu n'a nutritu alta idea mai sublima in peptulu seu, de câtu studiulu teatralu; n'a avutu altu cugetu, mai sacru, decátu perfectiunandu-se necontentitu, sê se rentórca in patri'a sa, si sê dedice talentulu si studiulu seu in folosulu natiunii sale.

Trecura unu-spre-diece ani si Millo se rentórse in patri'a sa, la Moldov'a, cu anim'a insufletîta de unu vítoriu mai fericitu, si cu sufletulu incantatu de a poté concurge si dinsulu cu tóte

poterile sale la innaintarea si inflorirea artei teatrale intre confratii de acel'a-si sange.

Curendu inse fu amagitu in aspiratiunile sale. Unchiulu seu erá ministru, si prejudetiile obscure ce domniau in publiculu de atunce despre scena, le nutriá si dinsulu; astfelu aceste prejudetie esagerate de ambitiunea si vanitatea sa boerésca nu-i permiteau de a vedé pre nepotulu seu — pre scena.

Junele artistu dara nu potù realisá dorinti'a sa cea mai sublima. Totu ce potù face, fu, cá cerù voia pentru directiunea teatrului. Concesiunea directiunala i se dadù, si Millo conduse doi ani de dñle teatrulu din Iasi, fara ca sê fía imbracatu celu pucinu odata coturnulu scenei. Anim'a lui ardea de dorulu a pune si dinsulu talentulu seu in folosulu arteloru, de multe ori erá p' ací aprópe sê braveze tóte pretensiunile si ideile vane ale innaltului seu ruda, si sê anuncie intr'o dñ prim'a sa debutare.

In urma acést'a lupta in internulu seu se finí in favorulu aspiratiuniloru sale dulci. Amorul de arte invinse tóte celalalte consideratiuni, si junele artistu defipse sér'a in care avea sê pasiésca pentru prim'a-óra pre scena.

Maní'a si furí'a rudeloru sale boeresci nu se póte descrie. Dinsii incercara tóte midilócele spre a-lu instrainá de la acést'a idea, dar in urma nereesîndu, otarira a-lu compromite, ca astfelu sê-i stinga si cea mai de pre urma schintéua in peptulu seu pentru teatru.

Intr' aceea terminulu representatiunii sosí. Teatrulu erá plinu de servitorii rudeloru sale, cari conformu ordinatiunii prime intimpinara cu fluerature zelulu tenerului actoru. Inse par-tea sanetósa a publiculu nu pregetà a protestá in contra acestei demonstratiuni.

Acestu incidentu fatalu inse nu descuragiá de felu vointi'a lui Millo. Parasí Moldov'a si trecù in Romaní'a de dincóce de Milcovu, unde mai antâiu jocà intr' unu orasiu provincialu, ér apoi nu peste multu lu-angagiara la teatrulu din Bucuresci, alu carui decóre este pana in diu'a de asta-di.

În restempu de siese-spre-ciecc ani, pana 'n vér'a trecuta, Millo necci odata n'a jocatú in atare teatru din Moldov'a.

În decursulu acestoru ani Millo mai de multe ori avù in manile sale directiunca teatrala, si amorulu seu pentru arte lu-facù sê spesésca tóta averea sa in suma de dóue-dieci si siese de mfi de galbeni in folosulu teatrului natiunálu. Inse camer'a pa-triôtica si natiunala din anulú espiratu, considerandu meritele acestui preotu alu Thaliei romane, i-a votatu in unanimitate o recompensa natiunala.

Asta-di Millo in etate de cinci-dieci si cinci de ani a ajunsu la culmea gloriei sale; numele lui atátu de cunoscutu in Roma-ni'a, ca la Parisu, unde jocase cu succesu, — e de toti stimatu, iubitu si admiratu.

Va fi interesantu sê mai enaru si episodulu primu din viéti'a teatrala a lui Millo.

Introducandu-se sub voda Sturza pentru prima-óra militî'a in Moldov'a, elevii dintr' unu institutu de educatiune improvi-sara o piesa teatrala in onórea domnitoriului.

In acést'a piesa copilarésca Millo jocà rolulu unui soldatu, V. Alesandri representà o copila, si M. Cogalniceanu jocà asîs-dere unu soldatu.

Asta-di unulu dintre acesti trei copii e celu mai mare artistu teatralu, alu doile celu mai mare poetu si alu treile celu mai mare oratoru alu Romaniloru.

Vasiliu Alesandrescu Urechia.

Lumin'a este principiulu vietii. Astfeliu accia, carii dorescu reinvierea unui poporu, trebue sê se ingrigêscă a sparge mai antâiu intunereculu, care lu-tiene infasiuratu sub velulu seu mortuariu, si sê-lu lumineze prin invetiatura si educatiune.

„Unu poporu pôte atât'a câtu scie.“ Acest'a este unu adeveru necontestabilu astadi, candu arm'a cuventului este mai puternica decâtu tôte armele.

Ba chiaru pre campulu lupteloru sangeróse arare ori se intempla, ca sciinti'a si cultur'a sê nu atraga triumfulu in partea sa; pentru câ numai ea e in stare a insuflá luptatoriloru credinti'a, curagiulu si devotamentulu acel'a sacru, care face dintr'insii totu atátia eroi. Numai cunoscundu cine-va bunulu si frumosulu, póte sê-lu iubésca; si iubirea este mam'a toturoru virtutiloru si fapteleru mari, ea este isvorulu eroismului, gloriei si fericirii.

Poporului romanu i-este rezervatu unu locu de frunte la banchetulu natiuniloru. — Elu a fostu in trecutu murulu apertoriu alu crestinismului si civilisatiunii in contra intunecului si barbariei; si elu are sê fia in venitoriu, din sinulu Carpatiloru, pre malurile Dunarei si pana la pólele Pindului sentinel'a eterna a marelui elementu romanu de la apusu, si antemergatoriulu civilisatiunii in resaritu.

Elu are pentru acést'a drepturile sale nedesputabile, are originea sa gloriósa, istori'a sa plina de fapte; are consangenitatea cu marea semintia latina; are apoi eroismulu seu si acea putere de viétia, care a facutu pre multi sê nu créda aceea ce vedu; are corón'a de spini a adevărului, are martiriulu seu de sute ani, si are in fine o patria dulce, a supra carcia natur'a a versatu cu mana plina tóte bogatíele si frumsetiele sale; — unu singuru lucru i-lipseste: Inca nu are destula lumina. Sê ne grabimu a alungá si a resipí negurile nesciintiei si ale ignorantiei, din tóte anghiurile patriei nóstre, si atunci printre radiele luminei vomu vedé-o mare si frumósa, asié cum o dorimu!

Acést'a necesitate este urgenta pentru tóte tierile romane, dar' ea este mai cu séma pentru Románi'a libera, ca una ce are sê pórté inainte stindardulu venitoriului totororu Romaniloru. Pana candu poporulu nu va fi destulu de luminatu, pana candu nu va vení la cunoscinti'a de sine si a drepturiloru sale, pana atunci fíii sei cei vitregi, strainii si inimizii voru aflá totu de una arm'a cu care sê lovésca, si voru aflá midilóce de exploatatu pentru vinovatele loru interese.

Multumita inse buniloru fii ai Románei, instructiunea se

inbunatatiesce din dî in dî si pre fîa-care dî se ridica nóue temple Luminei. Sunt in adeveru multe obstacule de inlaturatu, si multe greutáti de invinsu, pentru cã sunt inca multi, cari se temu de desceptarea poporului, ca buhele de lumin'a dîlei, si ar' impedeacă pre cãtu ar' poté latîrea ei. Acestora inse li vomu raspunde inpreuna, cu bardulu natiunii:

Intrati ér' in nópte, din care a-ti esîtu,
Paseri ale nóptii, diu'a a venit!

Barbatulu a caruia portretu se presenta este unulu din acci barbati rari, care prin zelulu, prin talentele sale si prin diversele sale lucrâri pentru respandirea luminelor si a ideiloru natiunale in tóte coltiurile Romaniei, si-a facutu unu nume pretiuitu si iubitulu totoror Romaniloru, si cu destingere junimei studióse.

D. Vasiliu Alesandrescu Urechia este nascutu la Piétr'a in Moldov'a, la a. 1834, nepotu alu protopopului Genadie din Herleu, radiésiu (mosteanu, proprietariu) din Branistea lui Urechia, (a cronicariului, cum se numesce in documinte). Pre tempulu invasiunii rusesci parintele seu se numi Popovici, adeca fîu de popa. Remasu orfanu de tata in etate de 6 ani si-a facutu studîile elementarie si gimnasíale in Iasi. Dinsulu s'a numitu mai antâiu Popovici; la admonirea directorelui si inspectorului de scóle de atunci Dr. P. Campeanu, cã acest'a nu e numele familiei, s'a numitu Alesandrescu, de la Alesandru, numele parintelui seu. Mai tardîu pe la 1855 dandu-i-se in mana averea parintésca a aflatu intre hartîile familiei sale, cã-si trage originea de la vechiulu cronicariu alu Moldovei Vorniculu Grigoriu Urechia (1650); si prin actu legalu a reluat in fine acestu nume.

Studîile universitare le-a facutu la Madridu in Spani'a, si le-a continuatu pre urma in Parisu, unde a luat si licentiatulu in litere.

S'a intorsu apoi in patria cã profesorulu de istori'a si literatur'a romana la facultatea de litere din Iasi. La 1864 fú numitu directorulu alu ministeriului de culte si instructiune publica; si dupa infintierea facultátii de litere in Bucuresci, la a. 1865 totu

de odata si ca profesorul la acésta facultate de istoria si liter. romana, in locul regretabilului I. Maiorescu.

Zelul si activitatea acestui barbat ca profesorul, ca directorul alu scóloru si cultului religios, si in tóte ca romanu este enorma. Inca fiindu student s'a facutu cunoscutu prin poesii si diverse corespondintie, novele, articli politici s. a. cari de pre atunci anuntau literaturii romane unulu din cele mai frumoase talente.

Pre langa functiunile aratate mai susu dinsulu mai e: vicepresedinte alu „Ateneului Romanu“, vicepresedinte alu „societății pentru invetiatur'a poporului romanu“, membru alu „Academiei romane de sciintie“, vicepresedinte alu „Societății Transilvaniei“.

Inca curendu dupa întórcerea sa din strainetate a fundatu in Iasi „Ateneulu romanu“, institutiune atātu de salutaria atātu pentru latirea cunoscintieloru, cātu mai cu séma pentru formarea gustului frumosu, si cu distingere pentru respandirea ideiloru si simtiemintelor natiunale; séu cu alte cuvinte pentru a dá Romanilor o educatiune, si o educatiune per excelentiam romana. Acésta institutiune s'a permutatu mai pre urma impreuna cu elu la Bucuresti, unde cu unu zelu si cu o prosperitate din di in di mai mare si-continua oper'a ei, si unde tribun'a sa intre alti ómeni eruditi si celebrităti romane cum e d. e. Eliade, Alesandri etc. este ilustrata de rar'a elocintia a barbatului de care vorbim. In Iasi in locul Ateneului a ramas societatea „Junimea“.

Gelosu de luminarea poporului, a fundatu in 1866—7 „Societatea pentru invetiatur'a poporului romanu“, care acum se organiséza si se ramifica preste tóta Romania.

Scopulu acestei societăti este luminarea intregu poporului romanu, in tóte modurile posibile si mai alesu prin infintierea scóloru de adulti. D. V. A. Urechia dá insu-si lectiuni in aceste scóle.

Ca promotoriu a culturei pre campulu actiunelor, princi-

palulu si celu mai frumosu meritu si-l'a castigatu ca directoru alu ministeriului de instructiune publica. Latîrea instructiunii in tôte coltiurile Romaniei, si pana in cea de pre urma coliba, acést'a este devis'a lui, care o urmaresce cu unu zelu si o energia rara.

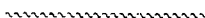
Dar nu marginele Romaniei libere sunt marginele priveghiârii si devotamentului seu. Anim'a lui inbratiosieza de o po-triva pre toti Romanii, incependu de la malurile Nistrului pana la pólele Pindului, si romanismulu nu are altu tribunu mai devotatu si totu deodata mai activu. Ajutóriele cari se dau teneriloru romani din Rucovin'a, Transilvani'a, Banatu etc., o scóla Macedo-romana in Bucuresci, in care se creseu cu spesele statului copfi macedoneni, ca sê fia la tempulu loru luminatorii si apostolii natiunalitâti romane in Macedoni'a; trei scóle in Macedoni'a: la Brescio, Bretane si Santmarino; o scóla romana in Bulgari'a la Silistri'a, sunt operele D. directoriu V. A. Urechia.

Elu a lucratu asemenea pentru inavutirea Museului, a bibliotecei natiunale etc.

Acum pentru a dá o idea despre fecund'a sa activitate pre campulu literaturci vomu espune aici operele sale publicate si nepublicate: „Mosaietu“ colectiune de prosa si poesii, — „Gramatic'a Romana“, — „Biografii romane“ nóue editiuni, din ce in ce amendate si variate, — „Vasile“ romanu natiunalu, — „Flori uscate“ colectiune de poesii, — „Vorniculu Buciocu“ drama originala in cinci acte, jucata si pre scena, — „Od'a la Lis'a“, — „Paiatiulu“, — si „Lancierii“ tôte trei comedii intr unu actu, — „Cine este ea?“ dupa Breton de los Hereros — comedia in cinci acte, tradusa din spaniolesce. Afara de aceste a scrisu o multîme de articoli in foile romane si straine, a publicatu multe novele si poesii, a tienutu conferentie pré interesante in sala Ateneului Romanu, intre altele a vorbitu despre „femei'a romana“, — „despre clasicismu“, — „despre fabula si in specialu despre Cichindealu“ etc.

Pre langa aceste insemnâmu, câ d. V. A. Urechia are scrisa o istoria a literaturei romane, careia nu-i lipsescu decât midiló-cele de a se pune sub tipariu.

In fine on. lectori voru intielege din cele aretate câtu are de a sperá inca instructiunea publica, literatur'a romana si in genere Romanismulu de la acestu barbatu ingeniosu si atâtu de activu.

Cuprinsulu.

1. Carolu I, domnulu Romaniloru	3
2. Andreiu Muresianu	11
3. Ioanu Eliade Radulescu	17
4. Timoteu Cipariu	21
5. A Treboniu Laurianu	27
6. Michailu Cogalniceanu	33
7. Georgiu Baritiu	39
8. Simeonu Barnuti	42
9. Vasiliu Alesandri	47
10. Anastasiu Panu	51
11. Samuilu Vulcanu	55
12. Aronu Pumnulu	61
13. Ioanu Brateanu	67
14. Avramu Iancu	71
15. Constantinu Rosetti	77
16. Alesandru Harmuzachi	81
17. Dimitriu Cichindealu	89
18. Dimitriu Bolintineanu	97
19. Moise Nicora	101
20. Nicolau Golescu	105
21. Dora D' Istria	109
22. Alesandru Sterca Siulutiu	113
23. Georgiu Hurmuzachi	117
24. Georgiu Sionu	121
25. A. Papiu Ilarianu	125
26. Constantinu Negri	129
27. Alesandru Petriceicu-Hajdeu	133
28. Bogdanu Petriceicu-Hajdeu	137
29. Iosifu Hodosiu	143
30. Mateiu Millo	149
31. V. A. Urechia	155